
FALAKĪ-I-SHIRWĀNĪ
DĪWĀN

EDITED BY
HĀDĪ ḤASAN, PH.D.

JAMES G. FORLONG FUND
VOL. IX

THE ROYAL ASIATIC SOCIETY
74 GROSVENOR STREET, LONDON, W.1.

1929

دیوان
محمد فکلی شروانی

**JAMES G. FORLONG FUND
PUBLICATIONS.**

(1) HODSON (T. C.). The Primitive Culture of India. 1922. 6s.

(2) GIBB (H. A. R.). The Arab Conquests of Central Asia. 1923. 5s.

(3) RICHMOND (E. T.). Moslem Architecture. 1926. 12s. 6*d*.

(4) ROSS (Sir E. Denison). Ta'rikh-i Fakhru'd-dīn Mubárahsháh. Edited from a unique manuscript. 1927. 7s. 6*d*.

(5) TRENCKNER (V.). The Milindapañho : The Pali Text. New edition with General Index by C. J. Rylands and Index of Gāthās by Mrs. Rhys Davids. 1928. 12s. 6*d*.

(6) HASAN (Hadi). Falakī-i-Shīrwānī. His Life and Times. 1929. 12s. 6*d*.

(7) VARMA (S.). Critical Studies in the Phonetic Observations of Indian Grammarians. 1929. 12s. 6*d*.

(8) ISEMONGER (Commander N. E.). The Elements of Japanese Writing. 1929. £1 5s.

(9) HASAN (Hadi). Falakī-i-Shīrwānī. Diwān. 1929. 10s.

FALAKĪ-I-SHIRWĀNĪ
DĪWĀN

EDITED BY
HĀDĪ HASAN, PH.D.

JAMES G. FORLONG FUND
VOL. IX

THE ROYAL ASIATIC SOCIETY
74 GROSVENOR STREET, LONDON, W.1.

1929

FOREWORD

THE present volume forms the second part of Mr. Hādī Ḥasan's work on the poet Falakī-i-Shirwānī, and contains the complete works of this poet which have hitherto been discovered. Writing in the tenth century A.H., Taqī Kāshī says that in his day Falakī's Dīwān was supposed to contain 7,000 couplets: Mr. Hādī Ḥasan has only been able to find less than 1,200 which he believes to be genuine. As his basis for the present Dīwān, he has taken the Munich MS. (Or. 279 Prunneri) which contains 1,135 couplets. This, and his other Sources have been fully discussed in the previous volume. It only remains for me to say that the publication of this text was left in my charge when Mr. Hādī Ḥasan returned to India, after obtaining his Ph.D. (London) degree from the School of Oriental Studies, and that in view of the exceptional beauty and accuracy of his manuscript, I decided to have it reproduced photographically rather than entrust it to the printers' hands. The double purpose has been served of saving the expense of printing and the labour of proof-reading.

(Signed) E. DENISON ROSS.

NOTE

1. Words underlined in red, in the Persian text, are those which are obviously incorrect and for which amendments have been suggested in the footnotes.
2. For the abbreviations under each ode, please refer to p. 67 of the English portion of the thesis.
3. The figures in brackets under each ode indicate the number of couplets in that ode found in the MS. to which the figures belong.

شانشانه (used for شانه و شاخ); a (ram's) horn and a (ram's) shoulder-blade; 1090.
 شاه قام ("The King has arisen": an expression used in chess when the game is drawn)-359.
 شرف (stellar "exaltation") 2; 387

صاحب قان (lord of the conjunction; title applied to monarchs in pre-Timurid times) 675

فیرون (used as خط فیرون); a kind of calligraphy, probably a variety of خط ریان; 923.

فیون (used as کانی فیون); the name of a sapphire-mine; 606.

غال (wandering; errant) 1074.

کاسی (کیا براسی probably the divine); 732.

کوزه بلیناس (the jug brought by the magician Bālīnās, which always remained full of wine) 721

کیلاسی (used as حکیم کیلاسی); sic; 746.

گربه; بطل افکندن (to leave off deceit) 567.

گفتی (the archaic past conditional form) 521.

گفت (mixing in battle) 564.

مردم گیا (a plant resembling a human being and produced in Turkestan and China) 505; 996.

مقراضی (a kind of cloth) 603.

میانہ (the central pearl of a string) 856.

نقطۂ اعتدال (equinoctial point) 13

نیل (vagabonds; or perhaps Ethiopian slaves) 739.

نہال (stellar 'misfortune') 2; 387; 880

نہرہ (stellar 'dejection') 2; 402.

گشته کمال تو گوا قادر بر کمال را
 اختر سعت از شرف³ دیوه و با⁴ و بال⁵ را
 جاد فزوده خدمت منفعت⁷ و مثال⁸ را
 منعم بی غرض توئی نعمت¹² ملک و مال را
 لذت نیشکه در نیل عطیات¹⁶ نال را
 توئی پیمبری ده معرفت تو ضال را¹⁸
 غایت رفعت و کون جلم تو ش²¹ جبال را
 سه خله شعبه²³ ش²⁴ شعبه آن نبال را
 بعد تو از وجود خود دید نوا نوال را²⁶
 نام نمانده در جهان نیستی و سول را²⁹
 تا تو برایت³¹ علا³² برگ³³ دهی عیال را
 گم بنهم فلک بر رفعت انتقال را³⁵
 عمل محیط شل تو نقطه اعتدال را³⁷
 چو بک پاسبان شود هنر تو کو توال را³⁶

ای بجلال تو شرف قدرت ذوالجلال را
 طالع نوبت از نظر کرده عبا¹ هبوط² را
 راه نموده همت معرفت و علوم را
 دیو بی ریا توئی دولت⁹ دین و دیو¹⁰ را
 نکتت نمود تو ده بار سخات¹⁴ بید¹⁵ را
 سویی فرشتگی کش مردی تو دیو را
 مادت¹⁹ سعت و سبق حکم تو ش²⁰ نجوم را
 تا ز نبال ملک تو رست نبال²² دین و دین
 چون نهاله کم خوان نوال²⁵ ش²⁶ تپی
 تا ز کف تو بس که ش²⁷ خواسته²⁸ و خواسته²⁹
 انجم سحر را فلک کرد عیال³¹ تو
 هم نمره میخ را صدیک ارتفاع تو
 از پنی رامت جهان دایره کرد به فلک³⁴
 به سر بام حصن تو شل³⁵ هلال هه شبی

1. هبوط هر کوکی مقابل شرف او بود; (stellar "dejection"); Si Farq of Naṣirud-Dīn Tusi, Br. Mus. Ms. Add 7700 f. 49^a. 2. (annihilate) (تا) هجا کردن: B. illegible. 3. شرف (stellar "exaltation"); every star has (exaltation) when its influence is maximum, and (dejection) when its influence is minimum. 4. وبال (stellar "malfortune"); see Si Farq, Br. Mus. Ms. Add 7700 f. 47-48: مقابل خانه هر کوکی وبال او بود. بودن هر کوکی در خانه خود موضع امن و سلامتی آن کوکت. 5. شرف و وبال آن کوکت،

5. "By its gaze, the splendid 'ascendancy' annihilated 'dejection'; by its 'exaltation' the auspicious star gave death to 'malfortune'." 6. B. خود. 7. منتبت. 8. مثال (wealth); so in B. & P.; but M., D., & P. variant مثال. 9. دولت. 10. M. wanting. 11. So in P.; but M. & D. بی عرض. 12. D. نیت. 13. Obviously تر; "the breeze of thy generosity gives to the willow the fragrance of fresh aloes." 14. So in B. & P.; but M. & D. بار. 15. So in B. & P.; but M., D., & P. variant جات. 16. نیل (gift; bestowal). 17. نال (need); D. مال. 18. D. نال. 19. D. مایه. 20. 'thy decree' became, for the stars, the basis of swiftness and pre-eminence." 21. B. نبال. 22. نبال (constitution); M. نبال. 23. D. ششم. 24. D. ششم. 25. "Fortune." 26. "Wealth." 27. B. ر. 28. M. خواسته. 29. B. نال. 30. "By thy hand so much (wealth) has been lavished, both when solicited and unsolicited, that no name is left in the world, of indigence and request." 31. Obviously برائت: by [thy] rations. 32. B. ترک. 33. "Heaven has made the auspicious stars the dependents of thy dignity so that by [thy] superior rations thou might give provision to these dependants." 34. M. کرد. 35. "Equinoctial points" are the two opposite points of the celestial sphere in which the ecliptic and the equator intersect each other; (دایره مثل النهار "equinoctial point", and not, as Johnson and Steingass explain, equinoctial colure which is the equinoctial points. here, the plural is intended i.e. the king's justice encircled the (vernal و یس and the autumnal (خرفی) equinoctial points. 36. So in B. & D.; but M., P., & D. هنر. 37. "Every night above the terrace of thy fortress the crescent (moon) becomes a watchman's rattle for the Indian porter (of thy fortress)." *

یاری کمترین گئی شیر کنه شغال ر^۲
 لجه بجه کاه کین شخص ننگ . واکل ر^۳
 د^۴ جلأ هرآینه آینه جلال ر^۵
 کاتش چرخ چارمین^۶ مانه ازو زکال ر^۷
 نیت میان اختران خوبتر اتصال ر^۸
 تا سر آهنین نشه خنجر ته شمال ر^۹
 گوش نهاده^{۱۰} بایش خوار ی لوشمال ر^{۱۱}
 نیت قرار در جهان قاعده ضلال ر^{۱۲}
 پایه^{۱۳} همی ده ز^{۱۴} مایه^{۱۵} انفعال ر^{۱۶}
 معجز نام تو ده نطق زبان لال ر^{۱۷}
 نام نمائ در هنر تخته سام . زل ر^{۱۸}
 دی ز تو جان زکال^{۱۹} ثم دشمن به نکال ر^{۲۰}
 فتر تو داد فترتی عید^{۲۱} خسته قال ر^{۲۲}

شیر دلی ترا ره کنه در بارگاه تو^۱
 از تف^۲ تاب تیغ ته تابه^۳ نافته شه^۴
 د^۵ (دیده) که خاک درگهت گنبه^۶ آینه صفت^۷
 تیغ چه آبت آشتی^۸ در دل به نکال زد^۹
 خوارترین سعادت از دهر تو به زمین
 ترک^{۱۰} شمال را سبک باز نیت راه کس^{۱۱}
 گر نشود جهان^{۱۲} بجان حلقه بگوش حکم ته
 تا به استوار شه قاعده وقار دین
 چرخ بآخر الزمان از پی به ملک تو
 گر بزبان لال^{۱۳} بر نقش کنه نام ته
 تا بهر نژاد تو ز آرش^{۱۴} جم دست شه
 ای ز ته دیده^{۱۵} جی خون دشمن کینه جوی را
 عید رسید عیش کن کنه پی موسم خزان^{۱۶}

1. So in P. & D.; but M. & B. کر 2. "Because the companionship of the most ignoble dog from the threshold of thy court."
 3. d. wanting. 4. تابه (frying-pan); d. دیده 5. M. دل 6. "At the time of (thy) vengeance, by the warmth of thy sword, the waves of the sea became a heated frying-pan for the bodies of crocodiles and whales." 7. M. کنه 8. D. دیده
 9. D. غل 10. "... assuredly, the mirror-like dome (i.e. the sky) gave polish by the dust of thy court to the mirror of grandeur (i.e. to the sun?)." 11. i.e. تیغ ته آب (thy sword of lustre). 12. P. تو
 13. i.e. the sun whose abode is in the fourth sphere. 14. P. variant کال 15. M. رک 16. So in B.; but M. & P. بار
 17. So in B. & P.; but M. تا سر (sic) for تا سر. Obviously تا سر (till barrier), here, without a tashdid (see also couplet 100).
 18. "No one could easily intercept the path of the northern Turks (i.e. the Khazars) until thy dagger became an iron barrier for (the regions of) the north." 19. So in M.; but B. & P. بجان
 20. B. بناد ; بناد گوش نهادن means انتظار کشیدن (بنابر عجم).
 21. "It (i.e. the world) should anticipate the humiliation of having its ears pinched." 22. B. مایه 23. Obviously
 24. "At the end of times, the sky, to recommence thy kingdom, gives substance anew to the germ of creation." 25. M. پیر 26. d. wanting. 27. "Eye." 28. So in L.; but M., B. & P. ای 29. d. تا سر
 30. So in M. & d.; but B. & P. پیش D. پیش

علت^۱ روزه رخ^۲ مشه؛ شاید اگر بجام می^۳

جلسه ته بهشت شه^۴؛ هست^۵ حلال می^۶ دو

30 وقت خوشست؛ خوش بود در پی این ثنای خوش

مطلع ثانی

بچه با جمال تو مایه ده جمال را

تا رخ تو به لبی دایه جمال ش

عین کمال بسته باد از رخ با جمال تو

نعمت وصلت از شبی^{۱۵} روزی من کند فلک^{۱۶}

گر هزار جان مرا دست رس - بجان تو

نی نه منم که وصل تو روزی چون منی شود^{۲۱}

با غم حجر تو مرا تاب ماند^{۲۳} کی بود

ای فلکی^{۲۴} غلام تو؛ چون فلکی سرکشی^{۲۵}؛

ناصر دین و ملک را قاهر کفر و شرک را

40 خسر آرشینب^{۲۶} مغر آل جم کرد

دفع کننده^۷ عاقلان علت^۸ قیل و قال را

جز بهشت کی بود و ده می^۹ حلال را؟

خوش غزلی که در قور^{۱۰} صورت^{۱۱} صب و حال^{۱۲} را

غضب چن هزل ته بدر کند حلال را

ساخت زمانه از رخت نقطه^{۱۳} فتنه خال را

ز آنکه کمال عاشقت آن رخ با جمال را^{۱۴}

باز رانم^{۱۷} از همسر این تن چن خلل را^{۱۸}

که پی تو فدا کنم شکر شب^{۲۰} وصال را

طبع ته کی تحمل نم^{۲۲} این سخن محال را؟

طاقت باز تیز پیر کبک شکسته^{۲۴} بال را؟

بس که غلام شه فلک^{۲۷} شاه ملک^{۲۸} خصال را

مالک ملک بخش را دور بی جمال را

هست جلال و مرتبت هم نب و هم بل را

1. D. علت 2. So in M., B., & D.; but P. variant 3. کن 4. D. 5. So in M., B., & D.; but P. variant 6. D. 7. M. 8. D. 9. D. 10. So in M., B., P., & D.; but obviously 11. So in M. & P.; but B. 12. D. 13. "Am eye which has reached such perfection that its glance is fatal."

P. variant: - دفع کند عاقلان می ای ز تو جان زلال غم دفع کند 14. "Because Perfection is a lover of Kat's lovely face." 15. M. 16. M. 17. M. 18. D. 19. M. 20. M. 21. D. 22. D. 23. So in M., B., & D.; but P. & D. 24. So in B., P., & D.; but M. 25. (eminence) 26. Obviously 27. M. 28. B. 29. M. 30. D.

9. D. 10. So in M., B., P., & D.; but obviously 11. So in M. & P.; but B. 12. D. 13. "Am eye which has reached such perfection that its glance is fatal."

14. "Because Perfection is a lover of Kat's lovely face." 15. M. 16. M. 17. M. 18. D. 19. M. 20. M. 21. D. 22. D. 23. So in M., B., & D.; but P. & D. 24. So in B., P., & D.; but M. 25. (eminence) 26. Obviously 27. M. 28. B. 29. M. 30. D.

14. "Because Perfection is a lover of Kat's lovely face." 15. M. 16. M. 17. M. 18. D. 19. M. 20. M. 21. D. 22. D. 23. So in M., B., & D.; but P. & D. 24. So in B., P., & D.; but M. 25. (eminence) 26. Obviously 27. M. 28. B. 29. M. 30. D.

14. "Because Perfection is a lover of Kat's lovely face." 15. M. 16. M. 17. M. 18. D. 19. M. 20. M. 21. D. 22. D. 23. So in M., B., & D.; but P. & D. 24. So in B., P., & D.; but M. 25. (eminence) 26. Obviously 27. M. 28. B. 29. M. 30. D.

14. "Because Perfection is a lover of Kat's lovely face." 15. M. 16. M. 17. M. 18. D. 19. M. 20. M. 21. D. 22. D. 23. So in M., B., & D.; but P. & D. 24. So in B., P., & D.; but M. 25. (eminence) 26. Obviously 27. M. 28. B. 29. M. 30. D.

14. "Because Perfection is a lover of Kat's lovely face." 15. M. 16. M. 17. M. 18. D. 19. M. 20. M. 21. D. 22. D. 23. So in M., B., & D.; but P. & D. 24. So in B., P., & D.; but M. 25. (eminence) 26. Obviously 27. M. 28. B. 29. M. 30. D.

14. "Because Perfection is a lover of Kat's lovely face." 15. M. 16. M. 17. M. 18. D. 19. M. 20. M. 21. D. 22. D. 23. So in M., B., & D.; but P. & D. 24. So in B., P., & D.; but M. 25. (eminence) 26. Obviously 27. M. 28. B. 29. M. 30. D.

28. B. 29. M. 30. D.

شیر دلی که روز کین بازوی چرخ زور او

ای بقوام عدل تو داده سعادت و شده

تا بیتی لم یزل در نرسد و چو کسر

تا مد و سال نو شو: از حرکات مهر و مه

با سعادت ازل قسمت نیلخواه تو

عین جلالتی و مباد از تو دریغ تا ابد

4 کرد مثابه^۱ قدر تیغ قضا^۲ مثال را

باز امان^۴ تنزه را و یوز امین غزال را^۶

عز تو باد پادشاه^{۱۰} ملکت لایزال را^{۱۱}

راه مباد سیر تو آفت ماه و سال را

وز تو نخست اجل دشمن به فعال را

عز و جلال کبریا خالق ذوالجلال را^{۱۵}

* * * * *

II

M. (24); B. (20); P. (20); L. (14); D. (14).

۱۷ مارست^{۱۶} عوده عوده^{۱۷} دو زلفش بر آفتاب

ز آن عوده عوده - عوده^{۱۹} تنین گرفته تاب

وز توده توده^{۲۲} عنبر تر برده رنگ و آب

ز آن توده توده - توده^{۲۳} عنبر در آکتاب

وز غمزه غمزه^{۲۶} که خردم را کند خراب

زین غمزه غمزه^{۲۷} غمزه^{۲۸} و مایه عذب

پیر طعنه طعنه^{۲۹} تا دل من ز آن شود خراب^{۳۰}

زین طعنه طعنه^{۳۴} - طعنه^{۳۵} شیران در اضطراب

از سینه ناله ناله^{۳۵} چه دهنه^{۳۶} از غم رباب

ز آن ناله ناله - ناله^{۳۷} من زار چون رباب

نارست شعله شعله رخ دلبرم ز تاب

زین شعله شعله شعله^{۱۸} آتش بخته روز

چون ناله ناله مشک^{۲۰} دو زلفش برنگ و بو

50 زین ناله ناله - ناله^{۲۱} مشک اندر اهتمام

از بوسه بوسه^{۲۴} که دهرم را حتی بروج

زین بوسه بوسه^{۲۵} بوسه^{۲۶} وایه^{۲۷} روان

هر روز نامه نامه^{۲۹} نیه^{۳۰} بر غم من

ز آن نامه نامه - نامه^{۳۳} شان در اضطراب

هر لحظه خیره خیره^{۳۱} بر آرم ز عشق او

زین خیره خیره - خیره^{۳۲} قدم چون کمان سخت

1. "likeness." 2. So in all texts but the word is obviously 3. M. wanting 4. M. بار امان 5. D. تزدو
6. M. مین 7. B. غزال 8. i.e. 9. D. باز داده امان تنزه را و یوز شده امین غزال را 10. D. شامل 11. M. با 12. "As long as month and year becomes new"; so in B.; but P. & D. 13. "Thou art the eye of glory" 14. L. wanting 15. i.e. عز جلالي 16. M. & B. تارست
17. i.e. the face of the beloved. 18. "From this flame, flame, flame of the fire (of the beloved's face) day was concealed (i.e. daylight was eclipsed)." 19. M. wanting 20. M. زلفین 21. B. & L. ز رنگ 22. The subject is 23. M. wanting 24. i.e. دهنه 25. L. ز آن 26. (wish; desire); so in F. and perhaps L. & others 27. L. آن
28. So in L. & others 29. M. با 30. D. wanting 31. M. شوم 32. L. & D. زین 33. M. wanting 34. L. ز آن
35. M. دهنه. Dād (lover) and Rabāb (beloved) are used like Wāmiq and 'Adhā; cf. Nāṣir-i-Khusraw, *Diwān*.
Tishrān ed. p. 33 : غزل دهنه بر صفات رباب : چند کفّی و بر رباب زنی : چند چه رعد از تو بنالیه دهنه :
تاش بخدی بفرق رباب

هر روز حله¹ حله² پيشه برغم من³
زان حله⁴ حله⁵ - حله⁶ اجاب شوخگين⁷

تا جامه پاه پاه كنم خيره چن مْصاب⁸
زان پاه پاه - پاه دل عاشق ز عذب

چشم⁹ چو¹⁰ قطعه قطعه¹¹ ابرست در بهار¹²
60 زين¹³ قطعه قطعه¹⁴ - قطعه¹⁵ ابر از هو نجل

اشك¹⁶ چو¹⁷ دانه دانه¹⁸ دُر¹⁹ لؤلؤي²⁰ مذهب²¹
زان²² دانه دانه²³ - دانه²⁴ دُر²⁵ صدف²⁶ بتاب²⁷

نطش²⁸ چو²⁹ زره زره³⁰ ملي پير³¹ ز موجه³²
زين³³ زره زره³⁴ - زره³⁵ عشاق خسته³⁶ دل

خالش³⁷ چو³⁸ نقطه نقطه³⁹ مه⁴⁰ پير⁴¹ مشك⁴² ناب⁴³
زان⁴⁴ نقطه نقطه⁴⁵ - نقطه⁴⁶ عالم⁴⁷ د انقلاب⁴⁸

عالم⁴⁹ چو⁵⁰ روضه روضه⁵¹ جنت⁵² ش از صبا⁵³
زين⁵⁴ روضه روضه⁵⁵ - روضه⁵⁶ رضوان⁵⁷ ش⁵⁸ مئين⁵⁹

بستان⁶⁰ چو⁶¹ لجه لجه⁶² يا⁶³ ش از سحاب⁶⁴
زان⁶⁵ لجه لجه⁶⁶ - لجه⁶⁷ دريا⁶⁸ ش⁶⁹ سرب⁷⁰

تا⁷¹ پسته⁷² ش⁷³ چن⁷⁴ از طستان⁷⁵ - سن⁷⁶
زان⁷⁷ پسته⁷⁸ پسته⁷⁹ - پسته⁸⁰ ش⁸¹ ديت⁸² وكرت⁸³ ار⁸⁴

بكشاده⁸⁵ بيضه بيضه⁸⁶ كافو⁸⁷ به⁸⁸ تب⁸⁹
زين⁹⁰ بيضه بيضه⁹¹ - بيضه⁹² فكن⁹³ راشان⁹⁴ عتاب⁹⁵

ز⁹⁶ كلمه⁹⁷ كلمه⁹⁸ باد⁹⁹ بياغ¹⁰⁰ از¹⁰¹ حرير¹⁰² سيم¹⁰³
زان¹⁰⁴ كلمه¹⁰⁵ كلمه¹⁰⁶ - كلمه¹⁰⁷ بسته¹⁰⁸ فلک¹⁰⁹ ز¹¹⁰ ابر¹¹¹

تا¹¹² قطره قطره¹¹³ ابر¹¹⁴ فشان¹¹⁵ برو¹¹⁶ طاب¹¹⁷
زان¹¹⁸ قطره قطره¹¹⁹ - قطره¹²⁰ ما¹²¹ د گشته¹²² آب¹²³

نوز¹²⁴ خفه خفه¹²⁵ هر¹²⁶ زان¹²⁷ سپس¹²⁸ بياغ¹²⁹
70 زين¹³⁰ خفه خفه¹³¹ - خفه¹³² بسته¹³³ حرير¹³⁴

چو¹³⁵ نانكه¹³⁶ صله¹³⁷ صله¹³⁸ بن¹³⁹ شاه¹⁴⁰ مامياپ¹⁴¹
زان¹⁴² صله¹⁴³ صله¹⁴⁴ - صله¹⁴⁵ او¹⁴⁶ خلعت¹⁴⁷ نياپ¹⁴⁸

* * * * *

1. "Dress" 2. "Madman" 3. "Dirty" 4. چشم 5. So in M., P., & D.; but B., P. variant 6. قطره قطره
7. So in B.; زان 8. قطره قطره 9. So in B. & D.; زين 10. انقلاب 11. The moon is an attribute of brightness, but sometimes, as here, (because she has no light of her own) of blackness; cf. Minūchihri-i- Dāngihāri, ed. Kazimivsky, p. 16: انگو سياهت و چو ماهت . بچينيت [ازيركه سياهي صفت ماه زيانست]
12. M. قطعه قطعه 13. شراب (mirage); M. شراب 14. So in M. (which alone contains this couplet but the words are obviously 15. i.e. از فلهاي طستان
16. So in M. (which alone contains this couplet) but the words are obviously 17. So in M.; but the word is obviously 18. So in M.; but obviously 19. كلمه زان 20. The silver-silk - حرير سيم - refers to the lilies - سن - mentioned in the preceding stanza.
21. M. با 22. So in M., P., & D.; but B., P. variant 23. So in B.; others 24. "So that the cloud may pour rose-water, in drops, on it (i.e. on the tents of lilies scattered by the breeze in the garden)" 25. In imitation of those tents (of lilies in the garden), the sky has pitched its tents of (white) clouds.
26. D. زين 27. ماور (rose-water); So in B.; but M. ما درو 28. With those drops (of rain in the garden), rose-water has become water (has been put to shame) 29. B. & D. زين 30. So in P.; but M. بستر 31. So in P.; but D. illegible; M., B., D., P. variant 32. M. wanting 33. P. variant خلعت 34. M. wanting 35. نياپ

کار من ازین دو سخت زارست
 کانه بر من نه دل نه یارست
 کانه قورا روزگار زارست
 چون دیده مهر و چشم مارت
 در کوش سپهر کوشوارست
 عالی و قوی و استوارست
 کوه از سم و بان غارست
 مه عاجز و چرخ شرموارست
 اشکار که بر فلک سوارست
 از بر کعب تو زیر بارست
 کویه فلک این چه مار و بارست
 کین جای نزل و احتضارست⁵

این دل چه دلت و این چه یارست
 کار من متنه صعبت
 آباد بدان سمندر میهن
 پهنای زمین به پیش سیرش
 از نعل هلال و پیک² او
 چون چرخ همه قوانم³ او
 غار از تن او بان کوهت
 از تاخش نگاه جولان
 چون شاه بر د سوار گردد
 60 ای تاجری که چرخ گردان
 هر گاه که بملت ببیند
 بر فور ز بتای عز و دولت

IV

B.(40); T.(28); M.(28); P.(28); D.(26).

رایت سلطان عید بر سر میدان رسید
 دوش ز دلاور او پشت بر زن رسید⁹
 زان شب عید ماه چون سر پیمان رسید
 نیزه زرین بدست او پی بجان رسید¹⁰
 آینه چرخ را گرد فروزون رسید¹⁴
 ز اول آن اجتماع کافر شعبان رسید
 خون در ز آفتاب آهوی بریان رسید¹⁷

روز طرب رن نمود روزه پایان رسید
 خسرو شب سجده بر د سلطان رسید⁷
 بود میدان عید پیکر خورشید گوی
 طلعه سیمین نمود چرخ ز مه — چون شهاب
 عید بشادی¹¹ چو ز آینه بر پشت پیل¹²
 { منت سی روز دید تاب تنور اشیر
 آتا چو بعید عرب شاه بم خون فک

1. "Worthy; appropriate." 2. Obviously هلال پیکر "horseshoe of crescent-shape". 3. "legs". 4. "Beneficence".
 5. احتضار (settled abode); obviously احتضارست; enjoy thy day "for this world is a place of incampment and transitoriness."
 6. 2. چنبر 7. T. در بر 8. The او refers to the moon (here, the crescent of Shawwāl). 9. "Before the door of the monarch of day (i.e. the sun), the king of night (i.e. the crescent of Shawwāl) prostrated himself from his mansion last night; hence his (the crescent's) back is bent." 10. "When the meteor came to gallop with its golden lance in hand (i.e. with its meteoric flash), the sky showed, with the (crescent) moon, a silver ring (i.e. the ring of the new moon in the old moon's arms)."
 11. So in B. & D.; but M., P., T., & B. variant بشای 12. i.e. the steel mirrors on an elephant's armour. 13. i.e. the sun.
 14. "When the Ramadān 'Id fastened with joy the mirrors on the elephant's back, abundance of dust (clouds of dust) reached the mirror of the sky (reached the sun)." 15. T. روز 16. T. بره i.e. Arise, but this is not a New Year's ode. 17. From the sun there came to the king's table the roasted deer which had seen the heat of the oven of the sky for the space of thirty days — from the beginning of that period when the end of Shawwāl came (i.e. from 1st Ramadān) till (1st Shawwāl) when the king of Persia gave a banquet on the occasion of the Avastan 'Id."

گردون^۱ فرآش^۲ و آرد کرد^۳ خلل^۴ از هلال^۵
 داشت چو خورشید^۶ . ماه تخت^۷ فلک تاج و طوق^۸ ;
 نام خزان بر^۹ نشست^{۱۰} چرخ بنش^{۱۱} ملک
 خیل خزان تا گرفت مملکت نو بهار
 دیده ابر آب ریخت چهره آبان^{۱۲} بشت^{۱۳}
 سیب کش^{۱۴} آسیب زد نار^{۱۵} بنار هوا
 باد که بی کیما فلک زمین کرد زر
 داشت ملک زمین^{۱۶} و خلق جهان
 آنکه ز بختش^{۱۷} جادو کند فتاد
 از شتم^{۱۸} شمشیر^{۱۹} خصم بعیرت^{۲۰} گرفت^{۲۱}
 ۱۰۰ زلزله^{۲۲} رخس او در سر خزان^{۲۳} فتاد
 از همه خصمانش^{۲۴} کس مرده و زنده نرست
 برکه بخیل و شتم^{۲۵} شتم تو آسان شمر^{۲۶}
 برکه ز خاک دت دیده بینا بتافت^{۲۷}
 رنست ایوان تو هت جانی کرد

مطلع ثانی

گفت شهنشاه را عید بهمان^۱ رسید
 دوش ز تشریف^۲ بخت هر سه خاقان^۳ رسید
 نامه عزل^۴ بهار سوی گلستان رسید
 مهر شمر مهرگان در صف بستان رسید
 تاب مع آب رفت تری آبان^۵ رسید
 خون دل از دیدگانش تا بزن خزان^۶ رسید
 گفت مرا دستگاه از شمر شروان رسید
 کش لقب از آسمان شاد جهانان^۷ رسید
 و آنکه ز دهرش^۸ بهر ملک سلمان^۹ رسید
 وز شرم^{۱۰} حرمش ظلم بزمان^{۱۱} رسید
 دلوله^{۱۲} خنک^{۱۳} او تا حد خندان^{۱۴} رسید
 مرده بدوزخ فتاد زنده بزمان^{۱۵} رسید
 آن شتم و خیل را شتم^{۱۶} پیمان^{۱۷} رسید
 زود خاک دت کرد و پشیمان^{۱۸} رسید
 هندوی پاس تر دست بکیون^{۱۹} رسید

بس که ز جانان بن رنج دل . جان رسید
 تا بن از بار غم تشر هجران رسید

تا بل . جان مرا آفت جانان رسید
 خاک^{۲۰} را از چشم من چشمه خواب کشت

۱. گردن ۲. د. حلال ۳. د. ملال ۴. د. بهمان ۵. د. و تخت ۶. So in M., P. & D.; but B. & T. ۷. "The throne of the sky had a crown and collar like the sun and the moon (i.e. had the sun and the moon for a crown and collar). (but) by the advent of good fortune all the three (throne, crown, and collar) reached the king last night." ۸. M. ۹. د. نشست ۱۰. د. و منشور ۱۱. د. نشست ۱۲. د. تا به آب رفت بر آبان رسید ۱۳. د. نشست ۱۴. د. تا به آب رفت بر آبان رسید ۱۵. د. تا به آب رفت بر آبان رسید ۱۶. د. تا به آب رفت بر آبان رسید ۱۷. د. تا به آب رفت بر آبان رسید ۱۸. د. تا به آب رفت بر آبان رسید ۱۹. د. تا به آب رفت بر آبان رسید ۲۰. د. تا به آب رفت بر آبان رسید
 ۱. "To the apple whom the pomegranate tormented during the fire of air (i.e. during the lightning flash), there came up the blood of the heart, from its eyes to the chin." The reddening of apples is popularly ascribed to the flash of lightning.
 ۲. So in M., P., & D.; but T. & B. ۳. جهانان ۴. تخت ۵. د. ۶. From Fortune there fell to his lot the portion of Alexander, and from Time there came to his portion the kingdom of Solomon." ۷. م. چشم ۸. م. چشم ۹. م. چشم ۱۰. م. چشم ۱۱. م. چشم ۱۲. م. چشم ۱۳. م. چشم ۱۴. م. چشم ۱۵. م. چشم ۱۶. م. چشم ۱۷. م. چشم ۱۸. م. چشم ۱۹. م. چشم ۲۰. م. چشم
 ۲۱. د. تخت ۲۲. م. گفت ۲۳. So in M., P., & D.; but B. & T. ۲۴. در ۲۵. م. پایان ۲۶. م. حد ۲۷. م. Alexander's wall, "near Darband." ۲۸. So in B.; but M., P., & T. ۲۹. جنگ ۳۰. م. ۳۱. م. ۳۲. A place near Badakhshan, famous for its horses.
 ۳۳. Scan [---] ۳۴. د. خصمان کش ۳۵. م. گرفت ۳۶. So in M., P., T., & D.; but B. ۳۷. شتم ۳۸. م. بی بی سان ۳۹. Obviously ۴۰. پشیمان ۴۱. د. ۴۲. (i.e.) پشیمان ۴۳. د. ۴۴. پشیمان ۴۵. د. ۴۶. پشیمان ۴۷. د. ۴۸. پشیمان ۴۹. د. ۵۰. پشیمان ۵۱. د. ۵۲. پشیمان ۵۳. د. ۵۴. پشیمان ۵۵. د. ۵۶. پشیمان ۵۷. د. ۵۸. پشیمان ۵۹. د. ۶۰. پشیمان ۶۱. د. ۶۲. پشیمان ۶۳. د. ۶۴. پشیمان ۶۵. د. ۶۶. پشیمان ۶۷. د. ۶۸. پشیمان ۶۹. د. ۷۰. پشیمان ۷۱. د. ۷۲. پشیمان ۷۳. د. ۷۴. پشیمان ۷۵. د. ۷۶. پشیمان ۷۷. د. ۷۸. پشیمان ۷۹. د. ۸۰. پشیمان ۸۱. د. ۸۲. پشیمان ۸۳. د. ۸۴. پشیمان ۸۵. د. ۸۶. پشیمان ۸۷. د. ۸۸. پشیمان ۸۹. د. ۹۰. پشیمان ۹۱. د. ۹۲. پشیمان ۹۳. د. ۹۴. پشیمان ۹۵. د. ۹۶. پشیمان ۹۷. د. ۹۸. پشیمان ۹۹. د. ۱۰۰. پشیمان

دل شد و جام بلب از بن دندان^۱ رسید
در مع هر از رخس مهر بر سلطان رسید
فتنه بفضل خزان با گل و یلان رسید
چشم مرا زان دو شکل^۳ آفت طوفان رسید
دش من ز آفتاب چشمه یوان رسید
پرتو آن آفتاب کو ز خراسان^۵ رسید
مهر دو چشم مرا لول^۶ و جان رسید
عقل ولایت سپه گفت که سلطان رسید
ایش بهم فتاد در درمان رسید
بی لب از چشم من خون بدخشان رسید
در غم تو اشک من زانمی^۸ یوان رسید
بس که بلیله دیده تا بتو^۹ بتوان رسید
گر فلکی را ز درد بر فلک افغان رسید
نام تو سرنامه کرد^{۱۲} چون که بعنوان رسید
کز پس مهر فلان ملک^{۱۷} بهمان رسید
کز تو بتکلیف^{۲۱} حق غایت امکان رسید

تا لب من دور ماند از لب و دندان او
مست بباغ بهار چون گل نیمه ان رخس
او پرتو بهار و بهشت وز رخ رخشان او
۱۱۰ پرتو^۲ آفتاب چشمه یوان لبش
گرچه ز ظلمت رسید خضر آب حیات
با رخ رخشان او کشت بشروان^۴ نخل
ماه رخس چون بتافت از بن دندان^۶ او
دش خیالش خواب کرد گز بر دلم
بود رسیده جان در^۷ دل ریش من
گفتش ای از لب لعل بدخشان نخل
شد بر^۸ دندان تو لول^۹ یوان ز آب
ای شده از دست من در طلب تو مرا
چون فلکی در جنا با فلکی - طرفه نیست
۱۲۰ آنکه بنام ملک نامه شایع نشت^{۱۱}
تا ز جهان^{۱۴} در جهان خلق حمایت کند^{۱۵}
دارش اعمار^{۱۹} خلق ذات^{۲۰} میکن تو باد

* * * * *

V

M. (39); H. (29); B. (25); T. (25); P. (22); D. (20); Ta. (15).

شب نباشد که فراق تو دلم خون نکند
هیچ روزی نبود کانه شوق تو مرا
خزه بر م نزنه دیده من هیچ شبی
و آرزوی تو مرا رنج دل افزون نکند
دل پرتو آتشده و دیده پرتو همچون نکند
تا بخون خلک سر کوی تو همچون نکند

۱. So in B. & T. مبره ۳. لب و دیده described in the 13th hemistich; so in B. & T. چشم ۴. So in T. & B. (see couplet 113 above). ۵. Because the sun rises in the east, and Khwāsrām is to the east of Shīrwān. ۶. So in B., P., & T.; but M., D., & P. variant کار ۷. So in M., P., T., & D.; but B. نتوان ۸. So in B.; but T. با ۹. So in B., & T.; but obviously بن; see couplet 113 above. ۱۰. So in M., P., T., & D.; but B. سافت ۱۱. So in M., P., & D.; but B. T. wanting. ۱۲. So in M., P., & D.; but B. کش ۱۳. M. wanting. ۱۴. "As long as in the world people relate from past times that...." ۱۵. So in M., P., T., & D.; but B. نگین ۱۶. T. کبیر ۱۷. "Power." ۱۸. M. illegible. ۱۹. املال (lover), T. املال ۲۰. میکن (authoritative); so in B.; but M., P., & D. ۲۱. آرزوی ۲۲. T. ۲۳. عشق ۲۴. D. wanting.

بر کجا عشق من و حسن ترا وصف کنند
سایه زلف تو چون فرّ همایت ببال
زلف چون مار تو آسیب زنده لعل ترا
گرچه لعلت یونا دمه بسی دورا

130 چشم شفت بخت کشت مرا - پس لب تو

گرچه در دایره عشق تو جان در خطرست
نه خطا گفتم جان بر خطه آنراست که او
خسرو شردن خاقان بزرگ آنکه فرد

خسروی کو نلکه قصر دیاری که تیغ

صدیک آنچه کنه هیبت او با تن خصم

شده¹⁰ فریدون که بفر کار جهان ساخت چنان

تیغ او¹³ خاک پر دریا کنه از خون عدو

خود کجا روی نهد شاه گم کین - که بسم

کعب او بر نلکه بخشش¹⁷ تا مرکز خاک

140 مشکلی حل بکنه²⁰ خاطر او گاه سوال

مایه²¹ جان پر تو²² یافتن از خدمت او²³

او کنه کار جهان راست نه گردون که هر آنج²⁵

ای فلک قدری کز²⁹ صدر فلک مهر منیر

ملک ساکن نشود تا فلک از روی خطاب³¹

هیچ عاقل صفت لیلی و مجنون نلکه

چون که فال من دلخسته همایون نلکه⁴

گر یزد² نرگس جادوی تو افسون نلکه

نلکه دمه و فائدا تا جگر من نلکه

کی کنه در حق من سخی گر اکنون نلکه⁹

فلکی را کس ازین دایره بیرون نلکه

خدمت شاه منوچهر فریدون نلکه

پیش قدرش صفت رصفت گردون نلکه

خاکش از خون مخالف پر طهر خون نلکه

با لگلتان بزمستان مع کانون نلکه

جز منوچهر فریدون بفر ایده¹² نلکه

جز چنین شه پنهان¹⁵ تیغ شینون نلکه¹⁶

کوهکن باره او کوه پر بامون نلکه⁴

از خزانن بعطا پیر زر مژده¹⁸ نلکه

که اگر جان بکنه دهم فلاطون نلکه

مرد فرزانه بجان خدمت او²⁴ چون نلکه

تیغ سلطان بکنه²⁶ خانه گردون نلکه²⁷

دل خود جز بکنه مهر تو مرهون نلکه³⁰

خطبه نام تو در خطه ممکن نلکه

1. i.e. چرا 2. i.e. بر زلف 3. i.e. the lips 4. So in H., D., & T.; but M., B., & P. را 5. P. variant یونا و T. زجا

6. H. در 7. T. راست 8. D. بود 9. "The fuzule". 10. So in *Khulāṣat-ul-Afkar*; M. شه; others, couplet wanting.

11. "like this." 12. "No one can do like the King Farīdūn I who made the affairs of the world so glorious save (his son) Minūschīhr II b. Farīdūn." 13. M. تو 14. M. پر دریا 15. M. شه پنهان

16. The subject "no one" is understood. 17. The third foot is [---] for [vv---]. 18. So in M. (which alone contains this couplet); but obviously "until" with his generosity he does not fell the centre of the earth with hoarded gold from his treasures." 19. M. & B. شکل

20. So in H.; but M., B., & D. نلکه; P. کنه (sic); T. بکنه (sic) 21. B. (legible). 22. D. بود 23. B., H., & P. variant تو

24. H. تو 25. M. & D. آنچه 26. M. نلکه 27. P. variant خاقان; B. حایون (sic). 28. B. & P. صدی; M. صدی; the second foot

29. D. کنه 30. P. & D. افزون 31. So in H.; but M. خطاست

خصل جز سخره ابدان مدبر^۱ نکلند
 کاش^۲ قرصه^۳ نور قرصه صابون نکلند
 که در با فلک اقبال تو مقرون نکلند
 تا قرون فلکش همبهر^۴ قارون نکلند
 پیش^۵ بالای^۶ الف^۷ و^۸ ا^۹ تو چون نون نکلند
 فلک از قوت تو^{۱۰} محلی^{۱۱} مسجون^{۱۲} نکلند
 جز میزبان^{۱۳} دل^{۱۴} رای^{۱۵} تو موزون نکلند
 پوششی^{۱۶} سیم^{۱۷} خمر^{۱۸} از اطلس^{۱۹} و اکون نکلند
 پیر^{۲۰} زر^{۲۱} کانی^{۲۲} پیر^{۲۳} گهر^{۲۴} مکنون نکلند
 جز شقایق^{۲۵} دل^{۲۶} بازوی^{۲۷} تو قانون نکلند
 در ضمیر^{۲۸} دل^{۲۹} خود مضر^{۳۰} و مضر^{۳۱} نکلند
 عاقل^{۳۲} اردز^{۳۳} طلب^{۳۴} جز^{۳۵} یی^{۳۶} گلگون نکلند
 جز بغیر^{۳۷} تو^{۳۸} فلک^{۳۹} فرخ^{۴۰} و میمن^{۴۱} نکلند
 تا بیعی^{۴۲} دل^{۴۳} خصمان^{۴۴} تو محزون نکلند
 در تن^{۴۵} الا^{۴۶} اثر^{۴۷} حنظل^{۴۸} و^{۴۹} انیون^{۵۰} نکلند
 غالب^{۵۱} کس^{۵۲} گردش^{۵۳} افلاک^{۵۴} بایون^{۵۵} نکلند
 ببرد^{۵۶} جز^{۵۷} خست^{۵۸} به^{۵۹} و^{۶۰} اختر^{۶۱} و^{۶۲} اژون^{۶۳} نکلند

قسم خواهد که بجز تو راست کند نیلک و لیک
 کفک^۱ صابون^۲ به^۳ توب^۴ نور^۵ نکلند^۶ جامه^۷ سفید^۸
 هیچ سر با کف^۹ پای^{۱۰} تو مقابل نشود
 هر که کین^{۱۱} تو قرین^{۱۲} دل^{۱۳} است^{۱۴} نهره
 نه بیدری^{۱۵} بر^{۱۶} تا که^{۱۷} هلال^{۱۸} تن^{۱۹} خویش^{۲۰}

۱۵۰ خاک را اگر ز پی^۱ عزت^۲ و جوت^۳ نبود

حاتم طائی اگر زنده شود^۴ نقد^۵ کرم^۶

گر نباشد ز برای^۷ شرف^۸ یی^۹ کس^{۱۰}

جز تو کس است^{۱۱} و دل^{۱۲} ما بسفا^{۱۳} و بسفن^{۱۴}

بنده^{۱۵} بر جان^{۱۶} و دل^{۱۷} و بر^{۱۸} خود^{۱۹} و خاطر^{۲۰} خویش^{۲۱}

سر^{۲۲} نظم^{۲۳} سخن^{۲۴} از نه^{۲۵} پی^{۲۶} مدح^{۲۷} تو بود^{۲۸}

خسرو^{۲۹} روزه^{۳۰} شد^{۳۱} و عید^{۳۲} طرب^{۳۳} روی^{۳۴} نمود

بر همه^{۳۵} خلق^{۳۶} جهان^{۳۷} دیدن^{۳۸} ماه^{۳۹} شب^{۴۰} عید^{۴۱}

عادت^{۴۲} عید^{۴۳} پختاست^{۴۴} که ختم^{۴۵} نشود

گر^{۴۶} نوز^{۴۷} شهید^{۴۸} و شکر^{۴۹} نعم^{۵۰} تو^{۵۱} الحق^{۵۲} که^{۵۳} در

۱۶۰ تا ز^{۵۴} خست^{۵۵} به^{۵۶} و از^{۵۷} اختر^{۵۸} و^{۵۹} اژون^{۶۰} بمدار^{۶۱}

باد^{۶۲} چنان^{۶۳} که^{۶۴} فلک^{۶۵} حاسه^{۶۶} و به^{۶۷} خواو^{۶۸} ترا^{۶۹}

* * * * *

۱. P. variant سحره ۲. مدبر (unfortunate); T. کافر; D. مدبر ۳. کفک (reapsudo) ۴. M. صابون ۵. M. & T. بکند ۶. D. جام ۷. B. & T. سفید ۸. T. هم ۹. M. wanting. ۱۰. M. بکند ۱۱. T. بکند ۱۲. So in M.; but H. هر که ۱۳. So in M. & H.; but obviously ۱۴. So in M. (which alone contains this couplet); but obviously ۱۵. So in M.; but M. wanting. ۱۶. B. illegible. ۱۷. So in H.; but M. wanting. ۱۸. So in H.; but M. wanting. ۱۹. So in H.; but M. wanting. ۲۰. So in H.; but M. wanting. ۲۱. So in H.; but M. wanting. ۲۲. So in M.; but M. wanting. ۲۳. So in M.; but M. wanting. ۲۴. So in M.; but M. wanting. ۲۵. So in M.; but M. wanting. ۲۶. So in M.; but M. wanting. ۲۷. So in M.; but M. wanting. ۲۸. So in M.; but M. wanting. ۲۹. So in M.; but M. wanting. ۳۰. So in M.; but M. wanting. ۳۱. So in M.; but M. wanting. ۳۲. So in M.; but M. wanting. ۳۳. So in M.; but M. wanting. ۳۴. So in M.; but M. wanting. ۳۵. So in M.; but M. wanting. ۳۶. So in M.; but M. wanting. ۳۷. So in M.; but M. wanting. ۳۸. So in M.; but M. wanting. ۳۹. So in M.; but M. wanting. ۴۰. So in M.; but M. wanting. ۴۱. So in M.; but M. wanting. ۴۲. So in M.; but M. wanting. ۴۳. So in M.; but M. wanting. ۴۴. So in M.; but M. wanting. ۴۵. So in M.; but M. wanting. ۴۶. So in M.; but M. wanting. ۴۷. So in M.; but M. wanting. ۴۸. So in M.; but M. wanting. ۴۹. So in M.; but M. wanting. ۵۰. So in M.; but M. wanting. ۵۱. So in M.; but M. wanting. ۵۲. So in M.; but M. wanting. ۵۳. So in M.; but M. wanting. ۵۴. So in M.; but M. wanting. ۵۵. So in M.; but M. wanting. ۵۶. So in M.; but M. wanting. ۵۷. So in M.; but M. wanting. ۵۸. So in M.; but M. wanting. ۵۹. So in M.; but M. wanting. ۶۰. So in M.; but M. wanting. ۶۱. So in M.; but M. wanting. ۶۲. So in M.; but M. wanting. ۶۳. So in M.; but M. wanting. ۶۴. So in M.; but M. wanting. ۶۵. So in M.; but M. wanting. ۶۶. So in M.; but M. wanting. ۶۷. So in M.; but M. wanting. ۶۸. So in M.; but M. wanting. ۶۹. So in M.; but M. wanting.

زهی : چو تا طبع زمانه مایل سر
 بخت گشته فلک با مراد تو موصول
 بقض و بسط جهان رسید تو مرجع
 چو آفتاب گه جو، بخت تو مختار
 بود دست تو چون ابر در جهان معروف
 بنزد رای تو فرشته گشته چون ذره
 تو حاکی و شاه از حکم تو فلک محکوم
 ز طلعت تو شده بر جهان بزم حدود
 همه حوادث حق بر عادتش موقوف 170
 مدح تو شده دیوان روز و شب مکتوب
 ز هیبت تو قضا نیش برده چون کزدم
 چو بحر طبع تو خشنده گوهر منظوم
 توئی که عالم علمی با اعتقاد قلب
 ز تیغ تو پوشد برگ برگ دشمن راست
 شود دلیر بیازین چهره خود معجب
 شود ز خون تن ریخته زمین نزار
 هوا ز گرد سوان چو روی بل سقر
 نیکی : چاد تو چرم ستاره قابل نهر
 بطبع مانده جهان : خلاف تو مجبور
 خلی و عتد فلک را صام تو دستر
 چو آسمان بگو جام طبع تو مجبور
 بنور رای تو چون مهر بر فلک مشهور
 ز زور دست تو سید غ گشته چون منصور
 تو ناصری و شاه از نصرت تو دین منصور
 ز حضرت تو شده بر زمین سپهر غیور
 همه سود فلک بر ولایتش مقصور
 بفتح تو شده دراق آسمان مطور
 خدمت تو قدر نوش داد چون زنبور
 چو ابر دست تو باران لاله مشهور
 توئی که مالک ملکی با اتفاق صدر
 ز تیر تو چو شود جان ز جسم خضم تو دور
 شود سو بشمشیر و تیر خود مغرور
 شود : بوی یی ریخته هوا نمور
 زمین ز بانگ دلیرن چو روز عرض نشور

1. So in K. & H.; but M., B., & P. زهی

2. P. مقرون گشت

3. H. نیش برده چون

4. Q. & M., Lxxvi, 19. علی

5. So in P.; but M. & B. بشمشیر تیر

6. در آن زمان که شود روی دشت چون محشر

7. So in M., B., & H.; but P. & B. variant مومل

8. گشته چون

9. H. خشنده

10. M., B., & P. چهر

11. بشمشیر تیر

12. K. محشر

13. K. & H. کف

14. H. پستاه

15. H. باریده

16. M. شود ز بوی ریخته تو هوا نمور

17. K. زمین ز

تن مدی تو قرطاس و تیغ تو بستر
 ۱۵۰ حد اکنان تو چون آسمان و تیر شهاب
 ز تیغ تو شود آیام طمان تیره
 ز می رسوم ترا - آفتاب و مه رسوم
 توئی که نیست کند دست افسر یقصر
 تراست رحمت آیام و دست رستم زال
 ۱۵۱ کند مه و نور همچو مغرب و موه
 زمانه را توئی ای شه مستبشر و کاذب
 سام تو در بینا تست و تو موسی
 خدایانا امید آمد و کشید نفیر
 همیشه تا بد افلاک را بروج و دوزخ
 ۱۵۲ سام باد - ز افلاک - طاعت عربین
 بعد هزار چنین عید شادمان از تو غر
 قتاده در دلی بنده تو تو غفور و قهار
 ز چار گوشه عالم برین پتار پسر

1. P. variant مشور 2. So in B. & d.; but M. & P. م 3. M. کمال 4. So in B. & d.; but P. ز; M. wanting. 5. See *Qur'ān*, *xxv*. 17-18.
 6. B. wanting. 7. So in M.; but B. P. & d. در تن و قن 8. M. شه 9. M. شه 10. d. ز;
 11. P. افسر 12. So in B.; others رفت 13. رحمت or the 'return' of a departed soul in a new tabernacle of flesh is an ultra-Shi'ite doctrine. The times have returned and Rustam b. Zāl has reappeared as Minūschir II. Another ultra-Shi'ite doctrine of *تن* (metempsychosis) is mentioned in couplet 357. 14. M. wanting. 15. d. موز
 16. M. زبور for بخنی لحن لحن زبور. The association of *تن* (Magian priest) with the recitation of *تن* (the Psalms of David) is inappropriate. 17. P. تو 18. *Qur'ān*, *xvii*. 105; "giver of good news and a warner".
 19. *Qur'ān*, *iii*. 38; "honourable and chaste"; M. حضور 20. *Qur'ān*, *xx*. 22. 21. See *Qur'ān* *xx*. 20; d. تست for جسم
 22. So in d.; others سلم 23. See *Qur'ān* *vii*. 143; "but when His Lord manifested His glory to the mountain He made it crumble, and Moses fell down in a swoon". The king's enemy will crumble like the crumbling of Mt. Sinai. 24. M. و for آمد
 25. So in M. & P.; but B. & P. variant نفر 26. M. و for وادی 27. M. و
 28. P. variant روح 29. د. زور 30. M. ز 31. M. و for تو ز 32. d. Couplet wanting. "The king from the four quarters of the globe, having submitted to thee, are commanded by (thy) warrant (to attend) on these four sons (of thine). Minūschir II was the father of five sons (see couplet 397), but obviously he had only four sons when this ode was written.
 33. P. پسر 34. M. آوردن; آورد (to submit). 35. So in P.; but M. & B. وادی; d. Couplet wanting.

و آن لب و دانه چون لؤلؤ و مروارید نگر
 ذره نمود از آنها شرط و پیمایش نگر
 بر دل بیچاره من داغ جوش نگر
 با خان و ناکان در یوسف احاش نگر
 بر مسلمانان ز چشم نامدانش نگر
 کیش^{۱۰} قربان بسته و در عید قربان نگر
 بسته اند طره جمع پریشانش نگر
 و پنچین بازار عشق خویش بر جان نگر
 مدح خوانان پیش قوت شاه شمشیر نگر
 گوید آن جاد و جلال و امر و فرمان نگر
 گفت سیران^{۱۱} آن رای جهانانش نگر
 بندگان بهتر از فخور و خاقان نگر
 زو کنون اسال خان و مان ویرانش نگر
 یکده آن ایوان عالیتر ز کیوانش نگر
 بر زمانی رفتن پیکان^{۱۲} پیمانش نگر
 آمده آیات فتح از پرخ در شانش نگر

آن رخ رشان و زلف عنبر افشان نگر
 کرد با من شرط و پیمان در وفا و دوستی
 در میان جان من درد فراق دیده
 دلبری که دهر دیداری ز ما دارد در رخ
 جبهایی بی خطا و جورایی بی سبب
 گر ندید یار که عاشق کند قربان بعید
 ای بقی که دل به پرسم که قرارت بگویم
 بر زمان ما را چنین اندر غم و خواری بگیر
 در همه در دوستی روی کار داری روز عید
 فخر دین خاقان که کاسمان چون بیندش
 خسرو ایران منوچهر آنکه در شانش فرد
 هست خاقان بزرگ و رالقب لیکن بدر
 منکر آن که کینه دشمن پاری او کرد قصه
 گر می خواهی که بتوانی نشان دادن ز عرش
 سیر خصمان از برای بردن پیمان مرگ
 روز کین ریاست او را بین پیروزان^{۱۳} دین

1. M. wanting. 2. P. مروارید 3. M. در 4. P. خطایی 5. So in B.; but P. ز جری M. & P. variant 6. M. مسلمان 7. So in B.; but M. ز چشم P. ز چشم 8. Case for keeping arrows 9. M. wanting. 10. Case for keeping the bow. 11. B. illegible. 12. So in P.; but M. رسم B. illegible. 13. M. گریه 14. 'O beloved, when I ask (my) heart: 'where (O heart) is thy resting-place?' it answers me: 'behold it (the resting-place) fixed in the locks of (her) dishevelled tresses'. 15. M. wanting. 16. So in B.; but M. و پنچین 17. B. wanting. 18. So in B. & P.; but M. & P. variant 19. So in B.; but M. & P. wanting; obviously 20. 'if thou (O beloved) art ashamed of him (the poet) then behold him (the poet) reciting panegyrics before the king.' 21. B. خانان 22. M. نجات 23. So in B.; but M. & P. پیمانش 24. B. از 25. Qur'an. xlviii. 91. 26. M. روی 27. Plural of پیک (cavalry); 28. باز آرد B. illegible for 29. So in P.; but M. 30. پاری او کرد 31. ریاست او را بین 32. B. variant 33. Qur'an. xlviii. 34. M. نگر

210 گره نمیدی سیل باران در بهاران — روز جنگ

بر کمانه اران دشمن تیر بارانش نگر

زیر پای مرکبان سربازی به خوان ملک

چو گو افتاده اند صحن میدانش نگر

آنکه عصیان جست دست از دامن مهرش بدشت

هم بیتخ از خون ده بر گریبانش نگر

از برای آنکه عالم را نگهبان تیغ اوست

کردگار خلق عالم را نگهبانش نگر

دارد اندر دولت و دانش ملک حد کمال

این کمال این از آسیب نقصانش نگر

گرچه دوران فلک فرخنده گشت از فر عیه

فر عیدی فرخ از فرخنده دورانش نگر

مدح او را نیست پایانی و انجائی پدید

این همایون مدح بی انجام و پایش نگر

~ ~ ~ ~ ~

XXIII

M. (25); B. (25); P. (25).

رخ . زلف . لب . چشم و خط . خال تو ی دلبر

ز من بردن لب و هوش و صبر و عیش و خواب و خور

ما هست از غم و بیمار . دد و داغ هجرات

بگفت باد و سر خاک و بچشم آب و بدل آذر -

منم روز و شب و سال و مه از سداي عشق تو

بدل گرم و بدم سرد و لب خشک و بدیده تر

220 نگارا تا کی و تا کی ز هجرات بجان و دل

کشم خوری کنم زاری خورم انده برم کیفر

نماند تا ز تو دوم مرا از غایت محنت

بصر در چشم و جان در تن طرب در طبع و دل در بر

کنون چون عز و ناز و برگ و زیب و ساز و قر بستند

چنان خندن ز باغ و راغ و دشت و کوه و بوم و بر

فکند از گردن و گوش و بر و دوش ی عجب گردن

عروسان چمن را در . یاقوت و زر و زیر

چو چشم و هوش و طبع و رای و خصم شلو شروان شد

هوا گریان شمر²¹ عریان زمین تیره شمر²² مضط

شو شروان منوچهر این افزیدن که هست او را

قدر میدان قضا مرکب فلک جوشن رض مغفر

مهرس S.M. فلک P. خون M. سیل بارانش B. (bombardment); تیر باران 2. So in B.; but M. & P. want.

دشت (die) داشت M. & B.; so in P.; but M. & B. want. 3. (border round the edge of a garment). از 7.

هوش و لب M. چشم P. انجائی و پایانی B. 10. P. variant روح 9. M. want in P.; so in M. 11. M. want.

So in M.; B. & P. want. 12. empty-handed; to have nothing in the hand but wind; بگفت باد 13. would be better.

راغ M. 14. So in B.; but M. & P. want. 15. variant من ساز من 16. بوم مضط M. بدل M.

Now that the brides of the meadow (i.e. flowers) acquired grandeur, elegance, wealth, ornament, equipment, and pomp — the world, happy with the garden, mead, plain, mountain, land, and country — lo, heaven cast off from the neck, ears, bosom, and shoulders of these brides, the pearls, rubies, gold, and jewellery." i.e. Autumn came upon the garden in bloom — an idea developed further in the succeeding couplet. 17. So in B.; but M. & P. want. 18. شمر (pond); so in P.; but M. want.

So in M.; but P. want. عریان P. مغفر

شبی که هست در گیتی بار، حکم و دست و دل

شاه بهرام و مهر^۱ و شید^۲ . ناهید^۳ سپهر او را

بود در مرکب^۴ میدان و بهزم و بارگه^۵ دایم

رسیده صیت^۶ . ذکر^۷ . نام^۸ و بانگش در جانباری

230 ز فرّ ایزدی مایه و مجورند حکمش را

خطاب خسروان دایم بنامه نژاد او باشد

کند در مدحت و شکر^۹ . ثنا^{۱۰} و آفرین^{۱۱} او

زمانه حکم و امر و کام^{۱۲} و رایش را مستقر^{۱۳} شد

همایین مرکبش^{۱۴} باشد بگاو سیر^{۱۵} در میدان

چه اسپت^{۱۶} آن که رمز^{۱۷} کین بود در زیر^{۱۸} ران^{۱۹} او

دو پیرکار^{۲۰} نه دست^{۲۱} . پای^{۲۲} او گایام تست^{۲۳} کرد

زحمی شایقی که در حکم تو هست اشکال^{۲۴} عالم را

توئی که غایت^{۲۵} دولت^{۲۶} می گوی ترا گردون

ترا هست از^{۲۷} جلال^{۲۸} و جاد^{۲۹} و اقبال^{۳۰} و شرف^{۳۱} دایم

240 الا تا در غیظ آفرینش خلق را باشد

ترا باد از جلال^{۳۲} . قدر^{۳۳} و تائید^{۳۴} و شرف^{۳۵} دایم

* * * * *

عدیه^۱ بند و جهانگیر^۲ . مطا^۳ بخش و سخا^۴ گستر

سپهالار^۵ . صاحب^۶ بستر^۷ . مدحت^۸ تهن^۹ . خنیاگر^{۱۰}

بخش^{۱۱} چتر^{۱۲} و مه^{۱۳} رایت سپهرش تخت^{۱۴} . مهر^{۱۵} انفس

بهر^{۱۶} مرز^{۱۷} و بهر^{۱۸} شهر^{۱۹} . بهر^{۲۰} بوم^{۲۱} و بهر^{۲۲} کشور

و خوش^{۲۳} و دیو^{۲۴} و انس^{۲۵} و جان^{۲۶} و غم^{۲۷} و پرخ^{۲۸} و ماه^{۲۹} و نور

غلام^{۳۰} . بنده^{۳۱} . دای^{۳۲} و غلام^{۳۳} . چاکر^{۳۴}

خود^{۳۵} طومار^{۳۶} . جان^{۳۷} نامه^{۳۸} هنر^{۳۹} دیوان^{۴۰} و دین^{۴۱} دفتر

جمل^{۴۲} . عقد^{۴۳} . امر^{۴۴} و نبی^{۴۵} . قبض^{۴۶} . بسط^{۴۷} . خیر^{۴۸} و شر

قر^{۴۹} سرت^{۵۰} فلک^{۵۱} حیات^{۵۲} صبا^{۵۳} قوت^{۵۴} پری^{۵۵} پیکر

بن^{۵۶} گردون^{۵۷} بسیر^{۵۸} اختر^{۵۹} بسم^{۶۰} مرر^{۶۱} بتک^{۶۲} مصر

ازین^{۶۳} اقطار^{۶۴} شرق^{۶۵} و غرب^{۶۶} ازین^{۶۷} اقطار^{۶۸} بحر^{۶۹} و بهر^{۷۰}

محیط^{۷۱} . نقطه^{۷۲} و پیرکار^{۷۳} . قطب^{۷۴} و مرکز^{۷۵} و بحر

تیمسن^{۷۶} دل^{۷۷} شریهان^{۷۸} تن^{۷۹} سکندر^{۸۰} بجز^{۸۱} فریدون^{۸۲} فر

هنر^{۸۳} گنجور^{۸۴} و دین^{۸۵} خازن^{۸۶} فرد^{۸۷} دستور^{۸۸} و حق^{۸۹} رهبر

فلک^{۹۰} دریا^{۹۱} جهان^{۹۲} کشتی^{۹۳} هوا^{۹۴} ساحل^{۹۵} زمین^{۹۶} لنگر^{۹۷}

زمین^{۹۸} قصر^{۹۹} و هوا^{۱۰۰} ایوان^{۱۰۱} جهان^{۱۰۲} کاخ^{۱۰۳} و فلک^{۱۰۴} منظر

^۱ So in all texts; but obviously تیر (Mercury); Mars (بهرام). the executioner of the Heavens [جلاد فلک], is the king's general [سپهالار]; Mercury (تیر), the scribe of the heavens [دبیر فلک], is the king's secretary [صاحب بستر]; the Sun (شید), the king of the Heavens [شاه فلک], is the king's panegyrist [مدحت تهن]; and Venus (ناهید), the minister of the Heavens [مطرب فلک], is the king's musician [خنیاگر]. 2. B. ناهید 3. M. مرکب 4. M. نه 5. M. wanting. 6. M. wanting. 7. P. wanting. 8. M. نه

^۹ So in M. & P.; but B. & P. variant مرکبش

^{۱۰} B. این

^{۱۱} P. variant قیمت

^{۱۲} "As [the horse] four-legs and hind-legs are two pairs of compasses: with one pair Time divided the Face of the east and the west, and with the other, the Face of land and sea." 13. "Circle" 14. M. . و 15. M. آن 16. M. wanting.

^{۱۷} P. variant شک

^{۱۸} B. wanting.

پوش پو جنت باغ را طایلی خلی³ حلل
چون بهشت از جورِ مین⁶ گردد پیر از لاله جبل
در رشک گل بر صلعایی با بلبل آید در جل
آه کند نسیم نسیم رنگ از یاسمین جز کوه و تل
ابر از هوا در یقیاس افشاده در کاشتن¹³ از طل¹⁴
گل را به قطر¹⁶ قطر در دلبری زور¹⁷ بطل
این گفته از بحر¹⁸ سیم¹⁹ آن گفته از بحر²⁰ رطل²¹
کیک از پیر ناله کند به بانگ²³ و رقص از نخل²⁴ نخل²⁵
زین به سه بینی بیستان پیر آتش و دور و شکل
بر جای²⁷ نی در جام نی پیر نشان²⁸ از نخل²⁹
آید که نرگس را بهار³¹ از دیده بر دره سبیل³³
گم گشت آثار خزان و افزای در عالم اکل³⁵
در فر فرودین کنون شه سیم چون سیماب حل
لاغر به موران از میان فریب پو گران از گلفی

چون نقطه نور سپهر آید ز توت اندر حمل²
چون ز نقش ارتکب⁴ چین گد پیر سر سبز زین
بلبل به آرد غلفی چون بشکند از گل گلی
گد⁷ شخ⁸ پیر شاخ⁹ سنگ¹⁰ از سبزه چون بهشت پلنگ¹¹
نیلفر زاب لباس از زر نب بر دست ماس
بستان ز گل یاب خطر¹⁵ به گل کند بلبل نظر
گویند مرغان در بزم آبیات و اشعار بزم
چون بلبل²² ناله کند دیده پیر از ژاله کند
250 با گل کند لاله قران فل با بنفش همچنان
لاله بزم²⁶ ماه دی بر کف نهاد جام نی
گل بزم³⁰ طیب دستار آراسته بر جویبار
تا باد نوروزی بزم³⁴ ش در چمنبا در وزن
زین پیش³⁶ از دی³⁷ ماز³⁸ دن از برف که شه سیمگون
ای بزم تو خوی در جهان ند به بختی کس نشان

1. M. wanting, P. variant 2. This ode was written (i) on the day of the vernal equinox "when the sun enters Aries from Pisces", (ii) on the day of the Persian New Year (see couplet 253 below), and (iii) in the month of Farwardin (see couplet 254 below). Now, according to both *Yazdigirdi* and *Jalālī* — 12th Farwardin is Persian New Year's day, but the coincidence of this New Year's day with the day of the vernal equinox, though sometimes possible with the *Yazdigirdi* era, is a regular feature of the era of *Jalālūd-Dīn* [e.g. 12th Farwardin A.D. = 2115, 235 (Schram's day-number) = 15 March 1079 A.D. (Julian); 12th Farwardin 35 A.D. = 2127, 653 (Schram's day-number) = 14 March 1113 A.D. (Julian); 12th Farwardin 68 A.D. = 2139, 706 (Schram's day-number) = 14 March 1146 A.D. (Julian)]. Now an ode XVIII and XIX were also written when New Year's day coincided with the day of the vernal equinox, and an ode II and *Tarkīb-o-Band* II and III were written when New Year's day occurred in spring, it is obvious that the calendar observed by *Jalālī* was the era of *Jalālūd-Dīn* rather than the era of *Yazdigird*.
3. So in M., B. & P., but obviously 3. طایلی: [- - - - - | - - - - - | - - - - - | - - - - -]. 4. P. variant اشک 5. M. بر کرد 6. *Qund*, 12, 22; P. مین و 7, 7
7. B. & P. variant گریز (sic). 8. "Mountain". 9. B. & P. variant wanting. 10. M. شکر 11. "With verdure, the forest-clad (lit. the branches laden) mountain and the stones become (variegated) like the leopard's back". 12. M. wanting. 13. B. & P. variant کاشتن
14. طل (rain-drop); M. رطل for رطل 15. قطر یافتن (to acquire vivacity); P. variant قطر (collecting, bringing together).
16. P. قطر 17. P. variant روز 18. So in P., but M. از بر B. از دن 19. For the metre see H. Blochmann, *The Prose of the Persians*, pp. 55-56, Calcutta (1872). 20. M. 21. For the metre see H. Blochmann, *The Prose of the Persians*, pp. 38-45, Calcutta (1872).
22. M. بلبل 23. Musical air 24. M. wanting. 25. Plural of قله (mountain-top); the ringdove dances from the mountain-tops where it lives.
26. B. بزم 27. So in B., but M. & P. جام 28. B. و 29. So in B.; but M. & P. خن (the loss of vinegar); the allusion is to the dark colour of the poppy 30. فرنگ رشیدی (skillful); see *Shāh-nāma* - i - *Nawāyish* (Ar. Mus. Ms. Add. 23, 556).
31. M. برکس 32. به خار (with the lance).
33. For the eye-disease which, in its chronic form, needs skilful surgical treatment see the *Shāh-nāma* - i - *Nawāyish* (Ar. Mus. Ms. Add. 23, 556).
34. Current "or" 35. So in B.; but M. & P. عالم 36. B. illegible. 37. in the month of Ray; P. variant دیباد M. دی (sic). 38. M. wanting.

آن خال تو بر طرف لب در سایه زلف به شب
چون جام بر دستم دهی بیا که بوسم^۴ در دهی
فرمانده روی زمین خاقان اکبر فخر دین

شاهی که بر دگاو او از قدر و صبر داد او

۲۶۰ در امن و عدل و ملک و دین ساکن بود اندر بزم تین

گرچه پلنگان را گلو بشرد چرخ شیه^{۱۰} نو

اگلام او را چون عباد آورده افلاک انقیاد

گر عکس تیشتر اندکی بر انجم افته بیشکی

با عدلش اندر ناحیت ظالم نماده بدایت

افلاک^{۱۷} شانه و بیخ او در تیغ چون مریخ او

تا نصم او غنایک شد زیر دلی تریاک شد^{۱۹}

ای فضل و عدلت بی غرض^{۲۲} تطبیع و مزاجت^{۲۳} بی مرض

تا هست انجم را قبران تا خیزد از آتش دخان

باد انجم از قدرت نشان پهن آتش آثار بیان

۲۷۰ بر دست تو گاو ظفر چون گهر از نصرت بر

گوئی قبران کرد ای غیب با زهره در عقب زحل
تا من کنم ساغر تبی بر یاد شاهنشاه یل^۵
خبر منوچهر گزین دانه دین و دول

در فلک با جاد او از بنگان کمتر محل

بر لطف و خشمش^۶ هر و کین مبینی^۹ چو ها را لام^{۱۱} حل

پیش سگ درگاه او گربه بیفکنه^{۱۲} از بغل^{۱۳}

از عالم کن و فساد آثار او بهره خلل

گردد ز نور هر یکی افلاک بر سود^{۱۴} دفل^{۱۵}

اگر حکم خاصیت بگیریز^{۱۶} از نانه جعل

ایام را تاریخ او از عهد اسکندر بدل

شروان ز فتنه پاک شد چون کعبه از لات^{۲۰} و هبل^{۲۱}

دورین چو روح از بر^{۲۴} غرض پاکي چو عقل از هر زلل^{۲۵}

تا باد باشد اصل جان تا ز آب و خاک آید و حل^{۲۷}

بر آب و خاک امت دین چون باد در صحر و تل

در کام نصم خیده نه چون منظر از منعت عمل

* * * *

۱. In *Si-Jaöl*, 12th Chapter, are mentioned the following aspects of stars:— (i) قمران or مقارنه (conjunction) (ii) تیسری (trisection) (iii) تریح (quarter of a circle or 90° distance between 2 stars) (iv) تثلیث (trisection of a circle or 120° distance between 2 stars); and (v) استقبال or مقابله (opposition). 2. M. illegible.

3. So in M. & P.; but B. تبی obviously تینی 4. So in M.; but B. تو شتم 5. So in P.; but M. نل B. نل

6. M. wanting. 7. So in P.; but M. بستم B. بسم 8. B. حشر 9. P. بیني 10. B. سیر 11. M. گریه

12. P. variant نیفکنه 13. گربه از بغل افکن (to leave off deceit; فرهنه بجاگیری).

14. So in P.; but M. & B. سود P. variant سود (sic). 15. So in P.; but M. دفل B. & P. variant دفل Perhaps the word is

دفل (not برف) would mean "full of poisonous burning"? 16. B. مگیزد 17. "Prosperity; success." 18. M. wanting.

19. "The poison swallowed by his friend became an antidote." 20. See *Qur'ān* LVIII. 19. 21. P. variant دبل; Hubal and dāt were idols in the Ka'ba. 22. So in P.; but M. & B. عرض 23. B. مزاجت 24. M. wanting.

25. زلل (stumbling; falling); so in M. & B.; but P. ذلل

26. M. یاد

27. ببل P. variant نبل; so in M. & P.; but B. و حل (mud)

28. M. wanting.

B. (74); Mu. (72); L. (72); T. (69); M. (68); A. (68); P. (60); D. (59); H. (41); Ma. (31).

جهان⁴ جو⁵ معانی⁶ چراغ⁷ دود⁸ سم
 تم⁹ بتقم⁹ خدایگان معظم
 شمال¹⁰ فیض¹² صبا¹³ فریح¹³ دین¹³ ملک¹³ دم
 خرد¹⁴ پست¹⁴ به استان هنر¹⁴ نمای¹⁴ به نیرم¹⁴
 زود¹⁶ دود¹⁶ مظالم¹⁶ ز¹⁶ این عالم مظلم
 مین¹⁸ که اشهب¹⁸ گردن¹⁹ باغ²⁰ اوست²⁰ موم
 شده²² موافق²² عرش²² جهان²² بعزم²³ مصمم²³
 نیکین²⁷ ملک²⁷ شرا²⁷ سپهر²⁷ حلقه²⁷ قائم
 ز³⁰ طیب³⁰ خلق³⁰ لطیف³⁰ مشام³⁰ روح³⁰ پر از³⁰ شم
 ز³¹ مکرمت³¹ او کشیده³² کشت³² نما³² نم³³
 بوسعت³⁸ قلم³⁸ فعل³⁹ عقل⁴⁰ منظم
 بگرد⁴¹ نیمه⁴¹ فیض⁴¹ سپاه⁴¹ فتح⁴¹ خیم⁴¹
 جهان⁴² سنگ⁴² مردش⁴³ در⁴³ شد⁴³ مست⁴⁴
 نبی⁴⁶ بذات⁴⁷ ت⁴⁷ دین⁴⁸ را⁴⁹ قرار⁴⁹ قاعده⁵⁰ محکم
 شده⁵² حروف⁵² شمایل⁵² بنک⁵² کاک⁵² ت⁵² نجم

سپهر² می² معالی³ محیط³ نقطه³ عالم
 خدو⁷ کشر⁷ پنجم⁷ یکانه⁷ هشتم⁸ انم⁸
 ز¹⁰ محل¹⁰ فلک¹⁰ بزم¹⁰ قدر¹⁰ مراد¹⁰ قضا¹⁰ کین
 عدد¹⁵ شکار¹⁵ به رستم¹⁵ جهان¹⁵ گشای¹⁵ به آرش
 سپهر¹⁵ هر¹⁵ منوچهر¹⁵ که¹⁵ به¹⁵ به¹⁵ به¹⁵
 شبی¹⁷ که¹⁷ ادم¹⁷ گیتی¹⁷ بنده¹⁷ اوست¹⁷ مقیة
 شده²¹ متابع²¹ رایش²¹ فلک²¹ برای²¹ مصفا²¹
 حروف²⁴ مرتبش²⁴ را²⁴ بوم²⁵ نقطه²⁵ خامه²⁶
 ز²⁸ نظم²⁸ نقطه²⁸ شریفش²⁸ دین²⁹ عقل²⁹ پر²⁹ ز²⁹
 280 ز²⁸⁰ ابر²⁸⁰ نمدت²⁸⁰ او²⁸⁰ گفته²⁸⁰ شاخ²⁸⁰ بقا²⁸⁰ بر
 بنصرت³⁴ علم³⁴ اصل³⁵ عدل³⁶ مقرر³⁷
 بزم³⁸ رایت³⁸ رایش³⁸ بوم³⁸ سعد³⁸ تبارن
 فلک⁴² بکوب⁴² و⁴² بدش⁴² فرد⁴² شد⁴² مست⁴²
 ز⁴⁵ بجای⁴⁵ تو⁴⁵ جان⁴⁵ را⁴⁵ عمل⁴⁵ و⁴⁵ مرتبه⁴⁵ عالی
 شده⁵¹ قوم⁵¹ فضایل⁵¹ بنقش⁵¹ خط⁵¹ ت⁵¹ مثبت⁵¹

1. Text corrupt; not used for collation. 2. D. 3. T. 4. M. 5. M. & H. wanting.

6. So in Mu., B., H., & Ma. but *al-Mu'jam* معانی; M., P., & D. 7. Because *Shirwan* is in the fifth "cline".

8. So in Mu., there are seven planets according to the Ptolemaic system, and *Minichishir* II is the eighth; B. 9. *Ma.* 10. H., & Ma. 11. *Ma.* 12. *Ma.* 13. *Ma.* 14. *Ma.* 15. *Ma.* 16. *Ma.* 17. *Ma.* 18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

11. *Ma.* 12. *Ma.* 13. *Ma.* 14. *Ma.* 15. *Ma.* 16. *Ma.* 17. *Ma.* 18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

12. *Ma.* 13. *Ma.* 14. *Ma.* 15. *Ma.* 16. *Ma.* 17. *Ma.* 18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

13. *Ma.* 14. *Ma.* 15. *Ma.* 16. *Ma.* 17. *Ma.* 18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

14. *Ma.* 15. *Ma.* 16. *Ma.* 17. *Ma.* 18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

15. *Ma.* 16. *Ma.* 17. *Ma.* 18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

16. *Ma.* 17. *Ma.* 18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

17. *Ma.* 18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

18. *Ma.* 19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

19. *Ma.* 20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

20. *Ma.* 21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

21. *Ma.* 22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

22. *Ma.* 23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

23. *Ma.* 24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

24. *Ma.* 25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

25. *Ma.* 26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

26. *Ma.* 27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

27. *Ma.* 28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

28. *Ma.* 29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

29. *Ma.* 30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

30. *Ma.* 31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

31. *Ma.* 32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

32. *Ma.* 33. *Ma.* 34. *Ma.* 35. *Ma.* 36. *Ma.* 37. *Ma.* 38. *Ma.* 39. *Ma.* 40. *Ma.* 41. *Ma.* 42. *Ma.* 43. *Ma.* 44. *Ma.* 45. *Ma.* 46. *Ma.* 47. *Ma.* 48. *Ma.* 49. *Ma.* 50. *Ma.* 51. *Ma.* 52. *Ma.*

چو تیغ⁴ و دمه⁵ بگیرد ترا چه کرد⁶ چه⁷ دلم

نثار⁸ فتح تو بارد ز بام گنبد اعظم

زهی⁹ بخت قاطع فصیح پیشتر تو رکم

که بنده¹⁴ بنهگی تو گذشت مهمل و مبهم

قسم برزق رزقی که رزق کرد مقسم

بفرش خاک و بدو در²⁰ پیغمبران مقسم

بهر عصمت²⁴ قاتل²⁵ بحق²⁶ صفت آدم

پاک زادی یسی²⁸ پارسائی³⁰ یم

بقدر مسج³¹ اتقی³² بجاه کعبه اعظم

بانیای مطهر³⁵ بادلیای مکرم³⁵

بشت قصه³⁸ معتر³⁹ بخت نیر مقسم

بنگ خانه کعبه⁴² آب چشمه زمزم

300 چو تیر او نیزه جراحی ترا³ چه ترک چه تازیک³

نبات⁸ فتح⁸ ز رید ز بوم جنت⁹ اعلی

زهی⁹ حکمت بالغ حکیم پیشتر تو جابل

شها¹² د شهر کشایا¹² نموده اند بدعت¹³

قسم خالق خلقي که خلق کرد¹⁵ میآ

بفرش پاک و بدو بر¹⁶ فرشتان¹⁷ مقدس¹⁸

بهمه²¹ مولد زهرا²² بحق²³ هجرت احمد

حق²⁷ گزاردی موسی²⁷ بحق²⁷ گزینی مارن

بنات³¹ خالق بزتون³¹ جان سیر مرسل

بعارفان³³ محقق³³ بزرگان³⁴ موقه³⁴

310 پنج فرض³⁶ مقدر³⁶ چار رکن³⁷ معتبر³⁷

بنور⁴⁰ روضه سیر⁴⁰ خاک مشبه⁴¹ یارن

1. Ma. ترک 2. P. wanting. 3. So in Mu. & T. but B., P., & D. 4. چه تازی 5. M., d., Ma. & B. variant 6. چه تارک 7. So in Mu. & D. 8. چه دستاویز 9. P. & D. ترک 10. So in Mu. & D. 11. فی د. 12. So in Mu. & others 13. B. variant 14. بخت 15. M. wanting. 16. بنی و شهاب 17. So in Mu. & D. 18. So in Mu. & D. 19. D. wanting. 20. So in Mu. & T. but M., d., & Ma. 21. چه و دستاویز 22. So in Mu. & T. 23. So in Mu. & D. 24. So in Mu. & D. 25. M. wanting. 26. So in Mu. & D. 27. So in Mu. & D. 28. So in Mu. & D. 29. So in Mu. & D. 30. M. wanting. 31. M. wanting. 32. So in Mu. & D. 33. So in Mu. & D. 34. So in Mu. & D. 35. M. wanting. 36. So in Mu. & D. 37. So in Mu. & D. 38. So in Mu. & D. 39. So in Mu. & D. 40. So in Mu. & D. 41. So in Mu. & D. 42. So in Mu. & D.

بفضی منبر و مسجد بوضی مره و مشعره
 بدان خدائی که هست او بداد عالم . حاکم⁶
 آب چشم⁹ اسیران ابل¹⁰ بیت پیبر
 قسم⁴ یسریات که هست گاو¹⁵ قسم¹⁶ کان
 بارگاه¹⁹ رفیع²⁰ که هست کعبه²¹ گردن
 بنمت تو که هستش وجود بر همه لازم
 که من خلوت و حضرت²⁸ جز آنکه پیش تو گفتم³⁰
 گوشت بر سخن من رسول³² ستر³³ معلّا
 320 اگر قسم آنکه نمودم معاصی که مرا زن
 گناه هر که بعالم گناه کرد نسجد
 اِذَا عِبْرَتِ فُطَانِي غَفَّتْ⁴⁰ اُنْكَ تَغْفِرُ⁴²
 مدام تا که پویش زمانه چرخ فلک را⁴⁷
 ز دوستان تو خالی مباد خلوت و شادی⁵¹
 بقریب مره و قربان بفضلی موقوف و مخرم³
 بدان رسول⁷ که هست او ز خلقی عدل و احکم⁸
 خاک و خون¹¹ شهبان¹² عشر¹³ ماه¹⁴ خرم¹⁵
 یمن¹⁷ بینت که هست گاو¹⁸ عطا¹⁹ یم
 بیابگاه²² منیع²³ که هست قبله²⁴ عالم²⁵
 حضرت تو که هستش سجد بر همه ملزم²⁷
 نه نیک گفتم³¹ نه به نه بیش گفتم و نه کم
 که هر چه رفت نکردم حضرت تو مکتم³⁴
 جزا است قربت³⁶ قارون سزا است لعنت³⁷ بجم
 به نیم ذره گر سزا کنند با کرم³⁹ متضم
 وَرَنْ غُلْبَتْ ذُنُوبِي غَفَّتْ⁴⁴ اُنْكَ تَغْفِرُ⁴⁶
 گوی باطلر اکون گوی بشاره و ملزم⁴⁹
 ز دشمنان تو غائب مباد شیون و ماتم⁵²

1. B. & T. بقرض 2. See *Qur'ān*, II, 198; 20 in M., B., & L.; but Mu. معشر 3. Place of "ghām". 4. So in Mu., others; رسول
5. So in Mu., but d. یو; others 6. So in Mu., B., & T.; but P., L., & D. حاکم و عادل; M. & Ta. حاکم عادل
7. So in Mu., others; ندی 8. So in Mu., but M., B., & D. اعلم و احکم; Ta., & T. اعلم و احکم
9. Mu. اشک 10. So in Mu., T., & Ma.; others باهل
11. So in Mu. & H.; but B., P., & D. خون خاک; Ta., T., & Ma. خون پاک 12. So in T. & Ma.; others; nichad in Mu. بعشر
13. Scan [u-u-u-u-u-u-u-u-u-u] instead of [u-u-u-u-u-u-u-u-u-u]. 14. "Oak". 15. So in Mu. & Ma.; others وقت
16. سخا (distribution); 20 in Mu.; others 17. Mu. یمن 18. Ma. وقت 19. د. بستان
20. So in Mu.; others منیع 21. So in Mu.; others قبله 22. د. بارگاه 23. So in Mu.; others رفیع
24. So in Mu.; others اعظم 25. M. هستیش 26. P. سر 27. D. لازم 28. So in Mu.; others خلوت
29. T. بتانکه; Ma. بتانکه 30. M. wanting. 31. D. گفتم و هر کردم 32. So in Mu.; but B., P., T., & Ma. صدر
33. *i.e.* the messenger of the Queen (or Minūchihir II). 34. "Concealed." 35. So in Mu.; but T. گرفته ام که در others; گفتم اینکه; Ma. گرفتگی که
36. Mu. فرقت; Ma. جزیت 37. Balaam, to whom verse 175, Ch. VII of the *Qur'ān* is believed to apply. 38. M. wanting; T. کرد
39. So in Mu. & T. & B.; but M., P., L., & D. که 40. So in Mu.; others; obviously رفت 41. So in Mu.; others عرفت
42. M. آنکه 43. Ma. یغفر 44. So in Mu. & B.; but T. & B. variant دل و دل و دل 45. M. آنکه
46. So in Mu.; but Ma. ترم در others; هر ترم 47. So in Mu.; others جرم زمین

رقم^۱ بر جگر او بیشک^۲ اضی و ارقم
در او فتال^۳ نگشته مدایح تو محتم

کسی که سکت از تو کشیده باد همیشه
ز بهر ختم قصیده خاطر م غزلی خوش

مطلع ثانی

که تا شد^۴ دل و چشم^۵ تباہ شد ز تن و دم^{۱۰}
دل به^{۱۲} ۱۳ چشم به^{۱۴} نی نشود دم^{۱۵}
قدم^{۱۷} ز فرقت زلزل چو زلز دست پیر از غم
بدن^{۲۱} دلی که ندام چن گن خرم غم
خوش زار تر از زیر و ناله صعب تر از^{۲۴} م
بزم^{۲۶} است مرا دل دزد نیافته مرهم
ز یار فردم و دلم دلی پرد^{۲۸} متهم
لشغفتی^{۲۹} لعشقی یوم من هو یعلم
إذا العناء^{۳۰} لعلی^{۳۱} دما فقلت قد تم
و ان طلبت جواباً فقد آبی و تبرم
که طبع^{۳۵} او را مخالفت^{۳۶} و فلک م
ایمید هست که آیه بفر شاه فرام^{۳۹}

کجا شد آنکه مرا خان بدو بدی^۶ خوش و خرم
ز هم آن لب نوشین^۷ که بود هم جانم
دل ز دست^{۱۶} خالش چو خال^{۱۱} است پیر از خون
دل نمائ^{۱۸} ز^{۱۹} شش دلی بمائ^{۲۰} غم دل 330
دست تا بش از من نوزش^{۲۲} م و زیرم
بد دست^{۲۵} مرا جان دزد نیافته درمان
ز دست^{۲۷} دلم و دلم تنی برج محذب
لحوقتی^{۲۸} لخبی یوم من هو یوم
إذا البلاء^{۲۹} یوم دنا فقلت قفل
و ان بعثت کتابی فقد بدأ و تعدی
چه سود سیه^{۳۲} بودن موافق^{۳۳} غم شش^{۳۴}
اگر چه گشت پیرشان نشاط^{۳۷} من ز غم^{۳۸} او

- غزل 3. M., P., & D. زیشک T. و زیشک L. و بیشک M., but B. 2. یاشک 1. رقم
شبی درگاه; So in M., 6. دل و دنا; جان al. Mu'jam 5. خانه; 5. در اقتاد; 4. H. و او فتاد
غم و غم 10. Al. Mu'jam 9. M., B., & P. variant جان 8. Mu. تا شد 7. Al. Mu'jam یاش
و دم برید 12. (my heart was torn from me); 11. So in M., & H.; 11. شیرین درگاه; 11. So in M., & H.;
غم T. 15. برید 14. H. 13. D. wanting. 12. دلم برید 12. شیرین درگاه; 11. So in M., & H.;
منازه 20. T. به 19. D. 18. T. تمن 17. So in M., & H. 16. D. دوی
زیرش 22. So in M., & H.; 21. So in M., & H.; 21. T. 20. T. 19. D. 18. T. تمن 17. So in M., & H.;
پرد 27. L. 26. H. 25. So in M., & H. 24. M. 23. L. زیر
نوشین 31. So in M., & B. 30. So in M., & B. 29. So in M., & B. 28. So in all texts; obviously
بودن موافق غم 34. H. 33. M., & H. 32. D. 31. So in M., & B. 30. So in M., & B. 29. So in M., & B. 28. So in all texts; obviously
چو فر 39. L. 38. H. 37. L. 36. T. wanting 35. H. 34. H. 33. M., & H. 32. D. 31. So in M., & B. 30. So in M., & B. 29. So in M., & B. 28. So in all texts; obviously

جهان آفریده است خسته پور فریدن

340 ز 7 تن تو منزله ز شکلهای مزد

بروز تا 10 ملک چین شود سوار بر اشهب 12

پشت اشهب و 16 رسیده باد بر تو 17

همیشه از پیر نصرت فضا پر تیغ تو صافی

ز اختلاف عناصر تن حدود تو مضطر 24

ز صحن بوسه سرایت 27 پشت گوشه گلشن 28

ظفر بتیغ 31 تو عالی هنر د لای تو خیره 33

که از سهم نبیشت شود نیم سما سم

ز 8 دل تو مطهر 9 ز فعلهای مذم

به شاه هند 13 سرگه شد پیاده ز 14 و 15

ز هند و چین همه ساله 18 خرج و باج 19 ملایم

مدم بر سر دشمن قضا تیغ تو منبر 22

ز انتقال طبایح دل عدوی تو مبهم 26

بسیار بام جلالت 29 سپهر پایه سلم 30

فلک بنهر تو اعلا 34 جهان بجا تو خرم 35

* * * *

XI

M. (48); P. (48); B. (47); D. (44); T. (43); L. (29).

تا جولا! رفت را هم شرف و هم نظام

سکن طبعش کرم شاکر به دشر کرام

کرده بدانش جهان 42 و 43 سیم ستام 44

بارگش راو بار شاهد خاص و عام 46

یا اگر 36! ملک را هم فلک و هم قوم 37

عاجز تیرش قضا چاکر قدرش قدر

بسته بندش سپهر اشهب 38 زین بتاغ 40 و 41

350 فلک دشر روز عرض سجده گهر شرق و غرب

1. P. & D. خسته 2. P. & D. wanting. 3. M. نور و تو 4. L. نیمبر سمرش 5. L. سهم
6. So in Mu. & D.; others صبا 7. B. ری 8. B. نجی 9. So in Mu.; others مصفا
10. i.e. "as long as the King of China (i.e. the sun) mounts at day the grey horse (of day)" 11. The sun
12. i.e. day; D. for ز دو ی بین 13. in the moon; L. شاه هند 14. شد پیاده ز 15. night; D. و 16. So in Mu., M., & D.; others و شب 17. So in Mu.; but M. دیم و اشهب 18. M. & H. سال 19. M. for باد 20. T. طبع 21. B. تیغ 22. (irresistible fate). قضا تیغ 23. T. عدوی 24. M. مضطر 25. T. حدود 26. (parolous); no in Mu.; but M., P., & D. مدم 27. (probably a place of enjoyment or 28. D. دشر 29. T. سیت 30. سلم (staircase); Mu. سلم 31. T. طبع 32. So in Mu.; others غالب 33. So in Mu.; others و سجد 34. So in Mu.; others ز لای تو خیره 35. So in Mu.; others عالی 36. "O dispenser of justice (i.e. O king), to this kingdom thou art both sky (exaltation) and stability." 37. P., T., D., & B. variant دیم 38. T. برش 39. (i.e. day); see couplet 341 above. 40. M. ازین 41. جناح (front part of the saddle); no in P.; others جناح 42. night; see couplet 343 above. 43. So in M.; others زین 44. (bit and bridle) ستام 45. So in M.; others بار 46. بارگش

درد تو ام در دلت زخم تو ام^۱ بوی جگر

چند ز رویت بن ماه فرسته دود

بخت خواب گرفت دست من مستند 380

هر چه^۲ ز اسباب عیش بود مرا در غمت

تا ز جمال تو دم^۳ روی تو محروم کرد

از^۴ دل من چاشت^۵ خورد غمزه تو روز هجر

هر فلکی بیش ازین جور مکن چون فلک

ضامن ارزاق خلق نایب فرمان حق

آنکه پیشتر بقاش گشت^۶ ستاره^۷ سپهر^۸

ای شرف بی وبال یافته در طالع^۹

تا بود اندر نجم نوبت جشن^{۱۰} ملوک

باد معمر^{۱۱} بتو ملک نجم تا به

کعب^{۱۲} تو بحر^{۱۳} درد گوهر تیغ بنفش^{۱۴} 390

ملک^{۱۵} تو مستقیم رایت تو مستوی

چون بنشین بنار با نمد^{۱۶} نوشین نشین

تا سلامت بود طبع سلیم از جهان

سته میان خسروان پیش تو چون لام^{۱۷} الن^{۱۸}

در روی مردم کجا^{۱۹} مردم زخم کدام

چند بهیت بن باز رسای پیام

چرخ خواب شنید مست^{۲۰} من مستبام^{۲۱}

غرق ما^{۲۲} البها احرق نار الغم

خون دلم شد حلال خواب خوشم^{۲۳} شد حرم

تا خود^{۲۴} از لب^{۲۵} دل بشب^{۲۶} وصل^{۲۷} شام

تا چو هدیه ملک^{۲۸} مهر تو جویه مدام

اختر گردن لطف گوهر دریای کام

و آنکه^{۲۹} بهت رضا^{۳۰} زمانه^{۳۱} زمانم

هم بتواضع نجوم هم بهوضوح سهام^{۳۲}

تا بود اندر عرب عادت میر صیام

باد مشرف به^{۳۳} دین عرب تا قیام

دست تو چرخ و بر^{۳۴} اختر جام مدام^{۳۵}

دولت تو مسترد^{۳۶} نعت تو مستدام

چون بخرای کام با دل خرم خرم

باد مسلم تر ملک جهان والسلام

ساخته در خدمت دل به^{۳۷} الف^{۳۸} قد چو^{۳۹} لام^{۴۰}

* * * * *

۱. P. تو ام در دلت زخم تو ام 2. M. تو ام در دلت زخم تو ام 3. D. در 4. D. کجاست 5. D. مردم 6. M. زخم 7. T. شک
 8. T. فرسته 9. complaint; see (برای قاطع 20 in B. & P.; but M., D., & P. variant) 10. این مقام 11. D. خرم 12. T. زخم
 13. D. خواب خوشم 14. So in M. & Khulāṣat ul-ʿAlfak; but B., P., & D. بر 15. D. خاست 16. D. بنشین 17. D. شب
 18. P. & D. وصل تو 19. So in B., D., & T.; but M., P., & D. فلک 20. T. لاش 21. T. & D. گشته
 22. i.e. the star of his (the king's) horoscope. 23. So in B., P., & T.; but M. میر 24. T. آنکه 25. T. دود 26. See couplet 2, ode I. 27. D. بتواضع
 28. 'Part of Fortune'; (plurāl of سهم) mean definite portions of the zodiacal Heaven. Prof. Browne mentions سهم الحوادث (Part of Fortune); سهم الغیب (Part of Unseen); سهم الأيام (Part of Days); and (iv) سهم غلامان و کنیزکان (Part of Men-servants and Maid-servants). Chahār Maqālāh, Sing. ta. p. 131. 29. P. وقت (sic) 30. B. چشم (sic) 31. D. wanting. 32. D. wanting.
 33. M. wanting. 34. M. wanting. 35. M. نفس 36. M. بر دقت 37. So in T.; but M., B., & P. دلم 38. D. D. coupler wanting. "My palm of the hand is the sea wherein the pearl is the blue sword; the hand is the sphere wherein the star is the permanent cup of wine." 39. D. و مطب 40. When written as لا

خاک درگاه شهباناه نام
شاه را دلشاده² و گرم شادام
سی⁵ انتظار . حسن اهتمام
رحمت خبره کی⁶ آرد با نظام
صبر بخت کی⁷ رها گردد⁸ ز دم
روز روشن گشت چون شام ظلام

ماو آیدم بماند اندر غلام
و⁹ اختر به¹⁰ کرد در عالم مقام
ش طعام هم تشر چون¹³ نعام
اتفاق طالع به انتقام
با خود ناچسب¹⁶ و با جان نا¹⁷ قوام¹⁸
راه من سید طرب صعب²⁰ المرام²¹
چون عوق²³ توئم²⁴ گشایی از مام²⁵
زود صعب آهنت²⁵ شمشیر از نیام²⁶
مهران بخت از برم²⁹ برداشت²⁸ گام³⁰
صاحب³² سرام³³ را گیر³⁴ نظام³⁵
مرکب³⁷ اقبال من را³⁶ لاله تمام

کی کشم در چشم و کی بوسم¹ بلام
کی⁴ بگوئی که بنیم بر مراد
از قبول شاه کی³ باث² مرا
کار بختم را که رفت از قاعده
ماه بختم کی⁷ برون آید ز میخ
400 از بسبب آن گنه بر جان من

سرد عیشم فخته گشت از باد بید
اختر کام فتاد⁸ اندر هبوط
بیش¹² (یعنی) کرد¹¹ تقب¹⁰ دل و سب⁹ جگر
گر بیدی¹⁴ کردم کشید¹³ از جان من
طبع¹⁵ پیرین¹⁴ عکس¹⁵ طبع بر کسی
راه غم سید¹⁹ دلم سبیل¹⁸ الالم¹⁷
گر مرا خون مانده²¹ بدیدی²² در هروق²⁰
ای عجب گردون بعزم²⁵ کشتم
چرخ چون بر کشتم²⁶ بشرد²⁷ پانی
410 آری ار³⁰ گلی²⁹ بیدی³¹ به سبیلان³⁰
منصب³⁵ امید بس دوست . هت

1. T. wanting. 2. D. wanting. 3. M. wanting. 4. T. wanting. 5. M. wanting. 6. P. variant. 7. D. wanting. 8. D. wanting. 9. D. wanting. 10. T. wanting. 11. So in T. but P. variant. 12. M. wanting. 13. D. wanting. 14. D. wanting. 15. D. wanting. 16. D. wanting. 17. D. wanting. 18. D. wanting. 19. D. wanting. 20. D. wanting. 21. D. wanting. 22. D. wanting. 23. D. wanting. 24. D. wanting. 25. D. wanting. 26. D. wanting. 27. D. wanting. 28. D. wanting. 29. D. wanting. 30. D. wanting. 31. D. wanting. 32. D. wanting. 33. D. wanting. 34. D. wanting. 35. D. wanting. 36. D. wanting. 37. D. wanting.

سرام لفظ پارسی است یعنی آماسیس و و ردغی کردن دلم گلابه دلم سرکه پیچ دلم همه را فیک بپایزند و قرصه بان تر میکنند و بر سر او [صاحب سرسام] میهند
35. So in M.; others مقدم 36. D. لاغر 37. 12. (exhausted stallion); M. پای; D. P. variant جام

مرد^۱ بودم از همه اعضاي من

لطف شروانشاه جام باز ديد

گر مكافاتم بحق كردي فلک

بر تنم گشتي عتوبت مستزاد

چون^۸ توانم گنت شكر لطف شاه

م نه در مورد خطا آمد خطاب

خرد غاري ملك تاج الملوك^{۱۰}

شه منوچهر^{۱۲} فريدون كز شرف

آن جهانداري كه اين توس جهان^{۱۴}

بر سر سبز چرخ و هفت اختر بقدر^{۱۵}

چرخ توس چون زمين ساز کرد

عايه از رايش رسم افتخار^{۱۸}

اي باجواز تو دين را اعتماد

گر برزم و بزم ديندي ترا^{۲۰}

جان نشاندن بر سر رطل تو جم^{۲۱}

از قدر صد قاصد از تيك رسد

هر كجا گيرد منعك^{۲۳} ولادت

استخوانها بود پيچيده^۱ لام
رغم آن كو گنت من يحيي العظام^۶

صبح بزم متصل گشتي^۷ بشام

در دلم ماندي ندامت مستدام

كانتظام^۸ بزم بايش بر دهم

م نه به حسب منزلت آمد مللم^۹

شاه خورشيد افسر كيون حمام^{۱۱}

شه سپهرش چاكه و گردون غلام^{۱۳}

از رياضت كردن به گشت بزم

پنج نوبت كوفت از شش حرف نام^{۱۶}

گشت اقبالش در بر سر لكام

حاصل از جودش وجود احتشام

دي اقبال تو جان را اعتصام^{۱۹}

سام با شمشير و جم با رطل و جام

بوسه ديني بر سرمه^{۲۲} است

از قضا صد نامه از تو يك پيام

باش از نصرت خيام اندر خيام

* * * *

1. D. روز 2. P. از د. و از 3. M. ز غم نه; از غم 4. P. & D. كه 5. D. عي 6. *Qaws vi. 78.*

7. T. گردني 8. D. كي 9. So in P., & D.; but M. & B. ملا; T. و مللم 10. M. تاج ملك 11. M. قيام

12. D. نه منوچهر 13. D. سپهر 14. (جه) توس 15. D. هفت 16. P. هفت 17. T. اين

18. M. عايه 19. T. اي 20. D. هر كجا گيرد منعك 21. D. هر كجا گيرد منعك 22. D. هر كجا گيرد منعك

23. M. معكر 24. D. هر كجا گيرد منعك 25. D. هر كجا گيرد منعك 26. D. هر كجا گيرد منعك

27. D. هر كجا گيرد منعك 28. D. هر كجا گيرد منعك 29. D. هر كجا گيرد منعك 30. D. هر كجا گيرد منعك

M. (40); B. (40); P. (40); D. (39); T. (37).

سودا زده فراق یارم
 430 ناپیچده گلی ز کلین وصل
 بی آنکه شراب وصل تو دارم
 انیشتنه دل نیلگه دارم
 ای دل سره میکنی! چنین کن!!
 نتوانم گفت کز غم دل
 از بهر خدای زانکونی
 یکباره سیاه گشت روزم
 این جامه صبر چن پویشم
 کارم همه انتظار و صبرست
 دل دارم⁷ و رفت⁸ دلنوازم
 440 عید آمده و شجرا ز من یار
 ای آنکه ز بیم خصم نامت
 با این همه کز پیر تو گهرم
 هر شب ز فراق تو نگار
 راز¹⁴ دل من اگر نه¹⁵ تو
 جز نقش خیال تو بخورم
 دریاب ز بهر روز فردا
 مگذار مرا بچه زبیراک

باز پیچیده دست و زگارم
 صد گونه بنهادر هجر خارم
 از شربت هجر در خوارم
 یک لحظه مرا که دم بهر آرم
 مگذار مرا که سر بخارم⁵
 ایام چگونگی میگزارم
 ای دل که ز دست تو چه دارم
 یکباره تباه گشت کارم
 این تم امیه چنه دارم
 من کشته صبر و انتظارم
 غم دارم و نیت نلگام¹⁰
 عیدم چه¹² پویشیت یارم
 گفتن بزبان هی نیارم
 حقا که هنوز شرم دارم
 رخساره بخون هی نگارم
 آگاه ز ناله های زارم¹⁶
 بر هر چه دو دیده بهر کارم
 امروز مرا که سخت زارم¹⁸
 بنواخت بلطف شبر یارم

1. D. با 2. B. هر 3. M. wanting. 4. So in B., P., & T.; but M. مگذار; D. نگذار
 5. "Do not allow me (even) to scratch my head." 6. B. & P. variant ای 7. So in P.; but B., T. & P. variant دل دارم M. & D.
 8. T. & D. wanting. 9. D. رفت و 10. T. wanting. 11. T. پو 12. So in B. & T.; but M., P., & D. که
 13. M. بی. 14. So in M., B., P., & T.; but D. زارا obviously; از از D.
 زارا دل من! اگر نه تو آگاه ز ناله های زارم
 "Oh, how sad is my heart, if thou art not acquainted with my bitter moans."
 15. D. در از دل من صدم نه تو 16. M. wanting. 17. P. variant مگذار 18. D. بنواخته لطف

فاقان بزرگ شاه شردان
 بوالهیما فر دین منوچ
 450 شاهی که فلک عدوش را گفت
 گفت آیت نفع ارایش را
 گیه فلکش که³ خنجر ت⁴
 بهن مت بشل نعل اسپت⁵
 از دولت ت⁶ فقر و نازم
 خصم⁷ ت⁸ ز بجز خویش گویه
 ای تیغ زنی که گفت گردن
 آتی تو که⁹ مملکت ترا گفت
 ای آنکه¹⁰ بملک مستیقی
 عید آید و نوبهار خرم
 460 ت¹¹ دل بطرب سپار تا من
 یی نوش ت¹² تا بست خاطر
 ز اول که سخن بنظم کردم
 ز آتمش¹³ و از قبولت¹⁴ امال
 به سال ز فقر دولت تو
 شیریت¹⁵ سخن که دایم او ر
 گر دل دهم قبول این شعر

کز دولت او امید دارم
 کز خدمت او است افتخارم
 بی باش که با تو کار دارم
 کای از همه عالم اختیارم
 آن شعله که من در شدارم
 گشت¹⁶ هلال گوشوارم
 در خدمت ت¹⁷ کار و بارم
 شاه پذیر¹⁸ زینهارم
 با دشمن ت¹⁹ گیر²⁰ دارم²¹
 از تو مکناد²² کردارم
 بنگر سخنان مستعارم
 ای مدح تو عید و نوبهارم
 در گفتن مدح جان سپارم
 در پای تو در نظم بارم
 کم بود بشاعرین عیارم
 بنگد که چه به سخن دارم
 در گفتن مدح به ز پارم
 خواهم که بدم خود در دارم
 این شیر سخن شود شکارم²³

1. See *Qu'ân*, XLVIII. 1.

2. M. فلک

3. D. در 4. D. ت 5. T. پیش

6. M. گشته است

7. D. خصم

8. M. پذیر 9. M. wanting.

10. T. بار و بار

11. D. که تو

12. B. variant بی

13. D. بکناد 14. T. آتی که

15. B. wanting.

16. So in B. & T.; but M., P., & D. بطلب

17. E. که

18. M. آتمش 19. M. wanting.

20. So in T.; but B. ; M., P., & D. و ز

21. D. شیریت

22. T. دارم

تا چرخ ابل کند که تا مش
چندان بر باش تا بگوید
بر خلق زمانه کاظم
که بعد من است یا کاظم

* * * * *

XIV
Ta. (10); Bankipore Ma. (10); Ma. (8).

ای لطف تو یار برآم⁷ (re)
470 ای هیبت تو فلک سبکپای¹³
آنها که بهر گوئی اجلس¹⁵
فرمان ترا قضا پیایی¹⁶
در گز سیم سمندر تو سبکپای¹⁸
آبادان سمنه کز دین
در زیر سمش زمین گم سیر
یکساعت سیر و بیمدن
ز چرخ بدر با تعجب
چون پای بهشت او در آری

و وصف تو بر گروه بی کم¹⁰
در قوت تو زمین گرن سیم¹⁴
ایام بکین نگویش قم
رایت ترا قدر و مادم¹⁷
چون مردم¹⁹ نور چشم مردم
در خود کش از²⁰ دم و دم²¹
گوئی که در سیاحت گندم
صد ساله سیر چرخ و انجم
از باز بسیر با بستم²²
سر بر فلک آرد از تنم

* * * * *

XV
M. (35); B. (34); P. (32); D. (31); L. (18).

ماده جان لطف²⁶ ای لکین²⁷ خرد حیران ارد
نفس²⁸ شتر هشت²⁹ اشکال³⁰ فلک³¹ حیران ارد

صورت²³ گردن صفت جسم زمین را جان ارد²⁴
480 آینه رنگی که در یلکظه گردد پیش چشم

1. So in M. & P.; but B. & D. مشر 2. (to think) 3. B. هنان 4. B. کر 5. Tell the ophers thinks: 'I alone am victorious over creation'. do then stay on (live) no long that it (the ophers) may admit: 'After me, he is my memento.'
6. As both Ta. and Bankipore texts are corrupt all variants have not been given. 7. So in Ta.; Bankipore illegible.
8. So in Ta.; but Bankipore 9. So in Bankipore; but Ta. 10. So in Bankipore; but Ta. 11. Ta. 12. So in Ta.; but Bankipore 13. Bankipore 14. (stable; 15. Ta. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

و از دای آسمان در سیر سرگردان زد
 و اضطرابی⁴ - بر زمان - پیدا⁵ درین دوزان زد
 قسم بر ناهنجری بیمتی حرمان زد⁷
 طعم زد و ثقت زد¹¹ - و قوت ایشان¹² زد¹³
 هر یکی را نیز در کشندگی دندان زد
 کبریا عاجز شدی با قوت¹⁹ شعبان زد²⁰
 روضه رضوان شود صد شور²¹ و شورستان زد²²
 سر اسکنده²⁴ شود با خاک ره یکان زد
 چون بجنبند / بشنود گشت سپهر افغان زد²⁸
 آبله خیزد بر خیم³⁰ قطره باران زد
 و آسمان پذیرفت نقش جوشن³² و خفتان زد³³
 مشتری³⁴ و ماه را صد جوت³⁶ و صد سرطان زد³⁵
 و اندر آن نیل³⁷ روان نیل³⁸ فلک حیران زد
 باز نگذشتی⁴⁰ بمری مسی⁴¹ نمران زد

از دای¹ کردار² - بچان³ کنان⁴ چرم⁵ زمین
 دم⁶ بشق⁷ برده و دم⁸ مانده در مغوب بنزد
 چو دیوار⁹ حرم¹⁰ گیرد حرم¹¹ مملکت
 در کشیده صد هزاران جان¹² هر دم¹³ بدم¹⁴
 پیکرش را¹⁵ صد هزاران بار¹⁶ - بر اطراف خویش
 جادویی در عهد موسی¹⁷ گر یکی زن¹⁸ داشتی¹⁹
 گاه آرام²⁰ و سکون²¹ / هر جا که او سازد گذر
 باز²² چون خشم آورد / هر جا که او بسازد حشر
 چون رود آسوده / نایه بانگش از لب تا بگوش²⁷
 490 آفتان نازک تنی دارد که چون بارش²⁹ بد
 پیکرش گویی که در خفتان و جوشن شد مگر
 گر فلک تاثیر عکس یافتی / پیدا شدی
 طول و عرض و تنی او خارج برود از دم³⁵ و جش³⁶
 گر ز هولش صد یکی بودی بنیب نیل مصر³⁹

1. So in all texts; obviously بچان 2. M. & D. wanting. 3. P. فرم (یعنی) 4. کنان قُرم 5. B. اضطراب 6. So in M. P. & D.; but B. & P. v. 7. It (the canal) encloses, like the wall of the Ka'ba, the sacred territory of the kingdom, and the share of every stranger is inoult and disappointment from it (the canal). 8. So in d.; others for دم 9. P. بدم (یعنی) 10. So in M., P., & D.; but B. & D. 11. قوت 12. B. & D. انسان 13. This canal is a strange dragon, for, instead of swallowing animals, it is a source of strength to a hundred thousand animals (fishes) who obtain food and nourishment from it. 14. So in B. & P.; but M. & D. 15. P. variant پیر 16. B. دد; P. variant صد 17. So in M. & B.; but P. ار (یعنی); D. تار; obviously آب. On the dragon's (the canal's) body are (ten thousand or) one hundred thousand serpents (the dragon's children or the branches cut from the canal to irrigate the fields); each one of these (serpent-children i.e. the branches of the canal) is striving to sharpen its teeth on (i.e. draw nourishment or obtain water supply from) the mother-dragon's body. 18. So in B.; others از 19. D. یافتی 20. P. یا 21. See Qur'an, xxvi, 32, and 41-46. 22. M. & D. wanting. 23. B. & D. یار 24. Alexander's wall, south of Derbend; see Qur'an, xliii, 94 et seq.; also Mur'ij'ul-Dhahab, II, 3. 25. B. تابکش (یعنی). 26. B. wanting. 27. B. کوش 28. D. فلک 29. د. شود 30. M. زنی 31. So in B. & D.; others wanting. 32. Bubbles and rings of water, on the surface of the canal, give the effect of chain-mail - a design copied by the star-studded sky. 33. Jupiter and the moon are specially mentioned because "the 'mansions' of Jupiter are Sagittarius and Pisces; and the 'mansion' of the moon is Cancer": سی تار (Ch. II). 34. M. باز 35. M. صن 36. So in B.; others نیلی 37. M. نیلی 38. D. هوش 39. M. سر 40. M. بگشتی 41. See Qur'an, vii, 138; x. 90; xxvi, 63.

چو مصداق البرز بر دی منز بس نهیب

تا گمان آشفته شد و در محط فرمان سر کشید

گردش در چنبر فرمان کشید و بند کرد

باقلانی⁷ بود و اکنون باقلانی⁸ شد که شاه

باقلانی باقلانی شد پرتو شاهش نقل کرد

500 بنه طوفان بست و لان از باقلانی بر گرفت

بست بحر منکر و انباشت طوفانی - که بود

دیوبندی کاخچان⁹ مغریت را بند چنین

سایه یزدان و خورشید جهان¹⁰ شاه زمان¹¹

شاه ابوالهیجا منوچهر آنگه نو شد در جهان

گر هوای مشرق از هوش تر آمد¹² شد

در فضای مغرب از فرش مدد¹³ در -

ابرمن بنی که بر گز نافیه از چن و انس¹⁴

بر چه بود و هست¹⁵ و قی بود در اتفاق گشت

چرخ گوید چنبر¹⁶ در گردن فرمان دوست

510 حیاتی در¹⁷ سموم خشم آتش هیبتش

بیم باث کافرانان کرد زمین لرزان از

زین سبب در تاب شد شاهنشهر ایران¹⁸ از

تا نیاید دیگر آن جباری و عصیان از

نقل کردش تا فلک زایل کند نقصان از

- بر کمای کاسمان نقصان کند نقصان از -

بنه باقی مانده در باقی شد آن طوفان از

بادگر¹⁹ سوی هوا و قعر زمین ویران از

کی ربه²⁰ دشمن بچاک دستی و دستان از

خسرو شروین که خیرآباد²¹ شد شروین از

دولت یکنفر و انصاف نه شروین از

آدمی هر دم کیا²² در چین و ترکستان از

بر جمادی (sic) را بتل قیرون فرمان از

خسرو فتح تر²³ و مردانه تر یزدان از

نامه - کفن رست هم فبرست و هم عنان از

بر چه او رخصت ده طاعت ز من فرمان از

کتاب و خاک تش شود در قلزم²⁴ عثمان از

1. باقلانی، 2. باقلانی، 3. M. 4. از 5. D. 6. P. 7. variant 8. باقلانی، 9. M. 10. variant 11. باقلانی، 12. D. 13. variant 14. باقلانی، 15. M. 16. variant 17. باقلانی، 18. D. 19. variant 20. باقلانی، 21. M. 22. variant 23. باقلانی، 24. D. 25. variant 26. باقلانی، 27. M. 28. variant 29. باقلانی، 30. D. 31. variant 32. باقلانی، 33. M. 34. variant 35. باقلانی، 36. D. 37. variant 38. باقلانی، 39. M. 40. variant 41. باقلانی، 42. D. 43. variant 44. باقلانی، 45. M. 46. variant 47. باقلانی، 48. D. 49. variant 50. باقلانی، 51. M. 52. variant 53. باقلانی، 54. D. 55. variant 56. باقلانی، 57. M. 58. variant 59. باقلانی، 60. D. 61. variant 62. باقلانی، 63. M. 64. variant 65. باقلانی، 66. D. 67. variant 68. باقلانی، 69. M. 70. variant 71. باقلانی، 72. D. 73. variant 74. باقلانی، 75. M. 76. variant 77. باقلانی، 78. D. 79. variant 80. باقلانی، 81. M. 82. variant 83. باقلانی، 84. D. 85. variant 86. باقلانی، 87. M. 88. variant 89. باقلانی، 90. D. 91. variant 92. باقلانی، 93. M. 94. variant 95. باقلانی، 96. D. 97. variant 98. باقلانی، 99. M. 100. variant

1. M. 2. D. 3. P. 4. M. 5. D. 6. P. 7. variant 8. M. 9. D. 10. P. 11. variant 12. M. 13. D. 14. P. 15. variant 16. M. 17. D. 18. P. 19. variant 20. M. 21. D. 22. P. 23. variant 24. M. 25. D. 26. P. 27. variant 28. M. 29. D. 30. P. 31. variant 32. M. 33. D. 34. P. 35. variant 36. M. 37. D. 38. P. 39. variant 40. M. 41. D. 42. P. 43. variant 44. M. 45. D. 46. P. 47. variant 48. M. 49. D. 50. P. 51. variant 52. M. 53. D. 54. P. 55. variant 56. M. 57. D. 58. P. 59. variant 60. M. 61. D. 62. P. 63. variant 64. M. 65. D. 66. P. 67. variant 68. M. 69. D. 70. P. 71. variant 72. M. 73. D. 74. P. 75. variant 76. M. 77. D. 78. P. 79. variant 80. M. 81. D. 82. P. 83. variant 84. M. 85. D. 86. P. 87. variant 88. M. 89. D. 90. P. 91. variant 92. M. 93. D. 94. P. 95. variant 96. M. 97. D. 98. P. 99. variant 100. M.

1. M. 2. D. 3. P. 4. M. 5. D. 6. P. 7. variant 8. M. 9. D. 10. P. 11. variant 12. M. 13. D. 14. P. 15. variant 16. M. 17. D. 18. P. 19. variant 20. M. 21. D. 22. P. 23. variant 24. M. 25. D. 26. P. 27. variant 28. M. 29. D. 30. P. 31. variant 32. M. 33. D. 34. P. 35. variant 36. M. 37. D. 38. P. 39. variant 40. M. 41. D. 42. P. 43. variant 44. M. 45. D. 46. P. 47. variant 48. M. 49. D. 50. P. 51. variant 52. M. 53. D. 54. P. 55. variant 56. M. 57. D. 58. P. 59. variant 60. M. 61. D. 62. P. 63. variant 64. M. 65. D. 66. P. 67. variant 68. M. 69. D. 70. P. 71. variant 72. M. 73. D. 74. P. 75. variant 76. M. 77. D. 78. P. 79. variant 80. M. 81. D. 82. P. 83. variant 84. M. 85. D. 86. P. 87. variant 88. M. 89. D. 90. P. 91. variant 92. M. 93. D. 94. P. 95. variant 96. M. 97. D. 98. P. 99. variant 100. M.

1. M. 2. D. 3. P. 4. M. 5. D. 6. P. 7. variant 8. M. 9. D. 10. P. 11. variant 12. M. 13. D. 14. P. 15. variant 16. M. 17. D. 18. P. 19. variant 20. M. 21. D. 22. P. 23. variant 24. M. 25. D. 26. P. 27. variant 28. M. 29. D. 30. P. 31. variant 32. M. 33. D. 34. P. 35. variant 36. M. 37. D. 38. P. 39. variant 40. M. 41. D. 42. P. 43. variant 44. M. 45. D. 46. P. 47. variant 48. M. 49. D. 50. P. 51. variant 52. M. 53. D. 54. P. 55. variant 56. M. 57. D. 58. P. 59. variant 60. M. 61. D. 62. P. 63. variant 64. M. 65. D. 66. P. 67. variant 68. M. 69. D. 70. P. 71. variant 72. M. 73. D. 74. P. 75. variant 76. M. 77. D. 78. P. 79. variant 80. M. 81. D. 82. P. 83. variant 84. M. 85. D. 86. P. 87. variant 88. M. 89. D. 90. P. 91. variant 92. M. 93. D. 94. P. 95. variant 96. M. 97. D. 98. P. 99. variant 100. M.

1. M. 2. D. 3. P. 4. M. 5. D. 6. P. 7. variant 8. M. 9. D. 10. P. 11. variant 12. M. 13. D. 14. P. 15. variant 16. M. 17. D. 18. P. 19. variant 20. M. 21. D. 22. P. 23. variant 24. M. 25. D. 26. P. 27. variant 28. M. 29. D. 30. P. 31. variant 32. M. 33. D. 34. P. 35. variant 36. M. 37. D. 38. P. 39. variant 40. M. 41. D. 42. P. 43. variant 44. M. 45. D. 46. P. 47. variant 48. M. 49. D. 50. P. 51. variant 52. M. 53. D. 54. P. 55. variant 56. M. 57. D. 58. P. 59. variant 60. M. 61. D. 62. P. 63. variant 64. M. 65. D. 66. P. 67. variant 68. M. 69. D. 70. P. 71. variant 72. M. 73. D. 74. P. 75. variant 76. M. 77. D. 78. P. 79. variant 80. M. 81. D. 82. P. 83. variant 84. M. 85. D. 86. P. 87. variant 88. M. 89. D. 90. P. 91. variant 92. M. 93. D. 94. P. 95. variant 96. M. 97. D. 98. P. 99. variant 100. M.

1. M. 2. D. 3. P. 4. M. 5. D. 6. P. 7. variant 8. M. 9. D. 10. P. 11. variant 12. M. 13. D. 14. P. 15. variant 16. M. 17. D. 18. P. 19. variant 20. M. 21. D. 22. P. 23. variant 24. M. 25. D. 26. P. 27. variant 28. M. 29. D. 30. P. 31. variant 32. M. 33. D. 34. P. 35. variant 36. M. 37. D. 38. P. 39. variant 40. M. 41. D. 42. P. 43. variant 44. M. 45. D. 46. P. 47. variant 48. M. 49. D. 50. P. 51. variant 52. M. 53. D. 54. P. 55. variant 56. M. 57. D. 58. P. 59. variant 60. M. 61. D. 62. P. 63. variant 64. M. 65. D. 66. P. 67. variant 68. M. 69. D. 70. P. 71. variant 72. M. 73. D. 74. P. 75. variant 76. M. 77. D. 78. P. 79. variant 80. M. 81. D. 82. P. 83. variant 84. M. 85. D. 86. P. 87. variant 88. M. 89. D. 90. P. 91. variant 92. M. 93. D. 94. P. 95. variant 96. M. 97. D. 98. P. 99. variant 100. M.

1. M. 2. D. 3. P. 4. M. 5. D. 6. P. 7. variant 8. M. 9. D. 10. P. 11. variant 12. M. 13. D. 14. P. 15. variant 16. M. 17. D. 18. P. 19. variant 20. M. 21. D. 22. P. 23. variant 24. M. 25. D. 26. P. 27. variant 28. M. 29. D. 30. P. 31. variant 32. M. 33. D. 34. P. 35. variant 36. M. 37. D. 38. P. 39. variant 40. M. 41. D. 42. P. 43. variant 44. M. 45. D. 46. P. 47. variant 48. M. 49. D. 50. P. 51. variant 52. M. 53. D. 54. P. 55. variant 56. M. 57. D. 58. P. 59. variant 60. M. 61. D. 62. P. 63. variant 64. M. 65. D. 66. P. 67. variant 68. M. 69. D. 70. P. 71. variant 72. M. 73. D. 74. P. 75. variant 76. M. 77. D. 78. P. 79. variant 80. M. 81. D. 82. P. 83. variant 84. M. 85. D. 86. P. 87. variant 88. M. 89. D. 90. P. 91. variant 92. M. 93. D. 94. P. 95. variant 96. M. 97. D. 98. P. 99. variant 100. M.

کمر در نا اینی - اندر امان ایمان از^۱
 نور صد خورشید بخش^۲ در زمان کیون از^۳
 خاک ترکستان شود در قیرون قربان از^۴
 ریزه ریزه روز کین چون سبش^۵ سامان از^۶
 دشمن این دودمان ش بی سر سامان از^۷

آن زمانی تیغ بین اندر یمین او که هست
 زاده ایمان^۸ که گر بر آسمان عکس افکند
 گر کش مالک رقاب او را بشروان از قرب^۹
 گر ز فولاد^{۱۰} فلک دشمن سپر^{۱۱} سازد شود^{۱۲}
 و^{۱۳} بسامان^{۱۴} نیا آمد نسبت / لاجرم

* * * * *

XVI

M. (33); B. (33); P. (33); D. (31); S. (16).

بر من آمد خورشید نیگون^{۱۵} سپاه^{۱۶}
 چه ماه نو شکن جمع^{۱۷} در آدل ماه
 چه ماه بود زخشر گر کلاه داد ماه
 چه ماه بود دلی آسمان او مرکب
 که در ماه مرا بر شکسته طرف^{۱۸} کلاه^{۱۹}
 یکی ز سیم سیم^{۲۰} یکی ز مشک سیاه
 هزار دل برهن بسته^{۲۱} فکند^{۲۲} بچاه
 بخافه در بر ما باد را نبودی راه
 بهانه کم کن^{۲۳} و امروز جام^{۲۴} باد بخواه
 بگاه بر نشست و هنوز ه^{۲۵} بگاه
 ز بهر تهنیت عید بامداد^{۲۶} بگاه^{۲۷}
 چه آفتاب رخ قیام او بادل روز
 چه سر بود قدش گر سلاح پست سر
 چه ماه بود دلی آسمان او مرکب
 520 بر آسمان چه قبا کرد پیرهن خورشید
 تو گفیتی^{۲۸} زخشر^{۲۹} چاه^{۳۰} و زلف رسن
 رخ چه ماه دی از بهر فتنه^{۳۱} چون دل من
 ز بس نظاره چنان یار بام^{۳۲} که بجه
 خنده گفت که چون روزه رفت^{۳۳} عید آمد
 جواب دادم و گفتم که خسر^{۳۴} انجم

1. So in M.; but B. & P. کافران نا این و D. کافری نا این و

3. i.e. the king's sword, born of faith.

6. قرب (scabbard), M. قربان 7. M. قربان

13. "Even if the (king's) foe were to prepare a shield of meteoric iron it (the shield) would, with (a stroke from) the king's sword, fall to pieces, on the day of battle, like the filings of a file."

14. i.e. the king's foe. 15. pl. of ساس (the frenzied ones).

16. i.e. the king's sword. "In relationship, the king's foe is the grandfather of the frenzied ones, and has consequently lost his head and reason because of the king's sword."

17. "Early in the morning." 18. M. نیگون 19. M. سیاه 20. D. سیاه

21. On seeing that my moon (i.e. my beloved) had folded the edge of her cap, the sky tore its shirt to pieces (through jealousy).

22. So in P.; but D. گفیتی; B. گیتی; M. & D. گیتی; obviously, the archaic past conditional form

For similar archaic forms see *Tadhkharat al-Quliyā*, p. 6, Pt. I, ed. Prof. R. Q. Nicholson.

23. M. رخش 24. M. چاه

25. D. خید 26. M. wanting. 27. P. wanting.

28. M. در در "there were no many spectators on the roofs and at the doors that...."

29. M. با 30. D. نرو 31. M. کنه 32. D. و 33. D. نرو 34. M. wanting.

چو من جمال خداوند بود اجمال اله‌تین

قوام دولت ابوالنصر خدیو الوزرا

برایج کرمش با سپهر گردان جنت

رفیع رانی کز اهتمام همت او

530 از دست باقی ترتیب¹⁰ دین پیغمبر

حرم او علما را ز نایبات کنت

خود شگفت فرد مانده از مراقبتش¹⁵

زمانه زو طلبه امر و نبی نیز گردون

قوی بترتیب و انقیاد و صواب و صلاح

بعد و منزلت اوست فخر دولت و دین

مخالفان را شایسته‌ستان و اندیشه بخش

ز نعل و خاصیت کبریا و مقناطیس

زهی بفضول و کنایت مقدم از اقرون

قویی که ذات تو هر ستر عقل شد واقف

540 نه راه یافته برگز بطبع تو مکرده

بزرگوار زین پس نیم فرودین

ببینم از همه جانب سخن شود کوتاه

نظام ملک و ملک مشعر⁴ ابن عبیدالله

صنایع هنرش بر غرورش⁶ گردون شاه⁷

فرد دولت و دین را جلال و حشمت و جاه

از دست⁹ حاصل توقیر¹² ملک شهنشاه¹³

جناب او فضلا را ز حادثات پناه

چو مرد زاهد¹⁶ از آثار¹⁷ صنعهای اله¹⁸

که کس طلب نکند کار زرگر از جولاه²⁰

نخل ز مغفرت و فضل او خطا و گناه

چنانکه منزلت²³ خسروان بانسر و گاه

موانع را نزهت فراوی و محنت گاه

بعون عدل دی این شده آهن و گاه

زهی بجاه و جلالت مسلم از اشیاه

قویی که رای تو از علم غیب²⁴ آشکارا

نه از تو نیز رسیده بطبع کس اگرده

بباغ و راز زند چون ملک لشکرگاه²⁶

1. So in M., d., & d.; but B. & P. من 2. M. ابوالنصر 3. M. و ملک 4. So in all text; obviously, مشعر 5. So in M., d., & d.; but B. & P. بن

6. So in M.; others غرورس 7. "The marvels of his generosity are (in exaltation) a companion of the revolving sphere; the acts of his merit are kings on the thrones of the world." 8. P. wanting. 9. M. دست

10. So in d.; but M. ترست 11. ترتیب 12. ترتیب 13. سر و شاه 14. از دست M.

15. مراقبتش d.; مراقبتش d. 16. زاهد 17. آثار 18. صنعهای اله 19. م. بر

20. جولاه 21. زرگر 22. م. چنانکه 23. منزلت M.

24. غیب 25. تیر 26. راز M.

چنانکه طبع جان از نشاط قوت باه 4
 سمر 3 و قائم 9 . سحاب و دله 10 و روابه 11
 بکار باید 13 ساز 14 و پاره 15 و رده 15
 ز دهر قسم 17 معادیت 18 با آواز 19 و آه
 مخالف تو اسیر بلا 20 و باد فواد
 مباد زنده کسی کو 23 ترا بود به نوا
 ز نکتہ فلک و آنت زمانه و آه

همان پیر 2 جان گردد از حرارت 3 طبع
 کون 5 بود که ز گرما گران شد بر 6 تن
 هیت تا ز پیر لحنای موسیقی
 ز پرخ خط 16 موالیت باد نعت و ناز
 موافق تو قرین سعادت و نعت
 نخته باد 22 عید و رسیدن نوروز
 خدای عرش ترا در پناه 24 گیرد

* * * * *

XVII
 M. (50); B. (48); P. (48); T. (48); D. (43); Z. (1).

ساخت 38 ماه 39 اختران یاره 40 . بخت مرسله
 عتده 32 راس 33 داس ش از پیر کشت 33
 آمده با قبول و جا از قبل 40
 تا ز کمان بیدگان همچو یلان کنه یله
 آفته 44 شیره 45 دهره 46 داس 47 و مصقله 48
 بر در بارگه سپه 49 ساخته شمع و مشله
 خیره 52 شیر تا بکین 53 با که کنه مجادله 59

دوش 37 کرد آسمان افروز 35 سر یله 27
 550 شکل فلک فراست 36 مهر 37 دانه آس ش
 34 طرف 35 جبین 36 نمود 37 ماف از طرف 38 باط شاه 39
 "یله تیر 41 آسمان ساخته ماه نو کمان
 زیره 37 شیر 42 شزه 43 برده ز دهر 43
 شاه فلک 49 ز بارگه کرده باط 50 نواگه
 شیر 52 سیر 53 بچین 54 شیر 55 کمره زین 56

1. M. جهان و 2. M. پیر و 3. M. حرارت 4. P. ماه (sic). 5. M. کون 6. P. variant به 7. M. سو بر تن 8. M. "it is now that, because of summer, the furs become heavy on the body, P. v. c. by 8. D. سمر 9. M. wanting. 10. D. دله (waxed); M. & D. دله 11. D. لاه 12. D. تازه 13. D. و 14. D. ساز و 15. D. تاه 16. So in P.; but M. & D. خط 17. "Portion". 18. P. v. محالیت 19. B. با 20. M. ح 21. B. و 22. D. باد 23. D. که 24. D. فر 25. D. و افسر ز the sun. 26. D. & P. variant wanting 27. یله کردن (to release) 28. So in M.; others wanting 29. D. wanting. 30. یاره (collar); M. باره 31. زاس و 32. D. فراش (ass-mill); 33. So in B. & P.; but M. فراش 34. This and the six succeeding couplets are in description of the seven planets in their Ptolemaic order: (i) the moon (ii) Mercury (iii) Venus (iv) the sun (v) Mars (vi) Jupiter, and (vii) Saturn. 35. طرف (under) 36. So in B, T., & D.; but M. & P. بچین 37. i.e. the crescent of Shawwāl for this is a Ramadan 'qd ode. 38. طرف (side). 39. M. ش 40. Stellar "opposition". 41. D. بین 42. M. شر 43. So in T.; but M. و 44. دهر 45. D. شیره 46. D. و 47. T. صقال 48. T. مصقله 49. i.e. the sun. 50. So in M., P., & D.; but B., T., & P. variant نشاط 51. i.e. the stars. 52. D. شیر (sic) 53. i.e. Mars. 54. P. variant سیر 55. the zodiacal deo. 56. Probably Mars was in Leo when the ode was composed. 57. M. و بکین 58. So in M. & T.; others تا 59. Mars is angry because it is the "Executioner of the Heavens" or جلال فلک

- از پیل فالِ مشتری انجم سعدا مشتری
 ۱۱. ز شرع ششتری با همه در معامله
 ۱۲. م. گبران و اختران ساخته بحر و گبران^{۱۲}
 ۱۳. شب ز سپهر و اختران ساخته بحر و گبران^{۱۲}
 ۱۴. پشته ز قائم و فنک و فنک ز پشته^{۱۷} و فنک ز پشته^{۱۸} و پشته^{۱۹} و پشته^{۲۰}
 ۱۵. پشته ز قائم و فنک و فنک ز پشته^{۱۷} و فنک ز پشته^{۱۸} و پشته^{۱۹} و پشته^{۲۰}
 ۱۶. پشته ز قائم و فنک و فنک ز پشته^{۱۷} و فنک ز پشته^{۱۸} و پشته^{۱۹} و پشته^{۲۰}
 ۱۷. پشته ز قائم و فنک و فنک ز پشته^{۱۷} و فنک ز پشته^{۱۸} و پشته^{۱۹} و پشته^{۲۰}
 ۱۸. پشته ز قائم و فنک و فنک ز پشته^{۱۷} و فنک ز پشته^{۱۸} و پشته^{۱۹} و پشته^{۲۰}
 ۱۹. پشته ز قائم و فنک و فنک ز پشته^{۱۷} و فنک ز پشته^{۱۸} و پشته^{۱۹} و پشته^{۲۰}
 ۲۰. پشته ز قائم و فنک و فنک ز پشته^{۱۷} و فنک ز پشته^{۱۸} و پشته^{۱۹} و پشته^{۲۰}

1. Of stars with the name of Sa'id, al-Bīrūnī mentions (i) سَعْدُ الدَّيْجِ (ii) سَعْدُ بُلْعِ (iii) سَعْدُ الشَّوْرِ (iv) سَعْدُ الْأَقْيَةِ Chronology of Ancient Nations, ed. E. Sachau, Ar. text. pp. 345-46, Leipzig (1878).
2. Shushṭar has always been noted for its cloth. 3. D. ما
4. The Sa'id stars are buyers of the omen of Jupiter (because Jupiter is the most auspicious star or سحر اکبر), and he (Jupiter) with his Shushṭar sails (i.e. his own splendour — Jupiter being, after Venus, the brightest of the stars) is in argument with all (these buyers). 5. M. مینشان
6. Saturn is called "the geometrician of the heavens" or مینسی نیک — probably, because the orbit of Saturn being the farthest from the earth, Saturn is supposed to have ascended to take measurements. 7. D. مل
8. M. مل. "Saturn, whose abode is the remotest orbit (lit. the highest step) of the eccentric orbits (lit. steps) (of the seven planets), has solved, like geometricians, the problem of the sphere." 9. The cap is "night."
10. "The world, like a curious Ethiopian, has made its cap (i.e. night) like a clown's, and for pleasure's sake has fastened on its cap a thousand bells (i.e. stars)." 11. پشته سپهر و اختران
12. M. و گبران بحر و گبران دزان
13. M. اختران و اختران The four stars in the body of the Great Bear are the 'bier' or نقش, and the three stars in the tail are the daughters بنات اختران — the whole constellation being بنات النعش.
14. D. سحر. Ordinarily, سفینه or "ship" is the name of the seventh southern constellation, comprising 45 stars whereof سبیل (Canopus) is in the anchor of the ship. See Best Bāb, p. 38, Tīhrān ed., 1271 A.H. Here, however, because of its appearance the body of the Great Bear itself is called سفینه or "ship."
15. D. بر اوله. "For the sake of the daughters, the Great Bear has made itself (lit. has made the ship) a vehicle." 16. M. کوس
17. قائم (ermine). In summer the fur is reddish-brown above and white beneath, but changes in winter to snowy whiteness.
18. فنک (the fur of marten or ferret): فنک — پشته سفید و سرخ و ابلق میباشد — و جوان و از جناب بزرگتر — و از بلاد روس و ترک آرنه [قنّه المومنین]
19. فنک (beaver); M. قنّز. The fur of the beaver is either grayish or reddish-brown.
20. کوس (weasel); M. زودله for اوله. The fur of the weasel is reddish-brown above and white beneath, and turns white in winter but less regularly than the ermine. The order of the words پشته and زوی in all texts is as given above, but the text should obviously be: زوی ز قائم و فنک پشته ز قنّز و اوله. "The angel (of heaven) has woven for the sky and the stars a garment whereof the outer side — زوی — is of (white) ermine and marten, and the inner side — پشته — (of the reddish-brown furs) of beaver and weasel" i.e. white stars are studded on a black sky.

خبر شاه پاک دین دهر سپهر معطله 7
 به زنان بخاک ره چون رهیان 9 یکله
 ناصره است عجب قاهر البت حله 12 (7)
 از رنج دوستان کلف و دهر دشمنان کله
 مادر جان زندگان از قبل تو حامله
 مالک ملت و امم قصاب صولت و صلّه
 عمر عدوش را اجل گرگ فکنده در گله
 فضله رای فاضلش نکند و رز 29 فاضله 30
 گنج روان ز پارگین دژ ثنین ز مزبک 31
 طفل کرم نیافته به 32 ز کف تو قابله
 کرده ز خوان ت جهان کاس آسمان زله 36
 زیر و زبر بزر 40 ته بوم عدو بزلزله
 کاکشت اکارد قلیه چشت 45 هرقله 46
 معجز رای مصطفی دیده گله مباحله 50
 رایت ای 52 و نمون خان 53 رود بلبله

خبر اختران بکین کهره همانکه از کین 3
 چرخ و بوم و مهر و مه بر در بارگاه شه 8
 خبر آرش نب آرش دیگر از حب
 جام و صامش از شرف برده بگله بار و لفت 14
 ای ملکان به بندهگان بر تو شناکنندگان
 وارش جو 17 جاده 18 شیر 19 جم 20 شه 21
 بخت 22 ویش 23 ازل گربه 25 فکنده 26 ز بغل 27
 عقل بفضل شاملش 28 جان نجل از فضایلش
 ای بوجودت از زمین یافته عقل دور بین
 570 هر که رخ از تو تافته قبله جان شگافته
 قدر 33 ترا فراز خوان 34 قرصه آفتاب نان 35
 گشته بروز 37 شمر تو 38 بنگ بنگ و بوز 39 تو
 بار 41 برت جبابره 42 قصر گرت قیاسره 43
 هر که به در دغا 47 گاه مقاتله 48 ترا
 گر تو کنی باستان چتر بهند و چین روان -

1. i.e. the sun. 2. So in M.; others نگین 3. So in M. & T.; but B. & P. نگین 4. M. خبر 5. P. variant این 6. T. با
7. (one who denies the Creator); see Shahnavāstī, ed. W. Cureton, p. 432, London (1846). "Just at that time the sun put the stars to flight (win) as the king's sword routed the troops of the infidels." This sudden introduction of dawn, after Zalaki had put the sun to bed (couplet 554) is very curious. 8. M. شه; P. شه 9. میان (slaves); so in P.; M. زینان; B. میان; 10. P. variant نال 11. P. variant قاهر 12. See!; so in all texts. 13. M. wanting. 14. (mixing in battle); M. دلف 15. M. در 16. i.e. جانب تو; بواسطه تو; T. ole 17. B. جام 18. T. جو 19. M. شر 20. M. شه 21. M. wanting. 22. So in M. & D.; but B., P., & T. جم 23. T. فر 24. د. ویش 25. M. کرم 26. M. فکنده 27. فرنگ (to leave off, desert); see جایگیری; 28. "Reason (is a witness of) his innate excellence." 29. T. & D. wanting. 30. فاضله (excellent action); B. فاضله 31. M. مرله 32. B. illegible. 33. D. قد 34. T. جان 35. M. قون 36. "The sun's disc is (a round loaf of) bread on the table of thy (i.e. the king's) dignity; and the world has filled the bowl of the sky with victuals (i.e. stars) left from thy (i.e. the king's) banquet." 37. B. بروز 38. B. در; D. در 39. B. در 40. So in M. & P.; but B. بروز; D. بروز 41. B. & P. بار 42. M. صابر; T. جبابره 43. M. قیاسره 44. M. قله; B. variant قله 45. M. حست 46. "Proud people (are) thy load-carriers; Cassars, thy palace-builders; Chosroes, thy bowl-bearers; Heraclius, thy meat-lenders (stewards)." 47. M. & T. دغا 48. T. مجادله; D. مقابله 49. M. معجز 50. D. مباحله 51. M. wanting. 52. Title of Indian rulers. 53. Title of rulers of Transoxiana.

ای بر تو اینر نَسَق خلق جهان همه³ خلق⁴

زیت عید شایان مکه روز ه⁵ شایان

گرچه⁸ بهی گلستان از پی نزهت روان

عید و خزان و مهرگان⁹ بر سه شانه همزان

580 هر سه بشکل صدفیان فرقه نهاده در میان

بزم فلک طرب گزین فتنه نشان¹⁰ خوش نشین

وز¹⁶ پی مدح خود¹⁷ شانه زن غزل لطیف¹⁸ نو¹⁹

عالم علم را بحق علم⁵ تو گشته غافل

سخت عید فرض دان فرض صیام⁷ نافله

نست صغیر بلبلان هست صغیر⁹ بلبله

گشت میان هر سه شان بندگی¹² تو واصله

پیر¹³ توئی کن بیان مشکل بین مشکله

محت¹⁵ عید کن قرن عادت روز کن یله

لطف کمال او²⁰ گرد²¹ برد²² از روح کامله²³

مطلع ثانی

جان مرا بصد زبان زن رخ و غالیه²⁶ گل

سنبلی²⁹ هندویش³⁰ جهان رفته بایه³¹ گل

وین ز باط³² انس و جان رفته هزار قافله

کرد لبش³⁷ به انگبین تعبیه در شکر اله³⁸

یافته⁴² جیب⁴³ پیرمن ساخته کوی و انگله⁴⁴

سر²³ قدی²⁴ شکر²⁵ لبی²⁶ گلرخ²⁷ غالیه²⁸ کله

انگس²⁷ متش²⁸ آسمان سخته بتیر²⁹ نرکان³⁰

آتن ز میان انس و جان برده هزار کاروان

هست³³ طراز³⁴ یاسمین لاله³⁵ لاله³⁶ آفرین³⁷

از سر زلف خود³⁹ بن⁴⁰ وز⁴¹ گبر سرشک من

1. M. 2. B. 3. So in M., P., & D.; but B. & T. 4. جهان همه (world clothed). 5. T. 6. B. روز

7. T. 8. B. 9. So in M., P., & D.; but B. & T. 10. M. 11. B. & P. 12. بندگی و

13. So in M.; but B. 14. D. wanting. 15. So in M.; but B., P., & D. 16. D. 17. D. 18. D. 19. D. 20. D. 21. D. 22. D. 23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

18. M. & T. 19. D. 20. D. 21. D. 22. D. 23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

23. D. 24. D. 25. P. & T. 26. D. 27. T. 28. D. 29. So in M.; but B., P., & D. 30. D. 31. D. 32. So in M.; but B., T., & P. variant 33. So in M.; but B., T., & P. variant 34. D. 35. So in M.; but B., T., & P. variant 36. D. 37. So in M.; but B., T., & P. variant 38. So in M.; but B., T., & P. variant 39. D. 40. D. 41. D. 42. D. 43. D. 44. D.

من ز غش چو پیشان بر دو رخ از جانشان

و چو پری⁴ بدلیری⁵ کرده مرا ز دل پری

590 ای بت خلیج¹¹ و چگل¹² از تو بت بت نخل

مشعل¹⁴ بر فروختی رخت فلک بسوختی

کرده بعالم روان حس تو کاروان روان

مالک مملکت²² ارمستان²³ بارگش در امان²⁴

بس که گنه چشم و سر بر در درگاه تو بر²⁶

ی که گنه²⁸ درخش تو خنجر²⁹ نور بخش تو³⁰

نملک بنا گشاده خوان کرم نهاده

تا بشام ذوق جان ندید و نادر³⁴ آورد³⁵ جهان³⁶

طبع تو باد شاد⁴⁰ مل بکنت ز جام زر⁴¹

چار نملک⁴³ ز شش کران هفت شه از نه آسمان⁴⁵

تن ز دو چشم خون نشان غرقه در آب و آبله

خسته⁷ دل من آن پری⁸ بسته⁹ بیند¹⁰ سله

نزد تو وزن جان و دل یکو و نیم خردله¹³

بر فلکی فروختی شهر بسوز¹⁶ مشعل¹⁷

وز در شاه خسروان یافته زاد و راطه²⁰

بام دُر ز نردبان چرخ فروترین پله

صاحب چاق و کاشغر خدمت کنش و بچاقه²⁷

کشته بگام رخس تو هفت زمین دو مرحله³¹

طعم³² طبع تو داده بیش ز قدر تو صله³³

نکبت³⁷ کل ز انگدان لذت مل ز آمله³⁹

دلبر گزفت بر بی نم و رنج و غایله⁴²

حکم ترا نهاده جان بر دو کف و ده انگله⁴⁷

* * * * *

1. D. بره for بر دو 2. M. حشا 3. M. wanting. 4. P. بی 5. M. دلیری; T. دلیری 6. T. جان
7. "that fairy has wounded my heart"; خسته is used here transitively; cf. کرده and بسته in the same couplet.
8. So in M.; but T. مرا; others: من آن 9. M. برای 10. P. & D. ز بند 11. D. خلیج 12. M. چگل 13. "Mustard-seed."
14. M. wanting. 15. M. فلک 16. So in B. & T.; but M., P., & D. بسوز; obviously بشور 17. P. wanting.
18. So in all texts; obviously مشعل (tumult); "Thou hast lighted a torch and burnt the fabric of heaven; Thou hast raised up the city (i.e. the inhabitants thereof) against Falakī by (thy) insurrection and tumult." The rôle of the beloved as mischief-maker is the common theme of Persian poetry. 19. M. را 20. "Saddle-camel." 21. B. نملک 22. B. باستان 23. B. & T. آسمان
24. So in M., P., & D.; but B., T., & P. variant دراز for دراز 25. "His honour is enough that...." 26. This is redundant.
27. چاقه (boots); فرنگ بچاقیری 28. T. ایکه 29. M. خنجر for خنجر 30. At the time of revenge thy light-giving dagger is thy lightning.
31. D. از حله 32. P. variant طبع 33. B. قدر و 34. Scan [- v] ندید و 35. P. variant آورد for آورد 36. T. روان 37. D. لذت
38. انگدان (assafœtida); so in T.; but M. انکران; B. & P. variant انگدان; D. & P. variant انگدان 39. "Myrobalan-tree."
40. شاد (happy); the pronunciation, here, is "shād khushīr" 41. So in M. & T.; others: ز; probably نه 42. غایله (rancour, malice); M. & D. غایله 43. "The four kings (i.e. all kings; see couplet 199) from the six sides (of the cube of the world)."
44. D. گزفت 45. i.e. the seven planets. 46. So in M. & D.; others: در 47. انگله (fingers); P. انگله; D. انگله

- 600 شاه گردون را نگر شکر دگر گن ساخته
 1000 فرمان لشکر ستلاب را بر ملک زنگ
 قمر العقب چشمه 7 و یزید کعب شرف 8
 از یزید طفلان آب و گل صبا فرآش و 12
 هم کنون بینی مردمان بهار را بیاب
 در جهانگیری صبا و در جهانگیری سحاب
 کاس لعل ارفوان و طاس یاقوتین 20
 باد چون گنور از درگاه خاقان آمد
 فرم و خندان درخش و تنه اند ابر - و ابر
 باغ چون فردوس و صلصل میوه رضون - و صبا
 610 دشت بر کافور کانه ماه کانون گرد کرد
- بر شمال پیکان 3 عزم شیون ساخته
 بر یکی را آلت و برگی دگر گن ساخته
 خود را بطن اوت خلوت جایی 9 ذوالنهن ساخته 10
 بالش از بندوی 13 و بستر ز پرنون ساخته 14
 قرطه از مقرضی 15 و کت و اکون ساخته 16
 روز جنگ قان و شب گنج قان ساخته 19
 در چمن کوه بخش 21 و کان طیسون ساخته 22
 باغ را از حله چون فرگاه خاقان ساخته
 خیره خود را از میان گریان و مخزون ساخته 24
 شکله چون آدم از صلصال سنون ساخته 25
 در مع نیان دست به مرهن ساخته 27

1. i.e. the sun; so in d.; but M. شاه کرد در 2. شمالی (paintings); so in d.; but M. شمالی 3. stars, but to flight by the sun
 4. The Slavonian troops are "days", which begin to lengthen after the vernal equinox (for this is a New Year's ode) and consequently gain a victory over the kingdom of Ethiopia i.e. the long winter nights.
 5. d. در 6. d. برگ
 7. "The sun had tasted the venom of the scorpion" i.e. suffered humiliation, during winter when the days were short. The use of the word قمر is appropriate, for the sun is in Scorpio in October-November.
 8. The "exaltation" of the sun (when its influence is maximum) is in the 19th degree of Aries; see Si Fap of Naṣir al-Dīn Tūsī, cf. xviii.
 شرف آفتاب در نزد درجه حمل است
 9. خلوت جان (private office); so in M.; but d. خلوت جان 10. "The sun had tasted the venom of the scorpion and for obtaining 'exaltation' had made for himself the private office of Jonah in the belly of the fish." i.e. just as Jonah, prior to receiving the exaltation of a prophet, had been in the belly of the fish (see Qur'ān, xxxvii. 139-147), so the sun, for obtaining 'exaltation' (that is, previously to entering Aries - the exaltation of the sun being in the 19th degree of Aries) had been in the belly of the zodiacal fish.
 11. i.e. flowers, nurtured by water and earth. 12. M. دشت 13. Apparently, a kind of silk. 14. Embroidered silk.
 15. Probably, "brocade", see Chahār Maqālāh, ed. Miṣṣa Muḥammad, p. 20. 16. "Satin"; see Chahār Maqālāh, p. 20.
 17. The wind "conquers the earth" because it blows all over the earth. 18. Qāran ū. Kāwah, general of the Kayānīan king, Miṣṣahīr and Kay Kubād.
 19. See Qur'ān, xxxviii. 76. 20. M. & d. مابوس (sic)
 21. Jawāhir-nāmah, For. Mus. Ms. Add 23,565 f. 33^a.

- در زمان خلوت عتبان کوه ختلان از قریح ختلان شفا شد و کان لعل بخشان پذیر آمد
 22. The Jayrūn mine, whose location is uncertain, was obviously a sapphire-mine; cf. also, Jawāhir-nāmah, f. 22^a.
 و احسن اصناف یاقوت کبود لاجوردی و نیلیت
 23. M. در 24. Thunder and lightning, by their peals and flashes, are enjoying themselves in the cloud, while the cloud itself is weeping.
 25. M. صلصال 26. Qur'ān xv. 33, Adam was created from black or footed mud: من صلصال من حمأ مسنون
 The camphor (i.e. snow) has been handed over to the New Year's sun to be melted (i.e. to be burnt in the grate; see succeeding couplet).

- باد نوردی بتاثير اثير اندر هوا
 کرد مينو پير گردن چهره² باغ³ و دره
 تا زنده بر صبحدم پيراهن ملکش باب
 بخت⁶ بالاي⁷ نود⁷ درج - ارتفاع آسمان -
 جمله¹⁰ سعدن¹⁰ گردن¹⁰ طالع¹⁰ مود¹² او
 چون ز لک¹⁰ نيزه¹⁰ گردد پير¹⁰ اوراق اجل
 بر جگر خوران¹⁷ جهان بخورفته گردن¹⁸ بجان
 آسمان از نيزه¹⁰ گردن¹⁰ و خون¹⁰ گردن¹⁰ان²⁰
 سيل سيل از خون روان بر روي خاک و رنگ²²
 620 کرده خصمان را جگر بريان و از بهر ديون²⁴
 بر ماله گردن¹⁰ کافر کاخن¹⁰ ساخته
 بزم شاهنش منوچهر¹⁰ نرين ساخته
 آسمان از قرصه⁴ نور⁴ قرص صابون ساخته
 رفعت او را در⁴ تبا⁴ و تسون⁹ ساخته⁹
 ؟ از فضاي¹³ گردن¹³ و دست¹⁵ سعدن¹⁵(?) ساخته¹⁵
 فصلهاي¹⁶ فتنه¹⁶ را فهرست¹⁶ قانون ساخته
 عمل از آن بازار خود را سخت¹⁹ مغبون ساخته¹⁹
 يشه²¹ هندوستان بر رود²¹ جيون ساخته²¹
 ميل ميل از خاک²³ هم رنگ²³ طبرخون ساخته²³
 خواني از صد هفتخوان²⁵ برگ²⁵ وي افزون ساخته²⁶

1. M. کرده 2. M. صورت 3. "The world has given the garden's face an Elysian appearance." 4. d. را
 5. d. نور 6. d. سخت 7. d. تو 8. Qur'ān, xxxviii, 23. 9. "Above the ninety degrees - the (maximum) altitude of the sky (from the horizon to the zenith) - Fortune made his (the king's) exaltation ninety-nine degrees" i.e. the king's exaltation is higher than the zenith's, the words "ninety-nine" being chosen because they are Qur'ānic. 10. M. قبله
 11. The two lucky planets, Venus & Jupiter. 12. M. دست 13. M. قضاي
 14. So in M. & d.; probably, گرزمان (heaven) 15. So in M. & d.; sic! 16. d. فصلهاي
 17. جگر خوران 18. "Heaven sold, to the king's foes, the world (in exchange) for life; reason found itself deceived because of this transaction (the lives of the king's foes having no value)." 19. M. معزون
 20. "Brave or powerful ones." 21. M. شجون; Minūchihir II had no concern with the Ormuz which is mentioned here as a poetic exaggeration.
 22. The 91 refers to the blood. 23. طبرخون (the jujube; the red Hyrcanian willow).
 24. دین (plural of ديو; beasts); M. دین 25. The seven battles of Rostam and Isfandi-yār.
 26. "He (the king) grilled the livers of his foes and for the beasts spread a table whereof the provisions (carcases) were more than the provisions of a hundred Haftkhwāno" i.e. more food for beasts was provided by a single campaign of the king than by a hundred Haftkhwāno.

ای ظفر با زینت منصرف تو در دین . ملک
دی بکری با حال و به خواہ تو در کفر و شک
کرده شردن را چنان معور کز بس قر . زیب
تا طرازد ابلق ایام را از بهر تو

تاخته بر آسمان بخت تو چون عیسی و خصم
ماده لفظ بدیعت با مردس بکر غیب

ای ز خاک پای تو دولت باخار و بهلم¹⁴

مهر تو در طلق ملک از نیش نوش انگیزه

خشم تو از چشم دشمن برگشاده بایلیق¹⁶

* * * * *

XIX

M. (47); B. (47); P. (47); D. (44); T. (36).

تا بمانی و به کردست خون آراسته²⁰

شد بفر²³ او زمین چون آسمان آراسته²⁴

تا شود زمین پس باخارزش جهان آراسته²⁷

ش چو کان پر گهر در هر مکان آراسته³⁰

630 خان و خیل¹⁹ چرخ را ش خیل و خان آراسته

ز آسمان تا کرد میل²² قربت ابل زمین

یافت با مانی چو یونس انس در دریای چرخ²⁶

تا سویی کون و شرف²⁹ رخ کرد با تمکین و قدر²⁸

1. See *Qur'ān*, XXVIII, 31-35. 2. "In the kingdom and (matters of) religion victory is in agreement with the victorious flag as the judgment of Aaron (was) with the miracles of Moses." 3. M. آتون 4. See *Qur'ān*, XXVIII, 38-40.
5. "In infidelity and polytheism evil is in agreement with the jealous ill-wisher as Hāmān was independently (in agreement) with the accursed Pharaoh." 6. M. wanting. 7. So in M.; but d. فرشی. 8. So in M. & d.; probably برگون, either a synonym or a corruption of برکتان. 9. "In order that they may decorate for they make the black and white horse of (night and) day, the moon has become the saddle-cloth and the sun, horse-armour." 10. See *Qur'ān*, XXVIII, 31. 11. M. بلع (sic). 12. Katāyūn was the daughter of the Greek Emperor, and wife of Qushtārp and mother of Isfandiār, M. کتایون. 13. "The substance of the original words is in agreement with the virgin-bride of thought as the heart of Qushtārp (was) with the love of Katāyūn." 14. M. علم. 15. M. خلق. 16. The basilica or middle artery of the arm. 17. بایلیق (a kind of royal collyrium prepared by Hippocrates); see the *Tadhkirah* of Shāykh Ḍā'ūd of Antioch, vol. I, p. 63, Cairo ed. (1923):

بایلیقون ... من الکمال الهلکیة صفة اقربا ... یوانیة معناه جالب السعادة ... و قبل معناه الملکی

18. M. بان. 19. M. بان. 20. "The sun, identical with ... شایه چرخ is the subject of the three succeeding couplets 631-633. 21. So in B.; others wanting. 22. A variant آفتاب. 23. P. بحر. 24. "Since he (the sun: چرخ) inclined from the sky towards the people of the earth, the earth became adorned by his grandeur like the sky." 25. B. بافت (?). 26. D. روح. 27. "Like Jonah, he (the sun: چرخ) formed friendship with the fish in the sea of the sphere so that hereafter by his miracle (of emergence from the fish) the world may become adorned." 28. D. بازی. 29. The "exaltation" (شرف) of the sun is in the 19th degree of Aries: شرف آفتاب در فزیم رجه قبل است. 30. "When he (the sun: چرخ) turned towards the world and (towards) his 'exaltation' (in Aries) every place (on earth) became adorned, by him, like a mine full of gems." i.e. because of the advent of spring.

۱۰ هر کس که گنج شایگان آراسته
 بر درختی چون درخت کایان آراسته
 آلتی^۸ بر کینه^۹ خیال^۹ خزان آراسته
 بیه^{۱۰} شمشیر آخته^۹ غنچه^{۱۰} شنان آراسته
 و آن^{۱۵} زهره را بدو^{۱۶} بهرمان آراسته
 لیک^{۱۹} نه کسری چنین نه جم چنان آراسته
 ساز^{۲۴} سوری^{۲۵} بر سر^{۲۶} بر ارغوان آراسته^{۲۸}
 هم ز لاله هم ز ژاله بوستان آراسته^{۳۰}
 چون عروسان گلبنان اند میان آراسته
 سر در فغان^{۳۷} و کشورستان آراسته
 هفت کشت^{۳۸} دولت کز شاد و دودمان آراسته
 مت^{۴۰} چنان گز جم و نوشیروان آراسته
 شه زمین در دامن^{۴۳} آخر زمان آراسته^{۴۶}

زود^۱ اگر^۲ زمین پس از بخشش^۳ و دایگان
 همچو لشکر گاو^۴ افریدن شه^۴ باغ و دره
 هر یک از چابک سواران^۷ سپاه^۷ نه بار
 اسد^۸ جوشن ساخته^۸ لاله سپر^۸ نفاخته
 پیر^{۱۲} ز^{۱۲} الواح^{۱۳} زهره کرده^{۱۳} صحر^{۱۳} را صبا^{۱۴}
 گل^{۱۷} و کاس^{۱۷} کسری^{۱۷} و لاله^{۱۷} و جام^{۱۷} تم^{۱۸} بشبه^{۱۸}
 ۶۴۰ هر زمان با غنچه^{۲۰} ارغوان^{۲۱} ساز^{۲۲} ارغنون^{۲۳}
 همچو دریای پیر^{۲۹} از مرجان^{۲۹} در^{۲۹} به صمد
 از ریاضین صند^{۳۲} ده^{۳۲} نظارگان^{۳۱} بر^{۳۱} هر کن^{۳۲}
 باغ و بوستان را صبا^{۳۴} و ناله^{۳۵} دین و ملک را
 داور^{۳۶} اقلیم^{۳۴} پنجم^{۳۴} هشتم^{۳۵} اتم^{۳۵} کرده^{۳۶} است
 وادش^{۳۹} بهوشنگ^{۳۹} و تم^{۳۹} شمشیر^{۳۹} اجم^{۳۹} شاه^{۳۹} غم
 پیر^{۳۹} افریدن^{۳۹} منوچهر^{۳۹} آنکه^{۳۹} کار^{۳۹} ملک از^{۳۹}
 آنکه^{۴۲} تا فرمان^{۴۲} او دامن^{۴۲} کشت^{۴۲} به زمین

۱. B. رود 2. D. کرده 3. i.e. the sun 4. M. شه 5. P. variant 6. M. کایان
 7. The α jockeys are (i) سر (ii) لاله (iii) بیه (iv) غنچه mentioned in the succeeding couplet.
 8. So in P.; درگاه آبی. The آلتی (equipment) is (i) جوشن (ii) سپر (iii) شمشیر (iv) شنان mentioned in the succeeding couplet.
 9. D. حبس 10. So in P., D., & T.; but M., B., & P. variant بنه 11. D. بنان 12. M. for بر از 13. M., D. از 14. T. بهار 15. D. آن 16. D. کبریا 17. D. wanting.
 18. So in B. & T.; but P. بشر; others, including P. variant, بر 19. M. لیکن 20. D. غنچه (sic) for غنچه.
 21. ارغون (organ), or perhaps a kind of lute. 22. M. & D. wanting. 23. So in P. & T.; but M. & B. ساز, D. ساز.
 24. M. ساز 25. D. شیری 26. D. یا 27. M. ارغنون
 28. "Every time, on the top of every Arghawān tree (a tree with red leaves), the starling makes music like the hum of a lute and the tune of an organ." 29. D. wanting. 30. i.e. خود را آراسته (the garden has adorned itself). 31. D. از
 32. The flowers are in the centre of the flower-beds while "the odorous herbs, like spectators, are arranged on every side."
 33. عروستان 34. Because Shīrwān belongs to the fifth clime.
 35. There are seven planets (the moon, Mercury, Venus, the sun, Mars, Jupiter, and Saturn), Minūchihir II being the eighth.
 36. B. کروت 37. The seven climes into which the world was divided. 38. D. در لب
 39. So in M. & D.; but B. & P. بر 40. B. دیوان 41. P. & P. نوشین روان 42. B. با 43. T. تا
 44. M. دمن 45. D. آخر 46. آخر زمان (the end of times); see couplet 23; "when his command spread its skirt (became dispersed) over the earth, the earth became adorned in the skirt (i.e. the last portion) of the end of times."

چهره ستلایان گیره¹ یکسر هندیان

تیر³ در اوصاف دست و تیغ و شت⁴ و تیر⁵

650 مجلس او زان مقدس تر که⁷ من گویم در دست⁸

بوم¹² کعبه زان معظم¹³ تر که¹⁴ با چندین¹⁵ جلال

گر بزر و زیور آرایند خود را خردان

در شایر مصطفی ناخوش²¹ بود گفتن که بود²³

ای جلالت از گمان نقش یقین³¹ انیخته

شور²⁸ شردن که جای شهر و شهر²⁹ دیو³⁰ بود

هر که بر دست تو آبی کرد روزی تا ابد

خضم تو هر عاقله³³ چون تو نگردد گرچه او

ای نجم و پیر³⁶ و دهر و عالم³⁷ فروت را

بنده در اشکال مدحت از زین جان و دل

660 کره آرایش عروس⁴¹ نظم را مشاطه⁴² وار

مطلع ثانی

در خیال طلعتش⁴⁷ میدان جان آراسته⁴⁸

نه! بنامیزد! چه رویت آفتاب آراسته⁴⁵

1. B. کرده 2. P. بخیر 3. "Mercury." 4. M. & D. wanting. 5. T. شت 6. Because Mercury is the vehicle of the heavens; 7. M. تر که 8. So in M., P., & D.; but B. & T. در دست 9. M. ظرف 10. M. نه 11. So in B. & T.; but M. & D. بفرش 12. So in B. & P.; but M. & D. بوم 13. M. wanting. 14. تر که 15. So in B.; others چندین 16. So in B. & T.; but M., P., & D. نام 17. M. wanting. 18. P. بر زمین 19. D. wanting. 20. B. & T. زور و زیور 21. T. پادشاه 22. P. بفرش 23. P. & D. wanting. 24. P. گفتن 25. D. وی 26. D. حشر 27. i.e. Thy glory is fancy translated into a true picture; thy beauty is report translated into a visible face. 28. M. شور 29. M. و شهر 30. M. دیو 31. M. و شهر 32. i.e. "poured" water; so in B., P., & T.; but M. & P. variant 33. M. رویت 34. "Thy enemy cannot become erect like thee." 35. "Riches; possessions." 36. B. wanting. 37. M. wanting. 38. P. فرد 39. T. در 40. D. در گمان 41. B. عروس 42. M. در 43. T. بیت 44. So in B.; others در 45. "In the name of God"; used as an exclamation of surprise. 46. So in M., P., & D.; but B., T., & P. variant 47. D. طلعت 48. D. زندان

از پیر رنج ریان گنج ریان آراسته
 لاله زار طبع و گلزار ریان آراسته
 "د" بمالش باغ دل چون پرنیان آراسته
 هم بهار د هم خزان¹⁰ در یک مکان آراسته
 در دو رخ صد گونه¹³ بران بیان آراسته
 لاله در بار¹⁸ و لعل در نشان آراسته
 چشمه زان خوشتر از کوچه دان آراسته
 و آفتاب او بشکین سایان آراسته²³
 از ستان فرور سلطان نشان آراسته
 چاکران از نعت تو خان و مان آراسته²⁷
 از عنایت ملک و از دست³² عنان آراسته³³
 با تو چون بوم بشت این خاندان آراسته³⁷
 پشت و پهلوی از بزران پهلوان آراسته
 ملک تو صاحب قرن با صد قرن آراسته³⁹
 آستین بر بسته و این آستان آراسته

بر سر سر ریان¹ زین ریان آراسته
 از لب چون لاله² رخسار چون گلبرگ
 از خیالش نقش جان بر نقشند آموخته
 روزگار از روی او⁶ درین⁷ من در مشت⁹
 کرده بر خود دلبران را دوت¹² پیغمبری
 از پیر معجز نمودن¹⁵ شکل رخسار¹⁷ لبش
 چشمه میوان²¹ ز ظلمات²² او بر آفتاب
 در حجاب سایه آرایش ندارد آفتاب
 670 کارگاه حسن از²⁴ چون بارگاه سلطنت
 بندگان از خدمت تو نام و نان آموخته²⁶
 تا بود بزم سپهر از ماه و مهر آموخته²⁹
 از تو تا باجم سپهر این بارگاه آموخته³⁵
 لشکر زین زمین پیروز و قلب ترا
 تا کواکب در قرن باجم قرن گردن — باد³⁸
 آستان بسیده گردون بارگاهت را و دست⁴²

* * * * *

1. M. سر ریان for سر ریان 2. Here, the "lip" but elsewhere (couplets 586 and 607) the "cheeks" of the beloved are called لاله 3. "Pavilion."
4. So in P. & D.; but P. D. از; از; M. & P. variant در 5. T. بر 6. P. variant در دین من 7. So in P. & T.; others wanting.
8. So in P. & T.; but M. & D. در; P. در 9. T. & D. از
10. "The world (because of her face) and my face (because of my love for her) have become spring and autumn (respectively)." 11. T. زمان
12. T. دوی 13. P. variant گند 14. So in M. & P.; but P. T. & D. بران 15. T. نموده
16. D. & P. variant شکل 17. D. wanting. 18. The cheeks of the beloved are called لاله در بار (as here) or لاله در آفرین (as in couplet 586). Obviously "full of the whiteness of pearls" — the idea being that the redness (لاله) of the cheeks of the beloved is superimposed on whiteness (لاله در آفرین or لاله در بار).
19. D. wanting.
20. نشان (pearl scattering). The lip is "ruby" or لعل and usually the teeth are "pearls" or در. The lip, therefore, when parted, reveals but does not scatter pearls — unless, indeed, the pearls be interpreted as "naïve-drops." Probably, like در نشان — like در بار — should be regarded equivalent to پر از در (full of pearls). 21. D. به 22. M. ظلمات for ظلمات 23. T. wanting.
24. T. و 25. D. و 26. P. انداخته 27. D. خاندان 28. T. ملک 29. T. ماه و مهر
30. So in T.; others عنایت 31. So in M. & T.; others for در 32. M. دست و دست 33. "May by thy reins (of government) the country, and by thy hand, the reins (of the horse) be adorned."
34. B. نام 35. So in P. & T.; others, including P. variant آموخته 36. T. و 37. T. خاکبان
38. So in P. & T.; others باز; the word باز is connected with آراسته of the second hemistich; i.e., "may thy kingdom be adorned."
39. D. ای صاحب قرن (O Lord of the Conjunction). It is obvious that the title قرن — as applied to monarchs — is of pre-Timurid origin.
40. As conjunctions of the stems are of infrequent occurrence ص قرن becomes equivalent to "a very long period."
41. D. آستان بسیده کردن و بارگاهت او نعت

B. (40); T. (36); M. (34); P. (34); D. (26).

- ای از تو نام گهر نشان¹ بر آمده²
 از مهر خاتم تو باجازه³ در جهان
 در نامه کفایت و روزی⁴ و نام⁵ و ننگ⁶
 680 از بحر طلعت پس چنین هزار سال
 خشم تو جادوانه باجزان فرو شده
 در جست تو ملک جهانان که جوی آب⁷
 فضل⁸ سخا و صدق و وفا را⁹ و حلم را¹⁰
 از بهر خوردن جگر دشمنان تو
 آن خشم را که دیدگان تو جنت تیر
 رخش به خش رنگ ترا شم بر در جنگ
 از بس که داد دست تو در و گهر بیاد
- اعدات یکسر از سر و سامان¹¹ بر آمده¹²
 آوازه نگین سلیمان بر آمده
 نام عنایت تو ز عنوان بر آمده
 آوازه سعادت کیون بر آمده¹³
 اسم تو در زمانه باحسان بر آمده
 بی توشه تشنه¹⁴ ز بیان بر آمده¹⁵
 در دولت تو نام¹⁶ بیوان بر آمده¹⁷
 طفلان چرخ را همه دانه بر آمده¹⁸
 دیده ز سر¹⁹ بدین پیمان بر آمده²⁰
 از خون خشم لعل بهشتان بر آمده
 بلا از بناد قلم و نمان بر آمده

1. So in M., P., & D.; but B. & T. بیان 2. (بهار بزم و بالا شدن و بلند رفتن) بر آمدن 3. M. بیان
 4. i.e. (the enemies suddenly became stupefied or indignant). بی سر و سامان شده
 5. So in B. & T.; others با اجازه 6. So in P.; others wanting. 7. So in B.; others wanting.
 8. So in M.; but B. ننگ for نام نیک; P. روز نیک; T. & D. complet wanting; "in the document of ability, livelihood, and honour."
 9. "Because of thy auspicious 'ascendancy' there has appeared the report of (the most inauspicious) Saturn having become auspicious after so many thousand years."
 10. M. و جوی آب; D. و جوی آب 11. M. & D. تشنه 12. "Like a thirsty traveller without provisions, who is in search of water, the country has come forth in search of thee."
 13. D. قتل 14. M. wanting.
 15. D. & P. variant را 16. M. را 17. "Under thy government the name of learning, liberality, truth, fidelity, and compassion has appeared in the register of the government." 18. i.e. the stars.
 19. The "teeth" of the stars are their points. 20. M. که دید for کرد 21. T. بر
 22. "The eye of the enemy, who saw thy bow mated with the arrow, came forth from his head on seeing (thy) arrow-head."

ای از پدر یتیم فرد مانده و بتو¹
دیدن که در ممالک ایران چه کام راند
نامت بر آمده بشینون بر این دین
بر جا که هست طایفه شرک⁸ طواف
تو معطنی جلالی و اینک بدو تو
نه صد هزار خانه که اندر دیار تو
با کفر در پناهت¹³ با شرک در رهت
در بزم جام¹⁶ با ده بتاشر¹⁷ دست تو
بر کوز توان دانش تو یافت لقمه
از طبع من بوقت²² تمکین مدح تو²³
و ز بهر سنت²⁶ شعرا مطلع غزل²⁸

کام جهان نام لیاکان بر آمده
یکسر یتیم⁴ توران⁵ بر آمده⁶
نام مگر شهبان بهشتان⁷ بر آمده
از طوف مرکبان⁹ تو طوفان بر آمده
کافر فرد شست¹⁰ و سلمان بر آمده
بانگ بلال¹² و یا رب سلمان بر آمده
اسلام پیرو گشته و ایمان بر آمده
لاله ز رخ بصل زمستان بر آمده
از خاطرش نتایج²⁰ لقمان²¹ بر آمده
نقی پختن بغایت²⁴ امکان بر آمده
از مطلق میع²⁹ برینان بر آمده

مطلع ثان

ای زل بشق روی تو از جان بر آمده
700 از نمده خیال لب لاله رنگ تو³²
آبی که آن ز چشمه حیوان بر آمدی
جان در هوید تو ز تن آسان بر آمده³⁰
از بوستان جان گل خندان بر آمده
بر چرخه ات ز چاه زخندان بر آمده

1. T. و oide. for oide. "O thou who wert left an orphan by thy father's death, thou wert a minor at the time of thy father's death. The unspecified royal patron of this ode must be presumed to be Minūchīhr II, the only royal patron of Fālakī. On the other hand, as Farīdūn I, the father of Minūchīhr II, died in 514 A.H. (according to the Georgian Chronicle), and as Minūchīhr II was married to Šaman before 510 A.H. (according to the Georgian Chronicle), how could Minūchīhr II have been a minor at the time of his father's death? 2. D. روی تو بتو 3. D. توران 4. Kay Khusrāw was four months old when his father Siyāwush was murdered. 5. T. ایران; D. ایران

6. "Didst thou (not) see what work the orphan Kay Khusrāw, who was brought up in Turān, perform in Persia?" The idea is that, like Kay Khusrāw, Minūchīhr II, who was left an orphan (i.e. a minor) at the time of his father's death (?), performed great deeds in Persia when he came of age. 7. شهبان (women's apartments).

8. D. ترک 9. So in B, T, & D.; but M. & P. مرکبان 10. D. شست 11. So in T. & D.; هکسان 12. M. دل (sic).

13. M. نپاست 14. D. بصره 15. D. برد 16. P. variant. جام و د. جاده 17. P. variant. بتاشر

18. M. لاله ز رخ لا ریح 19. M. آتش 20. D. مشاطه 21. B. نعمان 22. T. wanting.

23. D. دانشت 24. M. مدح تو 25. D. از 26. D. منت 27. D. مطای 28. D. دگر

29. So in B. & T.; but M., P. & D. مطلع 30. M. ز تن آسان 31. T. & B. variant. بر آمده

32. T. و خنده

در طلقهای زلف پراکنده بر زلفت
 از اشک چشم و خون دلم خاک کوی تو
 از بس که رنج برد دلم در دفای تو
 تا آتش فراق تو در جانم آفتاب
 تا جمع دلمیایی تو پژمان بکف گرفت
 بر عکس پر خمر کمره پیرده ترا
 در در فرقت تو من مستند را
 بر من جهان فروخته عشق تو و من⁸
 710 بر نامه مراد من از تو دلی ز من
 افغان و ناله فلکی بی تو بر فلک
 تا حاجیان بباشر¹⁵ دوا لجه حج کنند
 یارب ز قرب¹⁸ مقصد و قتل عدوت باد
 از²¹ خون همت تو بهمت ملک و دین
 نامت جهان گرفته و کام تو در جهان
 ستم سمنه تو بسنگان فرو شده
 کافر تر ز مشک پریشان بر آمده¹
 دریا شده دزد در و مرجان بر آمده
 دردت بمن بماند و درمان بر آمده²
 یکباره دود ازین دل بریان بر آمده
 شهر از هزار مجلس و میدان بر آمده
 خورشید و اختران ز گریبان بر آمده
 دوزخ از تو دل فرو شده و جان بر آمده⁷
 بوسی بعه جهان ز تو ارزان بر آمده¹⁰
 مقصد خشم و کینه هجران بر آمده¹²
 چندان رسیده کز فلک افغان بر آمده¹⁴
 در¹⁶ حج شده¹⁷ تجویر ایشان بر آمده
 موقف تمام گشته و قربان بر آمده²⁰
 بی یاری خلیفه و سلطان بر آمده
 چندان که رای تست دو چندان بر آمده²⁴
 گرد سپاه تو ز سپاهان بر آمده

* * * * *

1. "Fresh camphor (i.e. the whiteness of the face) emerged from the dispersed musk (i.e. from the black hair blown about the face)".
2. The remedy proved ineffective.
3. P. variant بتن کان 4. The shirt of the sky has sun and stars over its front, but the shirt of the beloved (here, probably the king) has sun and stars (decorations) on its collar. 5. T. از 6. T. & B. variant دوری 7. M. من 8. M. فرو شده 9. B. نه ; 10. B. تو for تو 11. "My love has sold the world to me (i.e. I have gained a whole world in loving thee), but, to me, a kiss from thee is cheap (even in exchange) for a hundred worlds." 12. M. & D. wanting.
13. کاب (acidity); M. کانه ; D. و کانه 14. M. ملک 15. M. & D. بشیر ; P. variant بشیر
16. So in M., P. & D.; but B. & T. وز 17. "Having entered the pilgrimage." 18. D. فوت 19. M. موقت
20. M. & P. قرن 21. D. در 22. M. همت ; D. همت 23. M. چنان 24. D. جز آنکه

حیث عشق کنی و دین نشانی
 بسته اند بنارای شماسی⁴
 پو لعل سفته بر غزه پو الماسی
 پو گور خسته دندان و چنگ⁹ بهماسی
 ز بهر نان غم انبان بوهیره شی¹⁰
 مگر که قصه بلا را تو صابر پاسی
 د آسیای غم عشق نیکون آسی¹³
 — سیاه کرده و امار دیو کرباسی¹⁶ —
 هزار بار سیه تر ز چتر¹⁷ و نقاسی¹⁸
 یقین بان که از آن در زچهر¹⁹ و آماسی²⁰
 دوست گم همه ساله اسیر دماسی
 روا بود که ز جور زمانه بهراسی²¹

دلا دلا : بلا همگونه اهرسی
 کمر¹ بعشق بتانی بسته که میان³
 پو ماه سخته بر پوزه پو خورشیدی⁷
 720 پو کبک سخته منقار زخم شاهینی⁸
 ز بهر نان غم انبان بوهیره شی¹⁰
 شب ز خواب جدا بینت : علت رخ¹²
 پو آسیای سگشته بلا و تو خود
 بجه رنگ سیاهی : تو همی نشود¹⁴
 هزار بار خون شته ام ترا و هنوز
 اگر چه خوردن غم فربهت همی درود
 پو نیست عادت تو مستقیم بر یک حال
 ولی پناد تو گم خواجه رئیس بود

1. M. شماسی 4. M. "even as fire-worshippers bind their waist with the sacred thread." 2. B. بتان (iads, damocles); M. سانی 3. K. 5. M. سیه 6. M. م 7. "like the moon, thou (O heart) art hungry after every sun-faced sweetheart" — the reference being to the moon's illumination by the light of the sun. 8. "like a partridge, thou (O heart) art the prey of the beak of every falcon," M. شانشینی 9. So in P.; but M., B., & K. 10. "For the bread of grief, thou (O heart) art become the bag of Abū Hurayrah." In the traditional account of Abū Hurayrah (one of the Prophet's companions) his bag is nowhere mentioned; could the Persian legend have arisen from Abū Hurayrah having kept a bag and collected bread in the early days of his career when he was very poor? 11. So in B., P., & K.; but M. سی "Talaki's heart is as full of grief as the bag of Abū Hurayrah was, with bread, or the goblet of Balīnās, with water. The magician Balīnās, companion of Alexander the Great, and husband and pupil of the enchantress Adhar Humāyūn, brought, for Alexander, from Kayd ruler of Qannawj, a drinking-cup of pure ruby, whereof the wine remained full even if the whole world drank from it:—

دوم نوش بای : یا قوت تاب کرد کم نگرود بخوردن شب بلیناس ازین سان زر و زلوری که بودن بریک پو انکثوری
 بنزد جهان دیو خوش برد جهان دیوی بن که پن پیش بود پو در سب جام جهان تاب دیو ز یک شرش خلق سیرب دی

Shikandar-nāmāh of Nizāmī, Br. Mus. Ms. Add 7729 f. 245^b.

12. M. & K. علت و رخ 13. B. اسانی 14. M. چو تو نشود 15. P. variant گردد 16. "(Even) with an effort, the mark of blackness does not depart from thee (O heart): thou art a cotton-cloth, glazed, and (indebly) stained."

17. M. & K. چیر (ink); no in P.; but M. چیر B. و مرد 18. نقاسی (writing-nicks); M. نقاسی 19. زچهر (dysentery); M. زچهر 20. آماسی (tumour); M. آماسی 21. ز جور for بوی از لک

اصیل اراده شروان گزین امین الدین

730 کرم رای 2 صدی که فعلی مختصر هست 3

زمانه هست در بنده که دور فلک

ر. حضرت او هر زمان گروهی نو 6

چه فیلسوف 18 طیب و منعم 7 شاعر

زهی کرمی کز مرتبت بفضل 8 هنر

عیار 16 زر کرم را بفعل 17 معیاری

قبیله تو میاست در خلافت 9

7 10 مصنف هنر 11 اندر 12 بشت 13 جاد

تو وزن بر سخنی را بلفظ میزانی

سزاست تو بجای 23 تو جهان عصر ترا

740 بدایه نایب سخا 28 مرغ سزا را از قی 29

جل ممتد عبد الحلیل اهراسی

خری و خربطی 4 و ناکسی و نشاسی

بنام بیعت آن بنده کز نخاسی 5

شکل 6 علی 7 و گوشتی 8 و کاراسی 9

چه فال گوی 10 و حکیم و ممتد 11 آسی 12

رسم 13 خانه دین را رسم 15 آسی

قیاس اصل 16 خود را بفضل مقیاسی 19

7 در خلافت دین خاندان عباسی

تویی که سورة الحمد و سورة ناسی 22

تو قطب بر هنری را بطبع قطاسی

بکن بکن که نه 24 در دور 26 نیل و روانی 27

بطعنای کرم کشت بخل را داسی

1. M. اصل 2. M. کرم رای و 3. M. نیست 4. "Stupidity." 5. "Time is his (the minister's) slave and at that time of the rule of that slave, the revolving Heaven acted as his (the minister's) slave-rell." 6. So in M., but B. & P. 7. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 7. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 8. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 9. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 10. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 11. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 12. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 13. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 14. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 15. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 16. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 17. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 18. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 19. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 20. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 21. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 22. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 23. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 24. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 25. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 26. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 27. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 28. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 29. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی 30. *Alī 'Alī b. Sīnā* (Avicenna), physician, 370-428 A.H. (*Shih Khallikān*, Tishrān ed. Vol. I, p. 169) ; M. تو علی

که تو نه مرا یی، جام و ساغر و کاسی
 غم و ذلیفه لژی³، و برف بولاسی⁴
 ز قائم و نر و دل و سمره برطاسی⁵
 که در سخن سیم⁶ بوتام⁷ و نواسی⁸
 هر دو فحش کلک⁹ و دوات و قرطاسی¹⁰
 که شتاب بطح حکیم کیلاسی¹¹
 ز شادی برود نقد تو باجاسی¹²
 نشان و سه و نعلبای خناسی¹³
 بعقد دینی¹⁴ و بعقد راسی¹⁵
 بقیمت زرم ده¹⁶ نقد ثناسی¹⁷
 که تو بهارم عیسی و خضر و الیاسی¹⁸
 که هم نمخته یی و هم مبارک¹⁹ انفاسی

رسید وقت تماشا و جام یی بر چند
 دمیله باد بهاری دگر بنیاد²⁰ نور
 کنون بود که ظالیم یی برین آیند
 چه زاری²¹ این تلکی²² زین نوایب آیام
 مگر که مایه راحه شعر و خط تو زانک²³
 و لیک چندین دیوی مکن که شعر ترا
 گر²⁴ و²⁵ بنقد سخنها تو شود مشغول
 آیا شنای تو چن جز برده²⁶ از دلها²⁷
 مدام تا شود از سایه جرم ماه سیاه
 750 همیشه تا نرود در معاملات²⁸ صرف
 بنات باد و چندانکه گویت گردون
 نمخته باد و مبارک²⁹ بهار نوروزت

* * * * *

1. نه مر for مر. 2. B. نیاید. 3. So in B. & P.; but M. لکزی. The daggi or daggi are not the inhabitants of dagica on the Black Sea, but of Daghistan (a province embracing Derbend and Bakh). See Visson de Saint-Martin, *Dictionnaire de Géographie Universelle*, Vol. III, under daghis, pp. 330-331, Paris (1887). 4. Sic! 5. B. & P. variant wanting.
 6. M. سمر. 7. "It is now that people discard the ermine, fur, weasel, and sable of Baktān" (a country in Turkistan noted for its furs). 8. So in M.; others داری. 9. M. فکلی. 10. سیم. 11. Abū Tammām Ḥabīb b. Aws - Arab poet, d. 231 A.H. 12. Abū Nuwās Haran b. Hānī, Arab poet, d. 190-199 A.H. 13. M. زانک. 14. So in B. & P.; but M. & L. فحش. 15. M. کلکی. 16. Sic!; P. کیلاسی (sic). 17. M. که. 18. B. گر for گر. 19. "If he should attend to the criticism (نقد) of thy poetry, then the 'cash' of thy poetry will become 'kind' i.e. thy poetry will become mediocre. Payments in Persia are (and were) both in cash and kind; payments of the former class have (and have) relatively more value than of the latter. 20. M. برده. 21. B. بر. 22. د. دقا. 23. See *Quṭr*, CXIV. 4. 24. د. دنی. 25. Lunar eclipses can only occur either at the ascending (عقد راس) or the descending node (عقد ذنب). See *Ṣif-i-Mukharrir*, Pt. Mus. Ms. Add 7698 f. 26b. 26. M. محاملان. 27. M. ز for ز. The term ز meant probably a coin with three-tenths of silver alloy. 28. M. ثناسی must have been a coin with one-fifth of silver alloy. "As long as in transactions of exchange coins with one-fifth of silver alloy cannot be the equivalent of coins with three-tenths of silver alloy." 29. د. دقا for دقا. 30. So in M.; but B. & P. & L. بهار. 31. M. م for م. B. م.

بر استقبال [یعنی مقابل] شمس. قر که شب باشد یا در آخر روز، یا در اول روز و بعد جزو استقبال از راس یا ذنب
 کمتر از هزار درجه باشد. فنی [ماه] ممکن باشد

26. M. محاملان. 27. M. ز for ز. The term ز meant probably a coin with three-tenths of silver alloy. 28. M. ثناسی must have been a coin with one-fifth of silver alloy. "As long as in transactions of exchange coins with one-fifth of silver alloy cannot be the equivalent of coins with three-tenths of silver alloy." 29. د. دقا for دقا. 30. So in M.; but B. & P. & L. بهار. 31. M. م for م. B. م.

ای پسر خوش تو بدین دلبری	خور بشتی ملکی ^۱ یا پری
م ^۲ بُیو ^۳ دور . پری را بحسن	این همه مرد ^۴ افکنی ^۵ ، دلبری ^۶
ماو پری طلعت ^۷ چو ^۸ فشی ^۹ ،	دلبر سنگین ^{۱۰} دل سیمین ^{۱۱} پری
مشق ^{۱۲} تو دل را کنه از جان جدا ^{۱۳}	همچو ^{۱۴} تو جان ^{۱۵} را کنه از دل ^{۱۶} پری ^{۱۷}
جزب ^{۱۸} ترا شعله ^{۱۹} جادویی	لعل ^{۲۰} ترا معجز ^{۲۱} پیغمبری
زلف ^{۲۲} تو بر مشق ^{۲۳} از مشک ^{۲۴} ناب	ساخته ^{۲۵} نمده ^{۲۶} طالع ^{۲۷} انگشتری
مشق ^{۲۸} ری ^{۲۹} چه ^{۳۰} ماه ^{۳۱} تو اند	روز ^{۳۲} شب ^{۳۳} از چرخ ^{۳۴} مه ^{۳۵} ، مشق ^{۳۶} ری
760 گر گل ^{۳۷} ، شکر ^{۳۸} بُیو ^{۳۹} درد ^{۴۰} دل	پس ^{۴۱} تو بلبل ^{۴۲} اصل ^{۴۳} گل ^{۴۴} ، شکر ^{۴۵} ری
زان ^{۴۶} رخ ^{۴۷} رخشان ^{۴۸} تو شب ^{۴۹} و روز ^{۵۰} را	ماه ^{۵۱} ، خوری ^{۵۲} گرچه ^{۵۳} نه ^{۵۴} ماه ^{۵۵} و خوری ^{۵۶}
در ^{۵۷} خور ^{۵۸} تو نیست ^{۵۹} کس ^{۶۰} از ^{۶۱} جان ^{۶۲} و لیک ^{۶۳}	نزد ^{۶۴} همه ^{۶۵} کس ^{۶۶} تو ^{۶۷} چو ^{۶۸} جان ^{۶۹} در ^{۷۰} خوری
زیبت ^{۷۱} از غایت ^{۷۲} حسن ^{۷۳} ، جمال	بر ^{۷۴} سر ^{۷۵} خوابان ^{۷۶} جهان ^{۷۷} سروری
ای ^{۷۸} نالکی ^{۷۹} زان ^{۸۰} ، لبش ^{۸۱} یس ^{۸۲}	جوی ^{۸۳} تو ^{۸۴} باری ^{۸۵} ز ^{۸۶} چه ^{۸۷} غم ^{۸۸} پیغمبری
کو ^{۸۹} نلکه ^{۹۰} بر ^{۹۱} تو ^{۹۲} جفا ^{۹۳} زانکه ^{۹۴} تو	شاعر ^{۹۵} شرواش ^{۹۶} نیک ^{۹۷} اختری
مغز ^{۹۸} شان ^{۹۹} جهان ^{۱۰۰} فخر ^{۱۰۱} دین	شاه ^{۱۰۲} معظم ^{۱۰۳} ملک ^{۱۰۴} گوهری ^{۱۰۵}
شاه ^{۱۰۶} منوچهر ^{۱۰۷} فریاد ^{۱۰۸} که ^{۱۰۹} هست	کهتری ^{۱۱۰} او ^{۱۱۱} سبب ^{۱۱۲} بهتری

1. So in L. & D.; but M., B., P., & T. نسبی 2. P. variant بتو 3. M. مرداکی 4. دل پری 5. D. طلعت و 6. So in B., but M., T., & D. و شتی 7. P. (complete repeated) زلف 8. B. & L. برین 9. B. & L. دل 10. L. جان 11. M. دل پری با دلبری 12. eyes; D. چرخ 13. eyes 14. i.e. the face bright as Jupiter. 15. B. wanting. 16. B. & D. بس 17. P. variant wanting. 18. M. خوری 19. D. & P. variant ز 20. M. wanting. 21. "To night and day thou art, because of (thy) resplendent face, a moon and sun — though (in fact) thou art neither the moon nor the sun (but something infinitely better)." 22. So in L.; but T. کشتی; others کس از سر کس 23. "(What of the body, even) the soul cannot be compared to thee. 24. L. دلی 25. M. wanting. 26. M. فلک 27. B. جوی; L. توای; P. variant خوری 28. L. مستی 29. B., T., & P. variant باشی 30. T. با 31. (he, Jalaki's beloved, will not) 32. D. منوچهر 33. (برای قاطع آنرا ویر اصل و نسب. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

باز خدائي که جدا و دبش
 شهر گشائي که فلک پيش^{۱۱}
 اي ملڪي که تو ، از ملڪ تو 770
 بر در تو هست ز بهر شرف
 مبر تو بر جان رقم بنگي
 باره تو روز مناجا بسم
 اي شه نخل سُم اسپ ترا
 آن ملڪي تو که جاه و جلال
 صاحب عزت و شرف و دلتي
 جان^{۱۳} جهان را سبب^{۱۴} راحتي
 خسرو کافي کن دريا^{۱۵} دي
 در همه کاري چو قضا و قدر
 780 چرخ بلند از اثر راي تست
 اي ز پي دولت تو خلق را
 دي ز تن خصم تو ششير تـ

دود جهان را شرف^{۱۲} بر تري
 بست^{۱۳} میان اژ پي فرمانبري
 دهر فلک بست^{۱۴} در دوری
 کار فلک بنگي و چاکري
 کين تو در دل اثر کافري
 پاره کن باغ اسکندريه^{۱۵}
 مشتري از چرخ جان مشتري
 انسر فرق فلک^{۱۶} محوري
 مالک تخت^{۱۷} و کمر^{۱۸} و انصري
 دولت و دين را شرف و مغزي
 شاه عطا بخش سخا گسري
 معطي نفع و ضرر و خير و شر
 که غرضت^{۱۹} و تو در جبري^{۲۰}
 پيشه ثنا گوئي و معرفت گري
 هوش^{۲۱} و فرد برده^{۲۲} و جان بر سري^{۲۳}

1. P. variant يار 2. So in D.; others wanting 3. So in B. & P.; but M., T. & D. بسته 4. D. را
 5. P. variant فرمان بزي 6. T. & D. بسته 7. M. دي 8. Alexander's wall, near Derbind.
 9. D. اي 10. D. wanting. 11. M. & P. variant خست 12. M. مکر
 13. D. wanting. 14. So in M. & D.; others سبب 15. T. خسرو دريا دل و کافي کن 16. M. wanting.
 17. Heaven is an accident; but the king is the essence thereof. 18. M. هوس 19. M. برده و پرده 20. "From thy feet body thy sword has removed sense and intelligence, and life on the top of these (i.e. in addition to these)" So in B. & P.; but M. بر سري و پروري 21. D. بر سري و سري 22. M. برده و پرده 23. M. بر سري و سري

خوار^۱ شاه جعفر^۲ . قادر^۳ بدر
 شان هسته بهالم بسی^۴
 بهتر^۵ خلقي تو . و آن به که نیست
 بنده^۶ . بدیعت شها
 چشم منا نیز در^۷ ننگ^۸
 نی - که درو حاجت یں لفظ نیست
 کام دی آنت که گویند " تو
 ۶۹۵ تا ۷۰۰ می چنبر سین هلال
 حشمت^۹ . تعظیم^{۱۰} تو بادا چنانک^{۱۱}
 توأم^{۱۲} از ایزد که کنی تا به
 تا که چنین عید بشادی هزار
 پیش تو چه قادی و جعفری
 لیک تو در عالم فرد دیگری
 نزد تو به تائی و به محضی
 گوین سخن برد بشهر دری
 گر بنایت سدی او بنگری
 زانکه تو دانی که تو دانای
 شاعر خاص ملک کشوری
 سیر کنه بر فلک چنبری
 فرق فلک را بدم بسپری^{۱۳}
 بر سر شان جهان سروری
 بینی^{۱۴} و بگذاری و تو بگذری

* * * * *

XIII

B. (26); M. (25); P. (25); D. (25); T. (21).

نه مهر من طلبی نه سر وفا دری
 چو دستار تو ام دشمنم چرا دری
 بست مهر تو جام سیر شد - شاید^{۱۵}
 بنهر مهر دلم ریختی - و با^{۱۶} باش
 در اندیشه کنی^{۱۷} چون گذر کنی^{۱۸} بر من^{۱۹}
 منم که از دل و جان دوست تر ترا دلم^{۲۰}
 چو دستار تو ام دشمنم چرا دری
 بنهر مهر دلم چنه مبتلا دری
 بنهر و چه چنان چنه خونها دری
 ترا بگویم و دلم که سر کجا دری^{۲۱}
 توئی که از همگان خوار تر ترا دری

1. D. خوار 2. Perhaps Jafar the Barmecide (put to death in 187 A.H.), or in view of the succeeding couplet

Abū Ja'far Manṣūr, 'Abbāsid caliph, 136-158 A.H. 3. Perhaps al-Qādir Bi'llāh, 'Abbāsid caliph, 381-422 A.H., or Qadar Khān of Turkestan (killed c. 495 A.H.) whose name is here converted for metrical reasons from قادر قا قدر

4. D. هست بودن تو شان بسی 5. So in D.; others want. 6. D. wanting.

7. The verse refers to Falak; T. 8. Variant بنگر 9. D. wanting. 10. T. نکلین

11. D. بنگر 12. (to sample upon) 13. D. خواب 14. M. wanting.

15. D. شاید 16. D. جام 17. T. گوی 18. B. & T. سدی

19. "When thou passest by me thou pretendest not to have seen me." 20. T. wanting.

21. M. درم ترا

در نشاید گرا در وفا ندارم پای
 800 ولیک صعب نتابن بد که با چه منی
 میان نیک و بد . کفر و دین و دد و ستم⁷
 برون جد ز غم چرخ ملکیت گم سیر
 زهی فخته کینتی که زیر ران ملک¹⁰
 اگر رات کند¹² شه¹³ زین ساکن را
 ز کهر با ببرد خاصیت بقوت¹⁵ تو
 اجل ز لقمه لطف تو ممتلی مانده¹⁸
 خدای ملک جهان بر تو فتم خواهد کرد
 بی سوار ز شمشیر خود فنا کردی
 مخالف از تو کجا جان برد که روز مصاف
 810 بنتها . ظفر که کرده در دین
 کنون سزاست که این نصرت مبارک را
 سعادت تو چنان باد که خدای جهان
 رسید عید - بعادت طرب کن و می خور
 منم عطای ترا بنده و یقین دارم
 چه احتشام بود بیش ازین که در ساعت²⁷
 خدای با ظفر و فتح و قهر خصم ترا
 بطول و عرض چنان باد ملک تو که درو
 بحر غرب سر مرز اندلس گیری³²
 قرار و قاعده ملک چنان ترز ز راست³⁶

ترا مباح² بود گر سر جفا داری
 فنا نداری و با یار ناسزا⁵ داری
 ز حکم قاطع خود خط استوا داری
 گر از غناش یک لحظه دست و پا داری⁸
 سیاحت قدر و سرعت قضا داری¹¹
 بیاد سیر¹⁴ چه بر آب آسیا داری
 اگر تو کافی در جنب کهر با داری¹⁷
 گردش ز شربت شمشیر ناشتا داری²¹
 که در کمال هنر حد منتها داری²²
 بی دلیر بزدان خود نوا داری²³
 ظفر پیش رخ و فتح بر فنا داری²⁴
 فرشتگان سما را بر کن و داری²⁶
 طراز جمله ظفر و قتها داری
 هزار فتح بای چنین عطا داری
 که ملک بی خلل و غم بر فنا داری
 که در ستایش خویش سخن روا داری
 چشم لطف نظر بر من گدا داری²⁸
 بقا داد دو چندان که تو هوا داری
 چه مصر و شام دو صد شهر و رستا داری³⁰
 بسوی شرق خط ملک تا خطا داری³⁴
 برای عالی لازال عالیا داری³⁷

1. M. کز 2. M. متاع 3. M. کز 4. P. & D. م 5. D. (sic) باز سزا 6. M. & B. variant 7. M. wantning 8. M. که 9. So in B. T. & D. 10. M. & P. کینتی 11. T. قدرت 12. So in B. 13. M. 14. M. بیاد 15. 16. D. 17. M. جنت 18. So in B. اصل 19. M. نغمه 20. So in B. 21. M. خود فنا 22. T. کمال و 23. D. تو 24. P. wantning 25. T. در 26. T. جان 27. T. بر 28. T. با 29. P. variant 30. So in P. 31. D. ستا 32. M. & P. variant 33. M. اندیس 34. M. & P. variant 35. M. & B. تو 36. D. 37. D. ترا زو رست

جیت

M. (27); B. (22); P. (22); T. (21); D. (21); K. (12).

- 820 هیچکس چاره ساز کارم نیست
چکنم بخت ساز کارم نیست
کشته صبر، انتظار¹ و باز
دلکی بس امیدوارم نیست
جز بتاثیر غم اغم را
نظری سویی روزگارم نیست
باغ میش را خزان دریافت
آه کامیبه نو بهارم نیست
غرقه در آهنگم چه دیوانه
گرچه با دیو کارزارم نیست
چند غم ز هر کسی یاری
که کند یاریم⁷ چه یارم نیست
زین دیار⁸ نژاد⁹ بود ولیک
یچ یار اندرین دیارم نیست
زان¹⁰ میثی¹¹ کنز پی نشاط خورده
930 با همه¹² رنج و محنت این بهترست¹⁴
با دل رنج و تن رنج¹⁵
آد و درد¹⁶ که شهریار ما
خسرو زندهار کنز عالم¹⁷
گر بهترسیم¹⁸ از سیاست¹⁹ تو

1. Bagm Āvā'i: انتظار و صبر	2. So in B., d., T., & D.; but M., P., & H. wanting.	3. B. & P. variant	19.
4. B. wanting.	5. D. امید	6. M. کس	7. M. یار
8. B. دیار	9. So in M. & T.; but B. & P. بزد و بزد	10. M. : Bagm Āvā'i	آن
11. M. می	12. D. بر	13. D. for برین	با همه
14. So in M. & T.; but B., P., & d. هنرست	15. So in B., d., & T.; but M., P., & D.	16. D. پیور	پیور
16. M. wanting.	17. D. عظم	18. D. پیسیم	رد پیسیم
19. D. و			

بار عبرت^۱ نای من تیغت
این یکی بار عذر من بپذیر
خود گرفتم که با علم زندان
کشتن ما بر این قدر باری^۲
بیشتر زین مدام از خود دو
یت شب کز سرشک خونیم^{۱۰}
از دلی حرز جان خود در بنه 840
رخم آنت کز تو رخورم^{۱۱}
مخت من ز ملک و مال منست
هم دین قلعه خانه فرایم
کز نرد ماده جز من و طفلی
دل از بس ندیم که هست مرا
غرقه گشتم بختی که در آن

گر ازین بار اعتبار^۳ یت
گرچه خود روی اعتبارم یت^۷
مخت بنر استوارم یت
که برت گاه بار بادم یت^۹
که ازین بیشتر قدام یت
دانه لعل در کنارم یت
جز دعا گفتن تو کارم یت
در نه پاک از چنین بزارم یت
هر دو گر عالمم بکارم یت
که برین جای اعتبارم یت^{۱۹}
همچس زننه در تبارم یت
طاقت آنکه دم بر آرم یت
غم این رخ بیکلارم یت

* * * * *

1. بار (burden); here, obviously, meaning punishment."

2. So in P.; but M. بار عبرت نای; B. بار غیرت نای; T. بار غیرت نای; P. variant: بار عبرت نای

3. P. بار 4. "If I cannot take warning from this fault, then (thy) sword will serve me as an exemplary punishment" i.e. thou canst have me beheaded. 5. So in A.; others زین 6. B. wanting.

7. "Accept my excuses this time although I have no excuses to plead." 8. "Grief"; M. یاری

9. "This grief is enough to kill me that at the time of thy audience I should have no admission."

10. So in Baym Ārā'i; but M. سم 3. (sic); others, couplet wanting. 11. So in Baym Ārā'i; but M. در کنارم فر آوردم

12. دما گوئی 13. H. & Baym Ārā'i 14. H. فر در رخ

15. So in H., D., T., & Baym Ārā'i; but M., B., & P. گرنه 16. M. نبارم 17. T. گر بدن 18. T. اعتبارم

19. "Since here I have no independence (i.e. since I cannot go elsewhere), do thou order a home for me in this fortress, because of the males and females of my family none is alive save myself and a baby (respectively)."

20. D. کر 21. M. wanting. 22. D. فرق

ترکیب بن

I

M. (69), P. (32), B. (30), D. (27).

سورپی که در دی پیرایه³ بر گشایه
 بر عزم خدمت او جزا⁴ میان بند
 رضوان اگر جهان را هر هشت⁵ در بند
 850 بر صبح نزهت از جان زنگی⁹ دگر¹⁰ زواید
 که نافهای تبت باد مباح شکافه¹²
 مطرب بوزن زیبا نقش نشا¹⁴ بند
 از عکس روی ماهون اند هوای صافی
 از جرم سنگ خارا تاثیر لطف فرد
 ؟ دوزخ شد بهشتی هر که زمانه در دی

رضوان که نثارش بقدر گهر گشایه
 در شرم زینت او جزا⁵ کمر گشایه
 زین بزم⁷ دست دولت هشتا⁸ در گشایه
 هر شام عشرت از دل بندی¹¹ دگر گشایه
 که بقدری بحرین¹³ ابر¹³ سم گشایه
 شاعر بنظم شیرین تنگ¹⁵ شکر گشایه
 بر صبحم تو گویی سیرغ¹⁵ پر گشایه
 هر ساعتی¹⁵ کوثر صد چشمه بر گشایه
 بگذر اگر ز بزمی¹⁶ این دگر گشایه

شاهی که در گرش را چرخ آستانه زیبا

بقدر جلالت او را گردون میانه¹⁷ زیبا¹⁸

دست جهانی اکنون با رطل¹⁹ جام بینی
 اسباب ملک و ملت بر اتفاق یابی
 از بس که روی نیکو بینی¹⁹ بهر کناری¹⁹
 860 در پیش هر که اکنون نرزد نشا²⁰ باز
 بر روز خالی نزهت بر روی صبح یابی
 آنرا که بد دام²² دویی پارسائی²³

در²¹ ملک خود در اتمام بینی
 احوال دین و دولت بر انتظام بینی
 عاجز شوی ندانی کا دل کدام بینی
 بر رقص تماشا²¹ او²¹ تمام بینی
 بر شب شگفت شادی بر روی شام بینی
 اکنون مدام بر کت جام²⁴ مدام بینی

1. سورپی (banquet); B. سورپی 2. M. در بزمی و روی 3. پیرایه (place of gold and silver) 4. So in M.; but obviously 7
 5. Orion. 6. M. شب 7. B. illegible. 8. "Should he angel of Paradise close the eight Paradises, then the hand of fortune would open, instead, eighty Paradises through this banquet."
 9. B. زنگی (gong) 10. M. دگر 11. D. بندی 12. D. گشایه
 13. So in B.; دستا 14. P. دیبا 15. B. & P. variant 16. So in M. which alone contains this
 17. "Middle pearl of a string." 18. The order of the hemistichs is reversed in D. 19. M. کباری
 20. M. نرزد 21. (a stroke or move at play); so in P.; but M. & D. 22. B. & P. variant 23. M. پارسائی
 24. So in M. & D.; but B. & P. تک 25. D. پادشاهی 26. M. I have drunk all day long).

یعنی که بزم خمر خلعت بی خلای
در خلد بر چه یابی بر صبر کام بینی
ای زایر مژده از خود طلال داری
کانه چنین بستی بی را صرام بینی
بر روز بنده مانا بسته مکر شهان را
در پیشش نشسته خمر کسری غلام بینی

خاقان دین منوچهر کز یاری سپهرش
در صندل هر مسند مه پایگاه زبیه

کلون زمین بخوبی چون آسمان نمای
گر صفت بشت است نامکنت / بنکر
تاثر⁹ و اثر¹⁰ . انجم فرق چنین جهان را
870 از بس که دست خمر در گهر نشانه
صمرا : طلبایر ملوک بر کناری
در آفتاب و در عنبر [و] فروغ بحر
ملکی که زنده گردین در امن ملک مردان¹⁹
نامن²⁰ اگر ز گردین جوی²¹ : صن²² بستی²³
عالم بوقت پیری خود را جوان نمای
کلون می ز خوبی صحرای جهان نمای
بنمای¹ از نمای² (مخ) در فقر آن نمای
اطراف¹⁴ و بارگاهش چون بحر و کان نمای
طراف¹⁵ از شکل . علم [از] ارغون نمای¹⁶
دایت گم از پیر و گم [از] برنجان نمای¹⁷
اینک می بخوبی آن را بیان نمای
بر آن تن ز مجلس شاه جهان نمای²⁴

فرزنده شهریار دین دار و دیو گستر
کو تا زمانه باشد شاه زمانه زبیه

1. M. 2. "O impostor of a saint, do you consider it lawful of yourself to regard the use of wine in such a Paradise as unlawful?"
3. So in M.; but obviously قوت 4. "Every day, before the throne of the king to whom Chores is a slave, thou seest knigs with their waists bound like slaves."
5. So in M.; but obviously یاری 6. پایگاه (a carpet for the feet or پایگاه) The word is not found in lexicon.
7. "The Khāqān of religion, Minūchihir, whom it befits, by the favour of the sphere, to have the sitting-carpet (spread) above the sun, and to have the moon for a foot-carpet (= foot-mat)."
8. So in M.; but obviously, بشت for بستی
9. "If it is impossible to have the aspect of heaven on earth, then behold how, in its beauty, the plain now shows itself like heaven."
10. So in M.; but obviously تاثر for 11. So in M.; but obviously نمای 12. So in M.; but obviously نمای از
13. "The effect of the sphere and the stars does not produce such an alteration on the earth, and if it does, it does not through the splendour of that (royal banquet)."
14. So in M.; but I must be deleted; obviously اطراف 15. طراف (fancy, flag); R. Doy, Supplement, Vol. II
16. "With its multi-coloured dresses the plain reveals, on every side, a flag in every flower and a banner in every Arganawān tree."
17. Scan : گم [-] for [-]. 18. "In the light of the sun the smoke of amber and the burning of the censor shows sometimes a flag of silk and sometimes of painted silk."
19. So in M.; but obviously شروان 20. D. مایر 21. D. wanting.
22. M. 23. D. بستی 24. D. نمای 25. D. که او

ای بزم شاه شروان چندان^۱ جمال داری
 شاید که بی خلالت^۲ مثل بشت^۳ توام
 فتوی که دودت آفر کایه^۴ میان^۵ مردم
 بر چرخ کامیاری بدی شب^۶ طرب را
 880 که انجم لطف^۷ را سبزه شرف رسانی
 ؟ بر اتفاقی گردون^۸ نقص کمال یابی
 یزدان بمنزب من شبه و نظیر دارد
 چون من دو هفته تایی بحسن لیکن
 شاید که جمله انجم گردون کند نثارت

کندر جمال باقی^۹ حد کمال داری^{۱۰}
 که حسن بی نهایت با خود مثال^{۱۱} داری
 بازی مباح کردی باه^{۱۲} حلال داری
 فارغ ز وصل و بجزن^{۱۳} نقص کمال داری^{۱۴}
 که اختر دبا را اندر دبال^{۱۵} داری
 اختلاف گیتی بهم زول^{۱۶} داری
 گر تو بیخ مذهب^{۱۷} شبه و جمال داری
 چون هلال طلعت^{۱۸} فرزند^{۱۹} خال داری
 چون تو ز بزم خسرو زیب و جمال داری

آن آفتاب شایان کندر محل شای
 شایین قدر او را چرخ آشیانه زیب

شای که پای^{۲۰} شایان^{۲۱} فرسوده^{۲۲} شد ز بندش
 شد توتیای دولت خاک^{۲۳} در سرایش
 خورشید تیره ماند با خال^{۲۴} منیرش
 بگر بیارگاهش تا^{۲۵} هیچ مستندان
 890 نام خدای با^{۲۶} دان^{۲۷} فرشتگان هم

آزده^{۲۸} خلق^{۲۹} شیرین^{۳۰} از حلقه^{۳۱} کندش
 شد گوشت^{۳۲} گردون نعل^{۳۳} سم^{۳۴} سمندش
 افلاک پست^{۳۵} با^{۳۶} همت^{۳۷} بلندش
 شایان نازش را^{۳۸} بینی نیازمندش
 بر دست^{۳۹} شیر^{۴۰} گیرش^{۴۱} بازی^{۴۲} دیو^{۴۳} بندش

1. So in B., but D. M. & P. شروان و شیرین

2. So in B. & P., but M. و در او را

3. "O banquet of the King of Shrovan thou hast such beauty that in thy beauty which is permanent thou hast (reached) the limit of perfection."

4. بی خلالت ترا

5. (for an example).

6. D. گردون

7. B. illegible.

8. "Thou (O banquet) art victorious over the sphere (i.e. the sphere cannot destroy your splendour), (and) art a full moon to the night of pleasure: free from increase or decrease thou hast (only) the defect of perfection."

9. لطف (favour, kindness).

10. So in M. (which alone contains this couplet); but obviously ^{۱۱}دال, see couplet 208 I.

11. It is obvious from the word-play that the text is correct, but the meaning of the couplet is not clear.

12. "Opinion."

13. So in B.; او را شایان for پایش شایان

14. D. آزده

15. D. خلق

16. P. variant شیرین و شروان

17. D. طلعت

18. D. آن for آن

از رشک اینک دوری پُر باد جام بر کف

پُر تون دلِ صَدوت چون جامِ بادِ باد

بعد از ثنات شای گویم یکی فزل خوش
کز قولِ بوالفتحش^۱ قولِ ترانه^۲ زینیه^۳

ای زیر زلف پُر چین ارتنگِ چینِ باد

مه ز آسمان بهیبت رخ بر زمینِ باد

با آنکه نیست بر تو کس مهربان تر از من

با جان من فرات بنیاد کینِ باد

در غله کرد رضوان شکرانه بر جمالت

در حسن صد غرامت بر جورِ عینِ باد

در طاقِ ابروی تو درگس لکان کشیده

دانه ز تم - کلمات جادو کینِ باد^۴

۹۱۰ نوبان پاک^۵ دامن مانده بر آستان

هر یک - ز جان - نثار در آستینِ باد

چرخِ آنقدر حلاوت کز تو زیان آید^۶

اندر شکر سرشته در انگبینِ باد

آن خال بر رخ تو گوئی که هست مدد

از مشک نقطه نور بر یاسمینِ باد

الحق که شکر باشت با چون تو دلنوازی

بر مرکبِ تماشا ز اقبال زینِ باد^۷

شای چنین نشسته و قتی چنین رسیده

بزی چنین فکده خوانی چنینِ باد

ای یادگارِ شان در ملک جادون مان

کآن مملکت تو دوری کو جادونه زبیه

* * * *

۱. B. کر

۲. So in B. & P.; but M. (ver) د. الفتحوش

۳. P. variant ترانه

۴. So in M.; but B. & P. ۱۱۱. "After reciting thy praise, O king, I shall recite a ghazal, to which from the song (قول) of Abi'l-Futūḥ, a song of melody befits" i.e. Jalālī's ghazal would be best appreciated when sung by Abi'l-Futūḥ (apparently, a minister of Minūchīhr II).
5. Qur'ān, LVI, 22.

6. "In the arch of thy eye-brow the narcissous (i.e. thy eye) has drawn a bow (viz. the eye-brow); thy bow (eye-brow) knows from (i.e.) curve (i.e. from the fact of its being bent) that the magician (thy eye) has laid an ambush."

7. So in M.; probably, a word is missing

8. The beauty-spot is at once black and shining, like the eye which

though black is full of light.

9. "Verily it would be cause for thanks (viding), with an entrancing

beloved like thyself, on the horse of spot saddled with good fortune."

نوروز^۱ عزّل نامه صرف^۲ زمان نشت^۳
 فصل^۴ بهار بر درق^۵ بوستان نشت^۶
 اقرار^۷ نامه سوي جهان^۸ از جهان^۹ نشت^{۱۰}
 بر دستهای^{۱۱} لاله چه خوش^{۱۲} بوستان نشت^{۱۳}
 باز بهار^{۱۴} بخت^{۱۵} بر زبان نشت^{۱۶}
 حرزي^{۱۷} بخانه خوش^{۱۸} و خط^{۱۹} رين^{۲۰} نشت^{۲۱}
 گردن^{۲۲} بر^{۲۳} حرف گل^{۲۴} و ارغوان نشت^{۲۵}
 تقيه^{۲۶} او^{۲۷} هوا^{۲۸} خط^{۲۹} ضمير^{۳۰} نشت^{۳۱}
 نامه بنام خسرو^{۳۲} خورشيد^{۳۳} نشت^{۳۴}
 طغرا^{۳۵} کشيد^{۳۶} و نامه^{۳۷} گشا^{۳۸} و نشان^{۳۹} نشت^{۴۰}
 کو را زمانه^{۴۱} بخت^{۴۲} بر جهان نشت^{۴۳}
 از نام^{۴۴} و کيت^{۴۵} و لبش^{۴۶} حزن^{۴۷} جان نشت^{۴۸}
 دست^{۴۹} فصل^{۵۰} عدل^{۵۱} بنوک^{۵۲} نشان نشت^{۵۳}
 زي^{۵۴} خط^{۵۵} امان^{۵۶} همه^{۵۷} خط^{۵۸} امان^{۵۹} نشت^{۶۰}
 خطها^{۶۱} سياه^{۶۲} که^{۶۳} بنده^{۶۴} بوستان نشت^{۶۵}
 نصر^{۶۶} بن^{۶۷} الله^{۶۸} از^{۶۹} طغر^{۷۰} جادون^{۷۱} نشت^{۷۲}

فرشيد^{۷۳} کلام^{۷۴} نامه^{۷۵} ملک^{۷۶} جهان نشت^{۷۷}
 گردن^{۷۸} خط^{۷۹} حکمت^{۸۰} و اشکال^{۸۱} هند^{۸۲}
 رمضان^{۸۳} بلکه^{۸۴} دست^{۸۵} بخوي^{۸۶} زمانه^{۸۷} راست^{۸۸}
 دست^{۸۹} صبا^{۹۰} ز^{۹۱} گفته^{۹۲} بوستان^{۹۳} زمان^{۹۴} بياغ^{۹۵}
 ۹۲۰ چون^{۹۶} لاله^{۹۷} در^{۹۸} حرارت^{۹۹} تب^{۱۰۰} باز^{۱۰۱} کرد^{۱۰۲} لب^{۱۰۳}
 بر^{۱۰۴} گل^{۱۰۵} بزر^{۱۰۶} ساده^{۱۰۷} و شکر^{۱۰۸} سوي^{۱۰۹} ابر^{۱۱۰}
 صفا^{۱۱۱} چو^{۱۱۲} شد^{۱۱۳} ز^{۱۱۴} سبز^{۱۱۵} چو^{۱۱۶} لوت^{۱۱۷} زمردین^{۱۱۸}
 چن^{۱۱۹} او^{۱۲۰} سر^{۱۲۱} را^{۱۲۲} تل^{۱۲۳} سال^{۱۲۴} ی^{۱۲۵} صبا^{۱۲۶}
 کلب^{۱۲۷} زمین^{۱۲۸} شکار^{۱۲۹} چو^{۱۳۰} بر^{۱۳۱} داشت^{۱۳۲} آسمان^{۱۳۳}
 بر^{۱۳۴} خط^{۱۳۵} دولت^{۱۳۶} از^{۱۳۷} بزر^{۱۳۸} تقيع^{۱۳۹} شاه^{۱۴۰} چن^{۱۴۱}
 فرمان^{۱۴۲} زمانه^{۱۴۳} و شایسته^{۱۴۴} جهان^{۱۴۵}
 بر^{۱۴۶} جیس^{۱۴۷} مهر^{۱۴۸} چو^{۱۴۹} منوچهر^{۱۵۰} کاسمان^{۱۵۱}
 شادي^{۱۵۲} که^{۱۵۳} بر^{۱۵۴} جریه^{۱۵۵} جان^{۱۵۶} ستگران^{۱۵۷}
 تیر^{۱۵۸} از^{۱۵۹} زبان^{۱۶۰} تیغ^{۱۶۱} میانش^{۱۶۲} بر^{۱۶۳} فلک^{۱۶۴}
 ۹۳۰ دیر^{۱۶۵} از^{۱۶۶} بلای^{۱۶۷} دیر^{۱۶۸} بندیش^{۱۶۹} در^{۱۷۰} ازل^{۱۷۱}
 بر^{۱۷۲} رایت^{۱۷۳} مبارک^{۱۷۴} او^{۱۷۵} دست^{۱۷۶} روزگار^{۱۷۷}

1. B. نوروز 2. M. حرف 3. "On the day of the vernal equinox the sun wrote the record of the kingdom of the world, and the New Year's Day wrote the dismissal order for the change of times." 4. "With scientific characters and geometrical figures (i.e. with flowers) the sphere wrote the chapter of spring on the page of the garden." 5. M. فني 6. "Because the time is beginning to become pleasant, the angel of paradise..." 7. P. variant چار 8. So in M.; but B. & P. جهان 9. بوستان زمان (story-tellers; music players) i.e. nightingales; so in P.; but M. & B. بوستان زمان 10. B. باغ 11. Plural of دسته (bouquets) 12. P. variant 7 13. "Because the time was probably an amulet in the form of a real, for dispelling fever." 14. خط رين (flowing legible hand) 15. So in M. & B.; but P. (1) ز و ج 16. M. دور 17. The سر (cypress) 18. So in M. & P.; but B. تو; obviously نو, see complet 963 below. 19. تقيه (inventing with authority; here, overstatements); so in B.; but M. & P. تطيل 20. خط ضمير (the Daymarian script). As (royal) basilic is a variety of ريان (basilic) — it is almost certain that the Daymarian script was akin to, if not identical with, the Rayghān script (نسخ ريان) mentioned as one of the six classes of script in the Risālah-i Khushnawīzī, Br. Mus. Ms. Or. 235 f. 48^a: 21. M. توفیق 22. "On the letter of the realm, for the signature of the king, the sphere drew the (prefatory) titles, unrolled the letter, and drew the crest." The realm is the letter; the sphere is the penman (adorned the letter of the realm at the time of the vernal equinox); the calligraphic adornments are the vernal flowers; and the king is the signatory. Further, the words — خط و توفیق & توفیق — have been specially selected, because (the Tawqīq script) is one of the six scripts of calligraphy; see Risālah-i Khushnawīzī, Br. Mus. Ms. Or. 235 f. 48^a: 23. In B. 24. M. نقش 25. M. زبان 26. M. زمین 27. خط ایمنی که گویند (safe-conduct) 28. Being the "Scribe of the Heavens" 29. So in M.; but B. & P. کرد 30. Curran, 13.

21. M. توفیق 22. "On the letter of the realm, for the signature of the king, the sphere drew the (prefatory) titles, unrolled the letter, and drew the crest." The realm is the letter; the sphere is the penman (adorned the letter of the realm at the time of the vernal equinox); the calligraphic adornments are the vernal flowers; and the king is the signatory. Further, the words — خط و توفیق & توفیق — have been specially selected, because (the Tawqīq script) is one of the six scripts of calligraphy; see Risālah-i Khushnawīzī, Br. Mus. Ms. Or. 235 f. 48^a: 23. In B. 24. M. نقش 25. M. زبان 26. M. زمین 27. خط ایمنی که گویند (safe-conduct) 28. Being the "Scribe of the Heavens" 29. So in M.; but B. & P. کرد 30. Curran, 13.

انای که آستین فلک را طرز بود
بستره ز آستین و برین آستان نوشت³
شش حرف نام او ز شرف هفت همکل اند
کر⁵ بخت بر صیغه هفت آسمان نوشت⁶
در معرکه پو آرش⁷ و پیرام⁸ سرکشت⁹
شاید - که فقر تخته پیرام و ارشت¹⁰

بستان کنون ز حسن بهالم غلم شود
و آن زشتی زمانه بنام¹¹ کم شود
ابر دژم در آید و¹² در بار از هوا
روی زمین ز زمین بپینش چو یم بشود
طبع زمانه خرم و خندان و تازه روی
از تابش آتش هوا پُر ز غم شدت
صفا بزر طرف ز بس آرایش و طرف¹⁷
940 آید بنفشه را ز سن رشک از تن قبل²⁰
گر ز لاله روی زمین پُر فروغ شمع
گل چون عروس جلوه کند از نثار ابر²²
نرگس سر - چو گری و جم - تاج بر نه
گر سن چو پشت شن خفته بر چمن²⁵
اطراف بوستان بطرین شوکها²⁸
نور شیر ملک شاه نوچر بر فلک
شایی که نام خسر نمائد آسمان²⁹
در آسای همت او زود گر³⁰ آس

و آن زشتی زمانه بنام¹¹ کم شود
روی زمین ز زمین بپینش چو یم بشود
از تیرگی و گریه ابر دژم شود¹³
از خشک سحاب زمین رشک یم شود¹⁶
چون بهار مالی و باغ ابرم شود
دیش بود گر و پشت²¹ بشود
بر شامکه که روی هوا پُر غلم شود
دامش پُر ز در و دان پُر دژم شود
چون لاله کاس کسری و گل جام جم شود
از غنج و ناز نغمه چو روی صمن شود²⁷
خرم بان مجلس شاد یم شد
ای بود و وجود کاکب عدم شود
گر غلم او غم فلک را حکم شود
گر آسمان غم او متهم شود

1. The subject of this couplet is دست روزگار "hand of Time" contained in the preceding couplet. 2. M. بسته.
3. "(The hand of Time) erased, from its sleeve, that name which was the ornament of the sleeve of heaven, and wrote it (instead) on this threshold (i.e. the king's threshold)." The reference apparently is to some person of note whom Minūchihir II subdued. 4. The subject of this couplet is again دست روزگار "hand of Time" contained in couplet 931.
5. So in P.; but B. کر; others, including P. variant, گر. 6. "The six letters of his name (منوچهر) are, in translation, the seven planets: for the sake of good fortune, (the hand of Time) wrote these letters (as a talisman) on the page of the sky."
7. i.e. Āvāsh, brother of Kay Kā'ūs, son of Kay Kūbād. 8. Cf. Nizāmī, *Daylā wa Majnūn*, Br. Mus. Ms. Add 7729 f. 98^a. His homonymous Bahrām appears as Bahrām Chūbīn in al-Baydāwī's *Nizāmūt-Tawārīkh* (674 A.H.), Br. Mus. Ms. Or. 1859 f. 37^b.
9. M. سرکشت. 10. M. ارست. 11. "With disappointment; here, necessarily." 12. M. wanting. 13. M. و.
14. So in P.; but P. و; M. & P. variant و بر آید. 15. M. اسیر. 16. M. کم; P. variant کم. 17. M. wanting.
18. طرف (beauty; novelty); P. variant ظرف. 19. B. زر. 20. M. قتل. 21. M. پشمش.
22. M. و نثار. 23. P. P. variant. 24. P. و. 25. شن (idol-worshipper); so in P.; but M. & B. سن.
26. M. سمن. 27. B. غم. 28. بطرین (varieties); P. بطرین. 29. M. بخش. 30. M. کرد.

نه چرخ پانزده شود و آفتاب هفت 2
 950 با دین و یار چه عجب گر یار 1
 گردن گر هر دافش بگر 9 بیتخ 9
 در است و بلج جان مخالف ز هیبتش
 ش عقل و هوش - و جان و دل به سلال 11
 دریا دل است کز کنه رادش گه عطا
 بیند نود هزار دگر ز ارتفاع خویش
 گر نقش نام 13. بلکه بر رقم شود
 از حرمت و جلال چو بیت الحم شود
 گردش نکرده گردن گردن قلم شود
 گلگیر خار و لهر نم و نوش سم شود
 مانده از تنشر خیالی آن نیز هم شود
 دریای شرق و غرب غریب کرم شود
 گر آسمان جشت 11 محشم شود 12

چون مرصع زمین ز بهار آسمان و شست 13
 عالم چو عیش و نوش و چون بلج 11 کشت

روزی 14 نوشت عیش 15 درین روزگار به
 چون مرغ زار 18 زیر نواد برغزار
 در لاله زار لاله چو رخسار یار ش
 960 دلخواه گشت باغ بین فصلی دلفروز
 فرم شد از بهار جهان 20 همج روی یار
 سیمین عذار ش ز سمن 21 طارش چن
 نوزد خرم آب و خوش کرد عیش خلق
 در 22 یار چون لب یار آب رنگ نیست
 23 با آن بست بهار و گل نو بهار جان

وز هر چه اختیار کنی 17 وصل یار به
 ما را حریف مرغ و ملن مرغزار به
 چون من ز در فاخته را ناله زار به
 دلدار در میان و دل اندر کنار به
 یعنی که وصل یار بفصل بهار به
 در هر بت سمن بر سیمین عذار به
 امروز جام جنت بی نوشگوار به
 با یار نوش لب بلبس جویبار به
 کز نو بهار او گلی از صد بهار به -

1. So in P.; but M. & B. یازده. The 9 heavens + 6 letters of منوچهر = 15. 2. 1 num + 6 letters of منوچهر = 7 = number of planets.

3. M. نام 4. M. فلک 5. B. نه 6. B. کز 7. So in P.; but M. و B. تو 8. M. که

9. M. تیغ 10. P. 11. M. خیالی 12. The height of the zenith from the horizon is 90 degrees, but will be increased by another 90,000 degrees, if the sky receives the grandeur of Minutichir II.

13. B. نشت P. variant شست 14. M. روز 15. B. عیش 16. B. برین

17. P. کنی 18. M. زار 19. M. گل 20. B. illegible. 21. M. سمن بر سمن 22. M. آب رنگ نیست

23. آب رنگ نیست for آب رنگت (freshness); so in B. & P.; but M. آب رنگ

23 This parenthetical couplet should be read after the words - با یار - of the preceding couplet.

ملو ده هفته گرد ز رخ نور پاش او¹؛
 کافور² روي و عنبر مويش بخل بوي
 شیر عده³ شکار منوچهر شیرگیر
 شاه جهان گشای که در زیر چتر اوست
 970 او به ز صد هزار سوار است روز جنگ؛
 دست و دهن و چشم و دل⁴ به سگال⁵ او
 در سر گرفته باد بر دهن⁶ مددگیر⁷ او
 آری ز نور بولب اندر نیاید نار⁸
 از بر خار جان عده⁹ چچین¹⁰ مدام¹¹
 او کار ساز خلق¹² طلبکار نیکیست¹³
 گیتی به فرش باغ ز فرش منقشت
 کز سنبلیش فرش و ز شمشاد منقشت
 من بینا دست غم و دل نوا شد¹⁴
 بر داغ گرم او دم سردم گوا شد
 آرام نا گرفته و آمده باشد
 بیگانه گشته راحت و رخ آشتا شد¹⁵
 و او چون زمانه از سر مهر و وفا شد¹⁶
 چون طبع روزگار دلش پر جنا شد
 ترشید پیش دیده من چون سها شد
 باز آمده بهار دل از من جدا شد¹⁷
 گرم نباده داغ دل سرد مهر یار
 جان از تنم برود¹⁸ و دل در برم بود
 980 جان مرا ز فرقت رخسار خوب او
 بر من داده کرد بجای زمانه را¹⁹
 با من که در وفاش فرد رفت روز من
 از آرزوی عارض خورشید نور او²⁰

1. "Her resplendent round face (is) a full moon." 2. So in B, but M. پرتو P. پرتوی 3. M. کار
 4. "In effect and odour, the camphor of her face and the ambergris of her hair are superior to musk — like the dust of the door of the king." 5. B. کر 6. P. حصار 7. M. شای 8. So in M & P, B. (1); obviously 9. B. دل 10. "The dust raised by the hoofs of the king's horse is better than that miserable (foe of the king)." 11. M. بروت 12. See *Quân*, CXI, 1-3. 13. M. پام 14. M. wanting. 15. M. خشت
 16. M. یار 17. M. wanting. 18. M. wanting. 19. M. روز 20. So in M & P, but B. variant 21. So in P, but M. خوب B. illegible. 22. So in M.; but B. & P. پیار 23. So in P, but M. & B. گشت
 24. So in M., but B. & P. کرده 25. M. wanting. 26. N. wanting.

در حجر تن نگار نه آیین روی من
 است کوه پای دل اندر رکاب هم
 از بس که بند چرخ ز پیوند ما خ
 دور از نفاذ دولت و اقبال پادشاه
 سلطان نشان عصر منوچهر آنکه هست

از خطی شیر فشر مستوی قدش
 ۹۹۰ ای خاک بارگاه تو از بهر آب روی
 اقلیمایی روی زمین شرق تا مغرب
 سیماب آسمان و مس آفتاب را^{۱۴}
 در طامس تو دهر دل یکدل آمده
 پیران نیر پاش فلک را گه سجود
 در طالع مبارک تو طبع چرخ را
 در کشور ششم^{۲۲} ز بهیب سمم تو

زن چو شش جهت رقم نام تو ششت^{۲۵}
 کاینجا که نیست نام تو عالم مشوش^{۲۶}

شاه زمین ملک ترا زر نبات باد
 ایام طمان تو در حادثات^{۲۹} ش
 ۱۰۰۰ در مرکب تو شود چو خاک بهشت گشت

چون آسمان بر سر عالم نبات باد^{۲۸}
 اوقات تابیان تو بی نبات باد^{۳۰}
 در ساغر تو باد چو آب حیات باد

1. B. نخت 2. B. wanting. 3. M. کر 4. P. کر 5. So in M.; but B. & P. نفاذ; P. variant 6. P. variant wanting.
 7. Her grief - may it be remote from the privilege of the good fortune and luck of the king - has become king over (i.e. has dominated) the heart of Jalak.
 8. B. مرض 9. P. مرض 10. M. wanting. 11. "Because of his sun-like spear of straight stature, (brought) from Khat, the (waters of the) Caspian Sea have become (hot) like the lands of the equator." See couplet 16 12. So in M.; but B. & P. اقلیمیا 13. "Metallic xum": see نبات اللغات; so in B. & P.; but M. اقلیمیا
 14. P. v. زن 15. "In thy stirrup and the dust of thy door there has become the basis of gold and silver for the copper of the sun and the quicksilver of the sky."
 16. "Nine folds" i.e. the nine heavens 100 in P.; but M. ن 9; B. ن 9; P. variant ن 9 for تو ن 17. i.e. stars because they are white or grey-haired.
 18. Absolute perfection is a defect; hence. عین الکمال is an eye which has reached such perfection that its glance is fatal; so in B. & P.; but M. عین الکمال
 19. سحبه P. another variant سحبه; see برهان قاطع; so in B. & P.; but M. & P. variant سحبه
 20. "For the temperament of the sky, under thy auspicious horoscope, the eye with the fatal glance has been fascinated by the eye of approval" i.e. the sphere cannot injure thee. 21. So in M. & P.; but B. & P. variant کوه 22. So in all texts; کشور ششم in Turkistan; see Hajji Jafar, Bur. Mus. MS. Or. 203 f. 447
 23. B. ر 24. [برهان قاطع] 25. B. ر 26. مشوش 27. i.e. پن آسمان ترا 28. M. نبات 29. B. نباتات 30. P. variant نباتات 31. i.e. زمین شش
 Add 25, 018 f. 10^b: این نمون در چین صورت کوز چون مردم گیا
 من می در هنر یعنی راست چون آدم

It is obvious, however, from the present couplet of Jalak, and also from couplet 505:
 گر هوای مشرق ز هوش اثر یابد - شود
 آدمی مردم گیا در چین و ترکستان ازد
 That mardum qiyā was also a product of Turkistan - the difficulty having arisen because China belongs to the ۱۳, ۲۳, ۳۳, and perhaps the ۴۳, ۵۳, ۶۳, ۷۳, ۸۳, ۹۳, ۱۰۳, ۱۱۳, ۱۲۳, ۱۳۳, ۱۴۳, ۱۵۳, ۱۶۳, ۱۷۳, ۱۸۳, ۱۹۳, ۲۰۳, ۲۱۳, ۲۲۳, ۲۳۳, ۲۴۳, ۲۵۳, ۲۶۳, ۲۷۳, ۲۸۳, ۲۹۳, ۳۰۳, ۳۱۳, ۳۲۳, ۳۳۳, ۳۴۳, ۳۵۳, ۳۶۳, ۳۷۳, ۳۸۳, ۳۹۳, ۴۰۳, ۴۱۳, ۴۲۳, ۴۳۳, ۴۴۳, ۴۵۳, ۴۶۳, ۴۷۳, ۴۸۳, ۴۹۳, ۵۰۳, ۵۱۳, ۵۲۳, ۵۳۳, ۵۴۳, ۵۵۳, ۵۶۳, ۵۷۳, ۵۸۳, ۵۹۳, ۶۰۳, ۶۱۳, ۶۲۳, ۶۳۳, ۶۴۳, ۶۵۳, ۶۶۳, ۶۷۳, ۶۸۳, ۶۹۳, ۷۰۳, ۷۱۳, ۷۲۳, ۷۳۳, ۷۴۳, ۷۵۳, ۷۶۳, ۷۷۳, ۷۸۳, ۷۹۳, ۸۰۳, ۸۱۳, ۸۲۳, ۸۳۳, ۸۴۳, ۸۵۳, ۸۶۳, ۸۷۳, ۸۸۳, ۸۹۳, ۹۰۳, ۹۱۳, ۹۲۳, ۹۳۳, ۹۴۳, ۹۵۳, ۹۶۳, ۹۷۳, ۹۸۳, ۹۹۳, ۱۰۰۳, ۱۰۱۳, ۱۰۲۳, ۱۰۳۳, ۱۰۴۳, ۱۰۵۳, ۱۰۶۳, ۱۰۷۳, ۱۰۸۳, ۱۰۹۳, ۱۱۰۳, ۱۱۱۳, ۱۱۲۳, ۱۱۳۳, ۱۱۴۳, ۱۱۵۳, ۱۱۶۳, ۱۱۷۳, ۱۱۸۳, ۱۱۹۳, ۱۲۰۳, ۱۲۱۳, ۱۲۲۳, ۱۲۳۳, ۱۲۴۳, ۱۲۵۳, ۱۲۶۳, ۱۲۷۳, ۱۲۸۳, ۱۲۹۳, ۱۳۰۳, ۱۳۱۳, ۱۳۲۳, ۱۳۳۳, ۱۳۴۳, ۱۳۵۳, ۱۳۶۳, ۱۳۷۳, ۱۳۸۳, ۱۳۹۳, ۱۴۰۳, ۱۴۱۳, ۱۴۲۳, ۱۴۳۳, ۱۴۴۳, ۱۴۵۳, ۱۴۶۳, ۱۴۷۳, ۱۴۸۳, ۱۴۹۳, ۱۵۰۳, ۱۵۱۳, ۱۵۲۳, ۱۵۳۳, ۱۵۴۳, ۱۵۵۳, ۱۵۶۳, ۱۵۷۳, ۱۵۸۳, ۱۵۹۳, ۱۶۰۳, ۱۶۱۳, ۱۶۲۳, ۱۶۳۳, ۱۶۴۳, ۱۶۵۳, ۱۶۶۳, ۱۶۷۳, ۱۶۸۳, ۱۶۹۳, ۱۷۰۳, ۱۷۱۳, ۱۷۲۳, ۱۷۳۳, ۱۷۴۳, ۱۷۵۳, ۱۷۶۳, ۱۷۷۳, ۱۷۸۳, ۱۷۹۳, ۱۸۰۳, ۱۸۱۳, ۱۸۲۳, ۱۸۳۳, ۱۸۴۳, ۱۸۵۳, ۱۸۶۳, ۱۸۷۳, ۱۸۸۳, ۱۸۹۳, ۱۹۰۳, ۱۹۱۳, ۱۹۲۳, ۱۹۳۳, ۱۹۴۳, ۱۹۵۳, ۱۹۶۳, ۱۹۷۳, ۱۹۸۳, ۱۹۹۳, ۲۰۰۳, ۲۰۱۳, ۲۰۲۳, ۲۰۳۳, ۲۰۴۳, ۲۰۵۳, ۲۰۶۳, ۲۰۷۳, ۲۰۸۳, ۲۰۹۳, ۲۱۰۳, ۲۱۱۳, ۲۱۲۳, ۲۱۳۳, ۲۱۴۳, ۲۱۵۳, ۲۱۶۳, ۲۱۷۳, ۲۱۸۳, ۲۱۹۳, ۲۲۰۳, ۲۲۱۳, ۲۲۲۳, ۲۲۳۳, ۲۲۴۳, ۲۲۵۳, ۲۲۶۳, ۲۲۷۳, ۲۲۸۳, ۲۲۹۳, ۲۳۰۳, ۲۳۱۳, ۲۳۲۳, ۲۳۳۳, ۲۳۴۳, ۲۳۵۳, ۲۳۶۳, ۲۳۷۳, ۲۳۸۳, ۲۳۹۳, ۲۴۰۳, ۲۴۱۳, ۲۴۲۳, ۲۴۳۳, ۲۴۴۳, ۲۴۵۳, ۲۴۶۳, ۲۴۷۳, ۲۴۸۳, ۲۴۹۳, ۲۵۰۳, ۲۵۱۳, ۲۵۲۳, ۲۵۳۳, ۲۵۴۳, ۲۵۵۳, ۲۵۶۳, ۲۵۷۳, ۲۵۸۳, ۲۵۹۳, ۲۶۰۳, ۲۶۱۳, ۲۶۲۳, ۲۶۳۳, ۲۶۴۳, ۲۶۵۳, ۲۶۶۳, ۲۶۷۳, ۲۶۸۳, ۲۶۹۳, ۲۷۰۳, ۲۷۱۳, ۲۷۲۳, ۲۷۳۳, ۲۷۴۳, ۲۷۵۳, ۲۷۶۳, ۲۷۷۳, ۲۷۸۳, ۲۷۹۳, ۲۸۰۳, ۲۸۱۳, ۲۸۲۳, ۲۸۳۳, ۲۸۴۳, ۲۸۵۳, ۲۸۶۳, ۲۸۷۳, ۲۸۸۳, ۲۸۹۳, ۲۹۰۳, ۲۹۱۳, ۲۹۲۳, ۲۹۳۳, ۲۹۴۳, ۲۹۵۳, ۲۹۶۳, ۲۹۷۳, ۲۹۸۳, ۲۹۹۳, ۳۰۰۳, ۳۰۱۳, ۳۰۲۳, ۳۰۳۳, ۳۰۴۳, ۳۰۵۳, ۳۰۶۳, ۳۰۷۳, ۳۰۸۳, ۳۰۹۳, ۳۱۰۳, ۳۱۱۳, ۳۱۲۳, ۳۱۳۳, ۳۱۴۳, ۳۱۵۳, ۳۱۶۳, ۳۱۷۳, ۳۱۸۳, ۳۱۹۳, ۳۲۰۳, ۳۲۱۳, ۳۲۲۳, ۳۲۳۳, ۳۲۴۳, ۳۲۵۳, ۳۲۶۳, ۳۲۷۳, ۳۲۸۳, ۳۲۹۳, ۳۳۰۳, ۳۳۱۳, ۳۳۲۳, ۳۳۳۳, ۳۳۴۳, ۳۳۵۳, ۳۳۶۳, ۳۳۷۳, ۳۳۸۳, ۳۳۹۳, ۳۴۰۳, ۳۴۱۳, ۳۴۲۳, ۳۴۳۳, ۳۴۴۳, ۳۴۵۳, ۳۴۶۳, ۳۴۷۳, ۳۴۸۳, ۳۴۹۳, ۳۵۰۳, ۳۵۱۳, ۳۵۲۳, ۳۵۳۳, ۳۵۴۳, ۳۵۵۳, ۳۵۶۳, ۳۵۷۳, ۳۵۸۳, ۳۵۹۳, ۳۶۰۳, ۳۶۱۳, ۳۶۲۳, ۳۶۳۳, ۳۶۴۳, ۳۶۵۳, ۳۶۶۳, ۳۶۷۳, ۳۶۸۳, ۳۶۹۳, ۳۷۰۳, ۳۷۱۳, ۳۷۲۳, ۳۷۳۳, ۳۷۴۳, ۳۷۵۳, ۳۷۶۳, ۳۷۷۳, ۳۷۸۳, ۳۷۹۳, ۳۸۰۳, ۳۸۱۳, ۳۸۲۳, ۳۸۳۳, ۳۸۴۳, ۳۸۵۳, ۳۸۶۳, ۳۸۷۳, ۳۸۸۳, ۳۸۹۳, ۳۹۰۳, ۳۹۱۳, ۳۹۲۳, ۳۹۳۳, ۳۹۴۳, ۳۹۵۳, ۳۹۶۳, ۳۹۷۳, ۳۹۸۳, ۳۹۹۳, ۴۰۰۳, ۴۰۱۳, ۴۰۲۳, ۴۰۳۳, ۴۰۴۳, ۴۰۵۳, ۴۰۶۳, ۴۰۷۳, ۴۰۸۳, ۴۰۹۳, ۴۱۰۳, ۴۱۱۳, ۴۱۲۳, ۴۱۳۳, ۴۱۴۳, ۴۱۵۳, ۴۱۶۳, ۴۱۷۳, ۴۱۸۳, ۴۱۹۳, ۴۲۰۳, ۴۲۱۳, ۴۲۲۳, ۴۲۳۳, ۴۲۴۳, ۴۲۵۳, ۴۲۶۳, ۴۲۷۳, ۴۲۸۳, ۴۲۹۳, ۴۳۰۳, ۴۳۱۳, ۴۳۲۳, ۴۳۳۳, ۴۳۴۳, ۴۳۵۳, ۴۳۶۳, ۴۳۷۳, ۴۳۸۳, ۴۳۹۳, ۴۴۰۳, ۴۴۱۳, ۴۴۲۳, ۴۴۳۳, ۴۴۴۳, ۴۴۵۳, ۴۴۶۳, ۴۴۷۳, ۴۴۸۳, ۴۴۹۳, ۴۵۰۳, ۴۵۱۳, ۴۵۲۳, ۴۵۳۳, ۴۵۴۳, ۴۵۵۳, ۴۵۶۳, ۴۵۷۳, ۴۵۸۳, ۴۵۹۳, ۴۶۰۳, ۴۶۱۳, ۴۶۲۳, ۴۶۳۳, ۴۶۴۳, ۴۶۵۳, ۴۶۶۳, ۴۶۷۳, ۴۶۸۳, ۴۶۹۳, ۴۷۰۳, ۴۷۱۳, ۴۷۲۳, ۴۷۳۳, ۴۷۴۳, ۴۷۵۳, ۴۷۶۳, ۴۷۷۳, ۴۷۸۳, ۴۷۹۳, ۴۸۰۳, ۴۸۱۳, ۴۸۲۳, ۴۸۳۳, ۴۸۴۳, ۴۸۵۳, ۴۸۶۳, ۴۸۷۳, ۴۸۸۳, ۴۸۹۳, ۴۹۰۳, ۴۹۱۳, ۴۹۲۳, ۴۹۳۳, ۴۹۴۳, ۴۹۵۳, ۴۹۶۳, ۴۹۷۳, ۴۹۸۳, ۴۹۹۳, ۵۰۰۳, ۵۰۱۳, ۵۰۲۳, ۵۰۳۳, ۵۰۴۳, ۵۰۵۳, ۵۰۶۳, ۵۰۷۳, ۵۰۸۳, ۵۰۹۳, ۵۱۰۳, ۵۱۱۳, ۵۱۲۳, ۵۱۳۳, ۵۱۴۳, ۵۱۵۳, ۵۱۶۳, ۵۱۷۳, ۵۱۸۳, ۵۱۹۳, ۵۲۰۳, ۵۲۱۳, ۵۲۲۳, ۵۲۳۳, ۵۲۴۳, ۵۲۵۳, ۵۲۶۳, ۵۲۷۳, ۵۲۸۳, ۵۲۹۳, ۵۳۰۳, ۵۳۱۳, ۵۳۲۳, ۵۳۳۳, ۵۳۴۳, ۵۳۵۳, ۵۳۶۳, ۵۳۷۳, ۵۳۸۳, ۵۳۹۳, ۵۴۰۳, ۵۴۱۳, ۵۴۲۳, ۵۴۳۳, ۵۴۴۳, ۵۴۵۳, ۵۴۶۳, ۵۴۷۳, ۵۴۸۳, ۵۴۹۳, ۵۵۰۳, ۵۵۱۳, ۵۵۲۳, ۵۵۳۳, ۵۵۴۳, ۵۵۵۳, ۵۵۶۳, ۵۵۷۳, ۵۵۸۳, ۵۵۹۳, ۵۶۰۳, ۵۶۱۳, ۵۶۲۳, ۵۶۳۳, ۵۶۴۳, ۵۶۵۳, ۵۶۶۳, ۵۶۷۳, ۵۶۸۳, ۵۶۹۳, ۵۷۰۳, ۵۷۱۳, ۵۷۲۳, ۵۷۳۳, ۵۷۴۳, ۵۷۵۳, ۵۷۶۳, ۵۷۷۳, ۵۷۸۳, ۵۷۹۳, ۵۸۰۳, ۵۸۱۳, ۵۸۲۳, ۵۸۳۳, ۵۸۴۳, ۵۸۵۳, ۵۸۶۳, ۵۸۷۳, ۵۸۸۳, ۵۸۹۳, ۵۹۰۳, ۵۹۱۳, ۵۹۲۳, ۵۹۳۳, ۵۹۴۳, ۵۹۵۳, ۵۹۶۳, ۵۹۷۳, ۵۹۸۳, ۵۹۹۳, ۶۰۰۳, ۶۰۱۳, ۶۰۲۳, ۶۰۳۳, ۶۰۴۳, ۶۰۵۳, ۶۰۶۳, ۶۰۷۳, ۶۰۸۳, ۶۰۹۳, ۶۱۰۳, ۶۱۱۳, ۶۱۲۳, ۶۱۳۳, ۶۱۴۳, ۶۱۵۳, ۶۱۶۳, ۶۱۷۳, ۶۱۸۳, ۶۱۹۳, ۶۲۰۳, ۶۲۱۳, ۶۲۲۳, ۶۲۳۳, ۶۲۴۳, ۶۲۵۳, ۶۲۶۳, ۶۲۷۳, ۶۲۸۳, ۶۲۹۳, ۶۳۰۳, ۶۳۱۳, ۶۳۲۳, ۶۳۳۳, ۶۳۴۳, ۶۳۵۳, ۶۳۶۳, ۶۳۷۳, ۶۳۸۳, ۶۳۹۳, ۶۴۰۳, ۶۴۱۳, ۶۴۲۳, ۶۴۳۳, ۶۴۴۳, ۶۴۵۳, ۶۴۶۳, ۶۴۷۳, ۶۴۸۳, ۶۴۹۳, ۶۵۰۳, ۶۵۱۳, ۶۵۲۳, ۶۵۳۳, ۶۵۴۳, ۶۵۵۳, ۶۵۶۳, ۶۵۷۳, ۶۵۸۳, ۶۵۹۳, ۶۶۰۳, ۶۶۱۳, ۶۶۲۳, ۶۶۳۳, ۶۶۴۳, ۶۶۵۳, ۶۶۶۳, ۶۶۷۳, ۶۶۸۳, ۶۶۹۳, ۶۷۰۳, ۶۷۱۳, ۶۷۲۳, ۶۷۳۳, ۶۷۴۳, ۶۷۵۳, ۶۷۶۳, ۶۷۷۳, ۶۷۸۳, ۶۷۹۳, ۶۸۰۳, ۶۸۱۳, ۶۸۲۳, ۶۸۳۳, ۶۸۴۳, ۶۸۵۳, ۶۸۶۳, ۶۸۷۳, ۶۸۸۳, ۶۸۹۳, ۶۹۰۳, ۶۹۱۳, ۶۹۲۳, ۶۹۳۳, ۶۹۴۳, ۶۹۵۳, ۶۹۶۳, ۶۹۷۳, ۶۹۸۳, ۶۹۹۳, ۷۰۰۳, ۷۰۱۳, ۷۰۲۳, ۷۰۳۳, ۷۰۴۳, ۷۰۵۳, ۷۰۶۳, ۷۰۷۳, ۷۰۸۳, ۷۰۹۳, ۷۱۰۳, ۷۱۱۳, ۷۱۲۳, ۷۱۳۳, ۷۱۴۳, ۷۱۵۳, ۷۱۶۳, ۷۱۷۳, ۷۱۸۳, ۷۱۹۳, ۷۲۰۳, ۷۲۱۳, ۷۲۲۳, ۷۲۳۳, ۷۲۴۳, ۷۲۵۳, ۷۲۶۳, ۷۲۷۳, ۷۲۸۳, ۷۲۹۳, ۷۳۰۳, ۷۳۱۳, ۷۳۲۳, ۷۳۳۳, ۷۳۴۳, ۷۳۵۳, ۷۳۶۳, ۷۳۷۳, ۷۳۸۳, ۷۳۹۳, ۷۴۰۳, ۷۴۱۳, ۷۴۲۳, ۷۴۳۳, ۷۴۴۳, ۷۴۵۳, ۷۴۶۳, ۷۴۷۳, ۷۴۸۳, ۷۴۹۳, ۷۵۰۳, ۷۵۱۳, ۷۵۲۳, ۷۵۳۳, ۷۵۴۳, ۷۵۵۳, ۷۵۶۳, ۷۵۷۳, ۷۵۸۳, ۷۵۹۳, ۷۶۰۳, ۷۶۱۳, ۷۶۲۳, ۷۶۳۳, ۷۶۴۳, ۷۶۵۳, ۷۶۶۳, ۷۶۷۳, ۷۶۸۳, ۷۶۹۳, ۷۷۰۳, ۷۷۱۳, ۷۷۲۳, ۷۷۳۳, ۷۷۴۳, ۷۷۵۳, ۷۷۶۳, ۷۷۷۳, ۷۷۸۳, ۷۷۹۳, ۷۸۰۳, ۷۸۱۳, ۷۸۲۳, ۷۸۳۳, ۷۸۴۳, ۷۸۵۳, ۷۸۶۳, ۷۸۷۳, ۷۸۸۳, ۷۸۹۳, ۷۹۰۳, ۷۹۱۳, ۷۹۲۳, ۷۹۳۳, ۷۹۴۳, ۷۹۵۳, ۷۹۶۳, ۷۹۷۳, ۷۹۸۳, ۷۹۹۳, ۸۰۰۳, ۸۰۱۳, ۸۰۲۳, ۸۰۳۳, ۸۰۴۳, ۸۰۵۳, ۸۰۶۳, ۸۰۷۳, ۸۰۸۳, ۸۰۹۳, ۸۱۰۳, ۸۱۱۳, ۸۱۲۳, ۸۱۳۳, ۸۱۴۳, ۸۱۵۳, ۸۱۶۳, ۸۱۷۳, ۸۱۸۳, ۸۱۹۳, ۸۲۰۳, ۸۲۱۳, ۸۲۲۳, ۸۲۳۳, ۸۲۴۳, ۸۲۵۳, ۸۲۶۳, ۸۲۷۳, ۸۲۸۳, ۸۲۹۳, ۸۳۰۳, ۸۳۱۳, ۸۳۲۳, ۸۳۳۳, ۸۳۴۳, ۸۳۵۳, ۸۳۶۳, ۸۳۷۳, ۸۳۸۳, ۸۳۹۳, ۸۴۰۳, ۸۴۱۳, ۸۴۲۳, ۸۴۳۳, ۸۴۴۳, ۸۴۵۳, ۸۴۶۳, ۸۴۷۳, ۸۴۸۳, ۸۴۹۳, ۸۵۰۳, ۸۵۱۳, ۸۵۲۳, ۸۵۳۳, ۸۵۴۳, ۸۵۵۳, ۸۵۶۳, ۸۵۷۳, ۸۵۸۳, ۸۵۹۳, ۸۶۰۳, ۸۶۱۳, ۸۶۲۳, ۸۶۳۳, ۸۶۴۳, ۸۶۵۳, ۸۶۶۳, ۸۶۷۳, ۸۶۸۳, ۸۶۹۳, ۸۷۰۳, ۸۷۱۳, ۸۷۲۳, ۸۷۳۳, ۸۷۴۳, ۸۷۵۳, ۸۷۶۳, ۸۷۷۳, ۸۷۸۳, ۸۷۹۳, ۸۸۰۳, ۸۸۱۳, ۸۸۲۳, ۸۸۳۳, ۸۸۴۳, ۸۸۵۳, ۸۸۶۳, ۸۸۷۳, ۸۸۸۳, ۸۸۹۳, ۸۹۰۳, ۸۹۱۳, ۸۹۲۳, ۸۹۳۳, ۸۹۴۳, ۸۹۵۳, ۸۹۶۳, ۸۹۷۳, ۸۹۸۳, ۸۹۹۳, ۹۰۰۳, ۹۰۱۳, ۹۰۲۳, ۹۰۳۳, ۹۰۴۳, ۹۰۵۳, ۹۰۶۳, ۹۰۷۳, ۹۰۸۳, ۹۰۹۳, ۹۱۰۳, ۹۱۱۳, ۹۱۲۳, ۹۱۳۳, ۹۱۴۳, ۹۱۵۳, ۹۱۶۳, ۹۱۷۳, ۹۱۸۳, ۹۱۹۳, ۹۲۰۳, ۹۲۱۳, ۹۲۲۳, ۹۲۳۳, ۹۲۴۳, ۹۲۵۳, ۹۲۶۳, ۹۲۷۳, ۹۲۸۳, ۹۲۹۳, ۹۳۰۳, ۹۳۱۳, ۹۳۲۳, ۹۳۳۳, ۹۳۴۳, ۹۳۵۳, ۹۳۶۳, ۹۳۷۳, ۹۳۸۳, ۹۳۹۳, ۹۴۰۳, ۹۴۱۳, ۹۴۲۳, ۹۴۳۳, ۹۴۴۳, ۹۴۵۳, ۹۴۶۳, ۹۴۷۳, ۹۴۸۳, ۹۴۹۳, ۹۵۰۳, ۹۵۱۳, ۹۵۲۳, ۹۵۳۳, ۹۵۴۳, ۹۵۵۳, ۹۵۶۳, ۹۵۷۳, ۹۵۸۳, ۹۵۹۳, ۹۶۰۳, ۹۶۱۳, ۹۶۲۳, ۹۶۳۳, ۹۶۴۳, ۹۶۵۳, ۹۶۶۳, ۹۶۷۳, ۹۶۸۳, ۹۶۹۳, ۹۷۰۳, ۹۷۱۳, ۹۷۲۳, ۹۷۳۳, ۹۷۴۳, ۹۷۵۳, ۹۷۶۳, ۹۷۷۳, ۹۷۸۳, ۹۷۹۳, ۹۸۰۳, ۹۸۱۳, ۹۸۲۳, ۹۸۳۳, ۹۸۴۳, ۹۸۵۳, ۹۸۶۳, ۹۸۷۳, ۹۸۸۳, ۹۸۹۳, ۹۹۰۳, ۹۹۱۳, ۹۹۲۳, ۹۹۳۳, ۹۹۴۳, ۹۹۵۳, ۹۹۶۳, ۹۹۷۳, ۹۹۸۳, ۹۹۹۳, ۱۰۰۰۳, ۱۰۰۰۴, ۱۰۰۰۵, ۱۰۰۰۶, ۱۰۰۰۷, ۱۰۰۰۸, ۱۰۰۰۹, ۱۰۰۱۰, ۱۰۰۱۱, ۱۰۰۱۲, ۱۰۰۱۳, ۱۰۰۱۴, ۱۰۰۱۵, ۱۰۰۱۶, ۱۰۰۱۷, ۱۰۰۱۸, ۱۰۰۱۹, ۱۰۰۲۰, ۱۰۰۲۱, ۱۰۰۲۲, ۱۰۰۲۳, ۱۰۰۲۴, ۱۰۰۲۵, ۱۰۰۲۶, ۱۰۰۲۷, ۱۰۰۲۸, ۱۰۰۲۹, ۱۰۰۳۰, ۱۰۰۳۱, ۱۰۰۳۲, ۱۰۰۳۳, ۱۰۰۳۴, ۱۰۰۳۵, ۱۰۰۳۶, ۱۰۰۳۷, ۱۰۰۳۸, ۱۰۰۳۹, ۱۰۰۴۰, ۱۰۰۴۱, ۱۰۰۴۲, ۱۰۰۴۳, ۱۰۰۴۴, ۱۰۰۴۵, ۱۰۰۴۶, ۱۰۰۴۷, ۱۰۰۴۸, ۱۰۰۴۹, ۱۰۰۵۰, ۱۰۰۵۱, ۱۰۰۵۲, ۱۰۰۵۳, ۱۰۰۵۴, ۱۰۰۵۵, ۱۰۰۵۶, ۱۰۰۵۷, ۱۰۰۵۸, ۱۰۰۵۹, ۱۰۰۶۰, ۱۰۰۶۱, ۱۰۰۶۲, ۱۰۰۶۳, ۱۰۰۶۴, ۱۰۰۶۵, ۱۰۰۶۶, ۱۰۰۶۷, ۱۰۰۶۸, ۱۰۰۶۹, ۱۰۰۷۰, ۱۰۰۷۱, ۱۰۰۷۲, ۱۰۰۷۳, ۱۰۰۷۴, ۱۰۰۷۵, ۱۰۰۷۶, ۱۰۰۷۷, ۱۰۰۷۸, ۱۰۰۷۹, ۱۰۰۸۰, ۱۰۰۸۱, ۱۰۰۸۲, ۱۰۰۸۳, ۱۰۰۸۴, ۱۰۰۸۵, ۱۰۰۸۶, ۱۰۰۸۷, ۱۰۰۸۸, ۱۰۰۸۹, ۱۰۰۹۰, ۱۰۰۹۱, ۱۰۰۹۲, ۱۰۰۹۳, ۱۰۰۹۴, ۱۰۰۹۵, ۱۰۰۹۶, ۱۰۰۹۷, ۱۰۰۹۸, ۱۰۰۹۹, ۱۰۱۰۰, ۱۰۱۰۱, ۱۰۱۰۲, ۱۰۱۰۳, ۱۰۱۰۴,

بر نطع کینه در گرد ملک خصم را

بر عالم بقات ز دیوان لم یزل

فرمان پنج جنت⁴ تو تا جاودان رهن

پوتانک⁷ بن گانت⁸ ز نمود برتر نه

آن لحظه که سنان تو یابد عدو نجات

از بخشش کب تو و بخشایش دلت

در دفع رسم دشمن و بر قبر شتر¹⁰ خصم

بر ابل جمله روی زمین خدمت تو فرض

در حل و عقد ثابت و سیاره چرخ را

10:0 آنرا که دل بکینه¹⁴ شود با نجات جنت

از تیغ آب دود¹⁵ دریا نبیب تو

گلکو سخات را بی تو قیام مکرمت

تا آسمان محیط زمینست حکم تو

لؤلئث مالک تو مخلص علی الدوام

در گشت چرخ ملک بقای تو جاودان

از بیدار سیاست تو شاه مات باد

صد بحر نوح و ملک سلیمان برت² باد

بر چار بلع و نه فلک و شش جهات⁶ باد

بهرسته نعمات به از سمنات باد

دست بملک متصل آن نجات باد

آفاق پُر صلوات و جهان پُر صلوات باد

در بر سفر تراز ظفر معجزات باد

چون نماز و روزه و حج و زکات¹¹ باد

با التماس سعادت¹² بتو التماس باد¹³

قسم از بی وفات¹⁵ ز گردون وفات¹⁷ باد¹⁸

چشم عدو به چشمه نیل و فرت¹⁹ باد

شب فخر و روز کاغذ و دریا دوات²⁰ باد

چون آسمان محیط همه کاینات باد

از حد شرق تا بحر خالدهات²¹ باد²⁰

ثابت بسان قطب و سهیل و بنات²² باد

تا خاک زیر آب و هوا زیر آفت²⁴

فخر باد طبع تو که طبع بت نوشت

1. So in B & P; but M. بیه : obviously 2. برات (cheque). 3. B. حج 4. M. حسن 5. So in B; others wanting.

6. The world is regarded as a cube of which the six sides are above, below, right, left, front, and behind. 7. B. بک 8. Scan [-u-].

9. B. بر 10. M. سر 11. So in P; but M. زکات; B. زکوة 12. التماس (tallāh 'aspect') i.e. coming together of two stars in one sign.

13. "In the control (of the affairs of the world regulated according to astrological belief by the good fortune and misfortune) of the fixed stars and the planets, may the sphere always turn to thee with an auspicious 'aspect' (of the stars)." 14. P. variant کینه

15. M. بی 16. M. & P. variants وناشر 17. M. وناشر 18. M. ب. "To him, whose heart is coupled with malice and oppression against thee, may, for the sake of thy duration, the gift of Heaven be death." 19. i.e. always flowing. 20. B. بر

21. جزائر خالدهات (the Canary islands). 22. B. wanting. 23. So in P; but M. آب زیر; P. تا خاک و آب زیر

24. Within the lunar sphere is the sphere of Fire; within Fire, the sphere of Air; within Air, the sphere of Water; and within Water, the sphere of Earth. See *Ghāḥir Maqālah* ed. Mirza Muḥammad, p. 4.

شان³ از سه شک¹ ابر گهر² بار بار یافت
 ا ماه د⁴ بکینه و پیکار⁵ کار یافت
 امروز جایی ز باغ نمونار⁶ سار یافت
 بر سر چمن ز لاله⁷ گلزار⁸ نار یافت⁹
 با¹² نویشتن بگریه بسیار یار یافت

بار صبا بیاض دگر بار بار یافت
 نوز چمن میدن بار بهار دید
 دی⁷ باغ جایی ز باغ نمونار⁶ به دی⁹
 1020 چمن زلف نهاد بلبل سـ مازده بیاض
 ابر بهار چشم مرا در فوق یار

کرد آب در هوا گهر¹³ تیغ تیغ را
 برق آرمود بر سر هر تیغ تیغ را¹⁴

آورد ابر گریه و فریاد یار¹⁵ باز
 گردون بیاض زینت بغد¹⁶ یار باز
 گردش به خلد خرم¹⁹ و آباد یار باز
 پشت چمن بسین آزاد زاد یار
 گشت از دصال آن گل²⁴ نشاد²⁵ شاد یار

تا باغ را نسیم صبا دید¹⁵ باز
 تا چشم ابر کرد روان دجله بر زمین
 بکند¹⁷ به باغ تجی از جمال¹⁸ و احسن
 گر حکم²¹ دادن از شکست ای برب چرا
 تا باز شاد²³ شد دل بلبل ز گل²² - دلم

گل²⁶ باز نوز تن بت فرخار²⁷ خار شد
 بر دل ز دصال²⁸ او²⁹ نام³⁰ دشمن³¹ فور شد³²

سردی که هست چون گل³⁴ نوزدی³⁵ زدی³⁶
 از دیده عاشقان بلا جوی³⁷ جوی³⁸ او

ترکی که نشترت³¹ ز مشکوی³² کویر³³
 1030 گر جای³⁴ سر جوی³⁵ بود پس به سافت³⁶

1. B. او

2. "Admission".

3. B. خاک

4. "Fruit".

5. M. وی

6. It is obvious from this couplet that the ancient spelling of پیکار⁵ was پیکار

7. M. در

8. B. راغ

9. O. دلیک

10. M. wanting.

11. O. گل جست چمن رش بت فرخار خار یافت

12. M. با

13. O. میخ

14. "The humidity in the air made the cloud pearl-laden; (and) the lightning tried its flast on every mountain-peak."

15. "Redress".

16. "The cloud again recollected weeping and lamentation."

17. B. بکند

18. So in O, otherwise wanting

19. O. ر. د

20. P. wanting.

21. O. جایی

22. M. wanting.

23. So in O & B, but M. & P. باز

24. So in M. & P. but C. & B. بت

25. O. دید

26. So in M. & P. but O. گل وی B. گلزار B. v. گل زر for گل باز

27. B. variant گشت

28. O. م

29. وشوار (nevar) M. وشوار 30. B. variant گشت 31. "Palace of Khunaw Bawiz."

32. M. جوی

33. So in M. & P. but O, B, & P. variant که

آورد گرد ماه خطی / کز آجمال است 3

گرچه چه مشک آب در آموی 7 - اگر زنده 8

گویی که گوشت 12 حقیقتین 13 و را 14 بن

تا بر دل من آن بست طراز 16 ناز کرد

صه در ز ناز بر دل من باز کرد 17

شب را بنور 18 روی چه بهتاب تاب 19 و

آوازه کرد از دلم آن صبر - کو مرا

سکین دلم در آتش جهان بدست 27

ای من غلام آن رخ رخشان - که دیده را

و در لب بان 28 عتاب 30 کاو وصل 31

1040 از غمزه کشت در مو نیزم 34 دل ز آب 35

ای دوست در جهان چه تو بیار نیست 39

که دل که از فراق تو بازار نیست 40

جانا! گل از رخ تو بنیرنگ رنگ بود 42

با منافقت / گرچه بیازار نیکویی 44

جان برده رضای تو بگرفت 47 چن ز دل

خودم بیاد تو می خون رنگ 51 دی 53 و دوش

شب رنگ 4 گرفته / شب بوی 6 و

یکه 9 در آب چشمه آموی 10 و

وین 15 طرفه تر که هست سخنگوی گویی 16

دل را بیند 20 سنبلی 21 پ 22 تاب 23 و

با تیر چشم 24 گو 25 تاب 26 و

در عشق 27 تمامت اسباب آب 28 و

در شب چه آفتاب جهان تاب 29 و

جان را می - از میان 32 عتاب 33 - تاب 34 و

گراف 35 شنه را 36 آب 37 آب 38 و

از چشم آهوانه تو رنگ رنگ بود 43

صه ره ز شکر آن دهن تنک تنک بود 46

آوازه نمت بیک آبنگ 48 بنگ 49 و

تا از دل من آن می خون رنگ 54 رنگ 55 و

1. B. کر 2. So in O. & B.; but P. & B. variant کمال 3. So in B. & P.; but O. هست 4. The refers to the 'down' (قط) mentioned in the first hemistich. 5. O. سویی 6. The 91 again refers to قط 7. The water of (the) Oxus will become like musk; so in B. & P.; but O. آبی 8. O. زه 9. O. یک زه 10. P. variant آبی 11. P. variant آبی 12. (her mouth) is a small ball.... 13. So in O.; but M. عقیق 14. O. را 15. O. has: - تا بر من آن بست طراز باز کرد 16. O. has: - 17. "Since that misanthropic idol took pride in my heart she re-opened to my heart a hundred doors of joy." 18. B. بود 19. "dight." 20. O. بیند 21. O. نرگس 22. "Full of curls." 23. "Torment." 24. O. نور 25. O. پرتاب 26. "She banished (all) that patience from my heart, for she gave me pain with the arrow of her eye when throwing (the arrow)" 27. So in O. (which alone contains this couplet); but obviously 28. "my poor heart burnt in the fire of separation, and then, in my love for her, consigned all my (wealth and) goods to water" 29. "dight." 30. O. عنای 31. P. فصل 32. P. & B. variant میان 33. M. wanting. 34. So in O.; but obviously 35. So in O.; but obviously 36. O. گره 37. M. نیبه 38. So in B. & P.; but M. هم 39. O. wanting. 40. So in M. & B.; but O. کر 41. M. wanting. 42. is white colour 43. is black colour. 44. O. بازار 45. B. 46. "That small mouth of hers did not show favour to me though in the market of loveliness it won from sugar (whole) ass. loads (of sugar) a hundred times." 47. So in all texts; but obviously 48. O. کشت 49. (سیب و آزار) هنگ 50. "When the soul took up the air of thy acquiescence, the song of thy love removed all torment from my heart with one note." 51. So in O. & B.; but M. & P. 52. M. و 53. M. wanting 54. So in M. others 55. رنگ (grief); رنگ

از بس که لحن شعر من اندر ثنائی شاه

همواره بخت را بنویس چرخ باد

بر وی ز چرخ شغفت و از مهر پر باد

خاری که در مفاش پیرو دورداد

نامر چون پرستش دگاه او گزید

ز آن خسرو جوانان جوانان مرد شد

1050 از بس که سر شغفت عدد مرکبش بی بی¹²

زیر سمش گویا که بیامرد مرد شد

آن از دست نخبه کش بگاه جنگ¹⁴

ش خود جان دشمن و دود خود نور شد¹⁵

هنگام سیر ز آفت¹⁷ ستم سمنه¹⁶

این¹⁸ پیک ره نور¹⁹ جهان گرد²⁰ گرد شد²¹

شاهی که گرد ملک خود از²² سوز²³ سوز کرد

تا²⁴ سوز²⁵ ماتم²⁶ اجل از²⁷ سوز²⁸ دور کرد²⁹

راه³¹ پدید³² پیش³³ صد راه³⁴ راه

30 گرچه نور بنده ماه ماه را

که تاج ز شرف دهم³⁸ گاه³⁷

شان ز تاج و گاه شرف یافتند³⁶ او

بر کبریا⁴² تیغ⁴¹ عدو⁴⁰ گاه³⁹ گاه⁴³

گر گاه در پناه⁴⁰ آیه ظفر⁴¹ دهم

قد خم⁴⁵ می پذیرد⁴⁴ هر ماه⁴⁶ ماه⁴⁷

که پیشش از تواضع چون نعل مرکبش

زینده⁴⁸ بنده⁴⁹ صد⁴⁷ چو ملک شاه شاه را

شان اگرچه بنده ملک شاه را بدنه⁴⁷

1. M. س 2. B. حک 3. B. & D. حک 4. Because Venus is the "Minister of the Heavens" منوچهر 5. M. منوچهر

6. So in O. & M.; but B. & P. is P. variant بر روزی 7. P. روزی 8. So in O.; others در 9. یعنی 10. It is obvious from this couplet that آژرن was pronounced آژرن 11. O. زنده آمده 12. So in B. & P.; but O. بین; M. نه بی; P. variant می 13. So in M. & P.; but O. & B. گاه تاج (at the time of a king) 14. M. جنگ 15. "That dragon is his sword, for whom at the time of battle the life of the (king's) enemy became food and fit for food."

16. O. سیر 17. O. تیغ 18. So in O.; others چون 19. P. نه بر 20. "This road-travelling messenger which revolves round the world" i.e. the moon; cf. Farhang-i-Rashidi ماه 21. The hoops of the king's horse reduce the moon to dust.

22. So in O. & B.; but M. فلک نور; P. فلک نور 23. "Entertainment." 24. "Rampart." 25. So in all texts; but obviously شور 26. O. & B. wanting. 27. O. ماتم 28. "World."

29. M. شد 30. B. در 31. So in O.; others در 32. So in M. & P.; but O. (?) and B. برید 33. O. پیش 34. "Before him (i.e. the king) the sun sweeps the road a hundred times with his eye." 35. B. در 36. O. wanting.

37. O. گر 38. O. شک شک (sic). 39. So in P.; others, including P. variant که 40. O. تله 41. O. ظفر 42. O. تیغ 43. "If the straw comes under his protection then he (the king) with his enemy-eliminating sword will make the straw victorious over amber." 44. See!

45. "Every month, the stature of the new moon takes a curve (i.e. becomes bent like the king's horse shoe, in humility before the king)." 46. So in B. & P.; but O. نه; M. نه 47. So in B. & P.; but O. نه; M. نه 48. So in O. & M.; but B. & P. زین 49. So in O. & M.; but B. & P. زین

هر در عدد صد و پنجاه سال باد

با به یکی عدد صد و پنجاه³ چاه را⁴

1060

هر دل که در هوای دین آسود شود

هر که خود آنکه بکین⁷ و افزاید⁸ زید

هر چرخ هر جزو بزرگ تیر⁹ تیر¹⁰ از

فرشید¹² نه شونه بتاخیر خیر از

نه بیز کین¹¹ چه کند دشمنی است

در پیش پایش¹³ آن همه ته بیز¹⁵ بیز¹⁶ از

از مخالفان ز همیشه چه شب شود¹⁷

شام موافقان¹⁸ همه شبگیر¹⁹ گیر²⁰ از

بنگر کمان کین²¹ بکین²² در کشت²³ که نیست

این بشام شاه²⁴ و بشمیر²⁵ میر از²⁶

فرشید ز بسوی²⁷ مو²⁸ دین²⁹ ز بیم

گر شه را کند به تیر³⁰ تیر³¹ از

پرو³² خشم او شود³³ گو کین³⁴ و ستیز³⁵ تیز

گردن کند نفیر³⁶ که ای رستیز³⁷ "خیر"

ای دوده چرخ در همه احکام کام تو

گردن سحر تو³⁸ و اجرام رام تو

معصوم هم نام خدای بزرگوار

در لفظها ز فخر³⁹ و ز دشنام نام تو

بنهاد⁴⁰ دست⁴¹ زار زمانه بست⁴² تیر⁴³

بر پای دشمنان تو مادام دام تو

1070 دایم بروز عزت و بشب دولت آورند⁴⁴

از بین⁴⁵ سحر⁴⁶ تو⁴⁷ و از شام شام تو⁴⁸

1. O. 2. O. & B. 3. B. 4. M. 5. "may the numbers of his life be 150 years, and for the sake of grandeur (چاه) may the magnitude of each number be 150." 6. O. 7. O. 8. O. 9. "Mercury."

10. "Portion"; 11. O. 12. "If Mercury should take to the sky a portion of his (the king's) splendour, then the sun and the moon will become dazed with Mercury, because they have lagged behind."

13. So in B., but O. 14. O. 15. (pit); M. 16. "Because of the king."

17. O. 18. O. 19. O. 20. (dawn); 21. O. 22. O. 23. M. 24. M. 25. M. 26. The " refers to the bow: "behold the bow of revenge in the hand of the king (ittin) in the ambush; because of this bow, the king of Syria and the ruler of Kashmir have no safety."

27. So in M.; but B. & P. 28. O. 29. O. 30. So in M. & P.; but O., B., & P. variant 31. O. 32. O. 33. So in O. & M.; but B. & P. wanting. 34. O. 35. O. 36. P. 37. M. 38. M. 39. M. 40. M. 41. M. 42. M. 43. M. 44. M. 45. M. 46. M. 47. M. 48. M.

39. "Always in the day and at night, they dawn and they evening bring glory and fortune from China and Syria (respectively)."

40. O. 41. O. 42. O. 43. O. 44. O. 45. O. 46. O. 47. O. 48. O.

49. O. 50. O. 51. O. 52. O. 53. O. 54. O. 55. O. 56. O. 57. O. 58. O. 59. O. 60. O.

61. O. 62. O. 63. O. 64. O. 65. O. 66. O. 67. O. 68. O. 69. O. 70. O.

آغاز باد¹ تو² و³ انجام جام تو

اسباب⁴ لهر و عشرت و انده و ارغ را

در عالم از سخاوت تو موجود جد شد

بجوب از کف بطلال مسجد عود شد

ملک⁵ ترا ز حاصل امثال⁶ مال⁷ باد

شاد ترا ز دولت و اقبال⁸ بل⁹ باد

از فضله فضل¹⁰ در¹¹ افعال ضال¹² باد

بر مغفلی¹³ که منکر افعال¹⁴ تو بود¹⁵

خصمت¹⁶ مدام¹⁷ در همه اشغال¹⁸ غال¹⁹ باد

رایت همیشه در همه احاطام²⁰ کام یافت²¹

در خدمت²² تو چون قدر²³ ابدال²⁴ دل²⁵ باد

بنام بار²⁶ قدر²⁷ الف²⁸ و²⁹ نصران³⁰

صد بار به ز پار و ز امال³¹ سال³² باد

با قدر و جاه و دولت و بزر و شرف ترا

بر دوستان ز جود خود انعام³³ عام کن

بر دشمنان ز کین خود اندام³⁴ دوام کن

* * * *

1. M. & O. wanting.

2. O. آغاز باد نام تو ; B. variant تو باد نام تو

3. M. wanting.

4. "Affluence".

5. O. مال

6. حاصل امثال (the revenue accruing from the labour of the king's subjects) ; O. حاصل امثال

7. M. بل

8. O. ملکی ; B. مغفلی

9. O. شو

10. O. مرا و ز

11. "May every generous person, who with the abundance of his impertinence, denies thy favours be lost in (the excess of) thy generosity."

12. O. در

13. O. همیشه

14. The lexicons explain غال as 'wallowing', but in this couplet of Falaki, as also in the following couplet of 'Amārah

quoted by the Farhang-i-Rashidi, بجای خانه و کاشانه چرخ دوش غال. کسی که در دل و دای کرد خعبی تو. Obviously means "wandering" or "errant".

15. B. باد

16. O. از

17. O. در خدمت تو قامت

18. i.e. curved like

مطیبه

I

M (17); B. (17); P. (17)

آسوده ز فتنه² زمانه
آن چون پر از جهان³ یگانه
بر شد بختک بر آستانه
جان و دل دشمنش نشانه
گشت آتش برگ را زبانه
دیده بتو بخت بی برانه
زین پیش د من یکی سمانه⁷
نایه دگری ز آشیانه
ناجسته سرای کوی و خانه
در خانه دختر¹⁰ فلانه
در دهر جادویی نانه
بسته یی و سیخ¹² شاختانه¹³
بر وزن¹⁴ هزاره¹⁵ این ترانه
وی که بسبیل و خون بخانه
من خود شده بودم از میانه¹⁹
این واقعه طرله هست یا نه
اقبال و بتایر جادوانه

باد همه ساله اذخره الدین
1080 شهزاده شیردل فریدمن
میری که⁴ قدر درگش را
شده ناکب فتنه جهان را
تابه سر تیغ آبدارش
اقبال و بقا و عزت و دولت
در خواسته بودی ای فغان
مردانه⁸ سمانه که چون او
بگذاشتم و نماده در شهر
گفته که هست در فلان کوی
لیکن زنگیت⁹ جادو و شوم
1090 زن چونکه با میه بر جوت
بر داشت برابر من از دهر
"کای ریش و کله زده بشانه"
تا او ز هزاره¹⁶ باز¹⁷ رستی¹⁸
بنگر که بخت و جوی مرئی
تا دهر بود ترا در باد

* * * * *

1. M. سال
2. P. فتنه for رفته
3. M. جهان for بر جهان
4. M. wanting.
5. So in ; but B. زیره ; P. بر سر ; P. variant for بر شد
6. P. variant از
7. سمانه (quail); so in B.; others nane.
8. M. من دانه
9. So in B.; but P. نانه (sic); M. نانه
10. دختران
11. Diminutive form; M. است.
12. So in M.; but B. فرد سیخ (sic); P. فرد سیخ
13. "She took up (for performing magic) wine, a (ram's) horn, and a (ram's) shoulder-blade." The dictionaries explain شاختانه as a class of dervishes, but, obviously, in this verse of of Falaki, شاختانه is used in its literal sense of شانه, شاخ, "(ram's) horn and (ram's) shoulder-blade."
14. M. بر وزن for وزن
15. هزاره (popular song); see Shamsi-Qays, ed. Mirza Muhammad, p. 429; also Rāḥat al-Sudūr ed. Dqbāl, p. 161.
16. B. هزاره for هزاره
17. B. باز
18. So in M. & P.; but B. & P. variant رستن
19. "I myself had left."

غزلیات و مقطعات

M. (2); B. (2); P. (2); D. (2).

ای دیده در آن شکل و شمایل نظری کن
گرا زانکه ترا آرزوی دیدن جانت
رو نیست در آن چشم جهانی متغیر ز
زلفی که پریشانی احوال جانت

* * * * *

M. (14); B. (4); P. (4); D. (4); T. (2).

بهر تو یکبار زبدم گرفت
در تو ز اندازه بردم گرفت
آن سستی کز تو کشیدم چه بود
آن غم دل بین که کنونم گرفت
هست ۱۱۵۵ نعت بر دل من تیر ۱۲ بحر
صعب زد و سخت زبدم گرفت
دش نیال تو بخواب اندرون
دیا که تیمار تو چو نم گرفت

* * * * *

M. (6); B. (6); P. (6); D. (6); T. (2).

جانا! جز غم تو دلم را هوس باد
جز تو کم ز جور تو فریاد رس مباد
بر جا که آیم و رام از هر ساز وصل
جز لشکر فراق تو ام پیش و پس مباد
اکنون که نیست بدمم دردم وصل تو
جز محنت فراق تو ام همنس مباد
گفتی که تا ز ۱۹ نزد تو دورم ۲۱ چگونه
دور از تو آیم آن که منم هیچکس مباد
باری چه نیست روزی من بنده وصل تو
پرتوین که هست روزی بر خار و خس مباد ۲۳
در شیشه فراق جز اندیشه نعت
از گردش فلک فلکی را هوس مباد

* * * * *

۱. P. کز	۲. گم دست به دیدن دی. D.	۳. بچن هست D.	۴. M. جهان	۵. B. & T. wanting.
۶. P. یکبار D. یکبار	۷. دور تو دور D.	۸. So in B. & T. Others اندوه	۹. رسیدم D.	۱۰. T. این
۱۱. D. شت	۱۲. D. wanting.	۱۳. دور D.	۱۴. M. تو مرا کنایه	۱۵. P. variant در
۱۶. B. محنت و	۱۷. تو مرا کنایه			

18. "Since thy union is not the companion of my grief, let me have no other companion than the pang of thy separation."

19. D. تازه 20. B. به ; D. wanting. 21. D. دردم 22. M. wanting.

23. "Although thy union is not my lot, may it (thy union) not be, as it (now) is, the lot of every ordinary fellow."

خسرو مہمان علم بر سر کوہار زد
تواند بہ بنامش آن زمان شات زر عیار³ زد⁴
بر سر بر سر⁵ شمر⁶ چتر ستار⁷ بار⁸ زد⁹

خیل خزان یافتن بر سپہا بہار زد
زاد سیاہ طیلان خطبہ خسرو خزان
۱۱۱۰ در ہر ہر شمر^۵ شمر^۶ فلک نجوم ش

گم شدہ نعل مرکش اسر آفتاب ش
دشمن او ز رشک این دشمن خور^{۱۹} خوب شد
رستہ شد از قضا بہ ہر کہ در آن جناب^{۲۰} شد
خانہ^{۲۱} و جوان^{۲۲} دولت^{۲۳} در سر آن جاب^{۲۴} شد
نامور آنکس^{۲۵} است کو لایق آن خطاب^{۲۶} شد
کرد یقین کہ در جہان خاک محیط آب شد
ہر کہ بگشت از آن نق بر رو ناصواب^{۲۷} شد

آنکہ ز شمر^{۱۰} لطف^{۱۱} آتش^{۱۲} آب شد
۱۱-۱۴ خلق را خور^{۱۵} خور^{۱۶} خواب^{۱۷} شب^{۱۸}
ست تصرف قضا معرفت از جناب^{۱۹}
ضمیم کہ سوال او ۱۱۰ جواب ہر
ست بنزد بندگان خط و خطاب^{۲۰} او روان
ہر کہ غبار لشکرش دپہ^{۲۱} بجا یافتن
باز نمود دولت^{۲۲} صواب^{۲۳} خلق را

خشم تو در دو چشم او مردک استخوان کند
وقت و گردش فلک راست بصد قران کند
زانکہ مرا بشم آن خون سیاہی^{۳۶} کند

گر نہ چشم^{۲۹} مدی^{۳۰} سوی تو بنگرد فلک
آینہ^{۳۱} بیک زمان کند کین تو خالی^{۳۲} از رین
۱۱۲۰ گوہر آہینہ را لعل سیاہی^{۳۳} خون^{۳۴}

1. So in M.; but B., P. & T. بنہ

2. M. در

3. M. عار; P. variant غبار

4. "The black-mantled raven read out the proclamation of the king of autumn (i.e. of Mihrgān), and forthwith the branches (of trees) minted gold coins of the (new) monarch" i.e. the trees shed the yellow autumnal leaves.

5. So in T.; but B. سر

6. So in B.; but T. از

7. So in T.; but B. شمر; obviously شمر, for the season was autumn; see the preceding couplet.

8. So in T.; but B. ار

9. "Beside every tree the pool became a carpet with (fallen) leaves (innumerable) as the stars of heaven; and above every pool the trees spread a star-raining (i.e. leaf-scattering) umbrella."

10. M. & D. ش

11. P. illegible

12. So in B.; others آب

13. So in B. & P.; but M. کز; 2. ۱۴۰ D. ۱۵۰ for ۱۶۰

14. ۱۵۰ D. ۱۶۰ for ۱۷۰

15. M. ۱۶۰ for ۱۷۰

16. M. فراخ

17. M. wanting.

18. So in P.; others, including P. variant ش; "with his justice, he gave to the people much food and the sleep of night."

19. M. ۱۶۰ for ۱۷۰

20. M. آب

21. M. جاب

22. So in B. & D.; but M. & P. آب

23. D. ۱۶۰

24. "The house and

furniture of his (the fool) fortune departed (perished) with that (haughty) reply."

25. B. & P. variant کس

26. B. آبن

27. So in M.; others ۲۸. M. را

29. D. چشم

30. "Courtesy"; D. مردک

31. M. آنکہ

32. B. ان;

33. B. خالی

34. So in B. & D.; but M. & P. خون

35. خون سیاہی (Dragon's blood), a dry red venous substance obtained (1) from *Daemonorops Draco* of Sumatra (ii) from *Dracaena Draco* of the Canaries and East Indies and (iii) from *Pterocarpus Draco* of West India. See E. Bretschneider, *On the Knowledge possessed by the Ancient Chinese of the Arabs and Arabian Colonies*, n. 6, p. 21, London (1871).

36. "Do not (as is ordinarily done: see ۱۶۰. under سیاہی) call the essence of the decanter (i.e. the wine contained in the decanter) 'the blood of (the murdered) Sijawash' (i.e. Kay Kā'ūs b. Kay Kūbād), for the king (Mīnūchīhr II being descended from the Kayānians through Arāsh b. Kay Kūbād) would, on that suspicion (of the decanter's complicity in the murder) make it (i.e. make the decanter) (red like) Dragon's blood."

vii

B. (5); T. (5); M. (4); P. (4).

جزئی صرف در جهان چیست که از صروف^۱ روزی طرب قوی شود رایت غم نگون بود^۱
 روح درو سبک رسد^۲ چونکه از^۳ گران تور^۴ عقل از قوی شود گرچه^۵ رهن زبون بود^۵
 سرخ منی^۶ که طعم^۷ طبع ستم رسیده را هم مدد طرب^۸ دهد هم سبب سکون بود^۸
 جام -- نه اختریست فآن نور^۹ بخیزد با^۹ دهد باه -- نه گه پست فآن درو^{۱۰} طبع دین بود^{۱۰}
 خاصه بیاد خدی که اثر جللی^{۱۱} بهت کفر کم شود دولت دین فزون بود^{۱۱}

* * *

viii

B. (5); M. (2); P. (2); B. (2).

ناکرده^{۱۲} "دو" از هر دلدل شدم دور نزدیک شدم با غم^{۱۲} و از یار شام دور^{۱۲}
 بر یار کز دور شدم صبر و دلم بود و اکنون ز دل صبر بیکبار شدم دور^{۱۳}
 تیمار دل افزود مرا چرخ بجا^{۱۴} تا من ز تو ای یار وفا^{۱۵} شام دور^{۱۵}

* * *

ix

F. (1); Bahārī: 'Ajām (1) under

هوای ناخفته رنگت و ابر بلبل^{۱۶} بریز خون فرس ای نگار کلبه^{۱۷} خرام^{۱۷}

* * *

x

M. (2); B. (2); P. (2).

بوده بتان پیش من خوار و اکنون خود را پیم^{۱۸} خوار^{۱۸} بینم^{۱۸}
 آنکس که مرا شمار بودست خود را بخش شمار بینم^{۱۹}

* * *

xi

M. (14); B. (4); P. (4).

جانان تلک هرگز هرگز تلکد جانان شادان دل ما یکدم یکدم دل ما شان^{۲۰}
 هجرش چو گشت ما را ما را چو گشت هجرش صد جان به وصلش وصلش به صد جان^{۲۱}
 دردم چو بود از دمی از دمی چو بد دردم درمان هم از تو^{۲۲} تو^{۲۳} هم از درمان^{۲۴}
 زرین شه ازو بستان بستان شه ازو زرین زینان نبود یارین یارین نبود زینان^{۲۵}

* * *

۱. So in T.; but B. ۱۱ ۲. M. wanting. ۳. So in B. & T.; but M. & P. ۴. از آن ۵. M. گران ۶. M. رهن
 ۷. So in T.; but M., B. & P. ۸. سرخی نی ۹. B. ۱۰. مطرب ۱۱. M. فویر به ده ۱۲. M. فویر به ده
 ۱۳. B. ۱۴. هم ۱۵. B. ۱۶. تا کرد ۱۷. 2. wanting. ۱۸. مین جام ۱۹. B. ۲۰. بادی ۲۱. B.
 ۲۲. B. ۲۳. M. ۲۴. B. ۲۵. M. wanting. ۲۶. B. ۲۷. B. ۲۸. B. ۲۹. B. ۳۰. B.

XII

M. (2); B. (2); P. (2); J. (2).

دل ستن قصد بیان داشتن
بسی کن ازین رویا نهان داشتن

نویشتن از بُبُ گران داشتن
با همه خوش بودن با عاشقان

• • • • •

X 111

M. (6); B. (6); P. (6); D. (6); T. (3).

تا دهم سفر کرد نظام ز بیر من
رفت از بهم آن ماه ^۸ نه ام که دلش هست
۱۱۴۵ گویی که نشد ^۷ دور ^۹ ز نزدیک من آن ماه
جان از تن من ^۹ پیر از شادی آسود^{۱۰}
ترسم که اگر دیر تر آید بهم آن ماه
الحق ^{۱۶} که بکم ^{۱۷} مدتی ^{۱۵} از پای در آرد
بر دشت جدانش ^۳ رف خواب و خبر من
آگاه ز دورد دل و سحر ^۶ جلگر من
یادم کنه و نامه نویب بهر من
کلان ماه دل آفرود ^{۱۱} در آید ز در من
چنان ^{۱۲} شده باشم ^{۱۳} که ^{۱۴} نبیند ^{۱۵} اثر من
ربنی که کنون هجر وی آرد بسر من

✱ ✱ ✱ ✱ ✱

XIV

M. (7); A. (7); P. (7); T. (7); S. (2).

این غمت بره شادمانی من
 بسر تو که با تو نتوان گشت
 از جوانی و ¹⁹مسن فویش بهتر
 آن نو دان مرا که جمله توئی
 چه بود اگر دمی ز روی کرم
 حاصل آید و حاضر آئی تو
 فلک ²⁴روز و شب محب گوی
 بی تو تخت زندگانی من
 صفت رخ و ناتوانی من
 رزم کن بر من و جوانی من
 آشنای من و نهانی من
 دل در آری بهرانی من ²³
 مایه عمر جادویی من
 کز غم تست شادمانی من ²⁵

1150

• • • • •

1. D. پیش 2. B. wanting. 3. So in T; others: نه پیش 4. B. بر 5. D. wanting. 6. D. او 7. D. بش 8. P. دیر 9. D. ی

شده باشند بمو. جسم. 13. M. 12. ولفروز. 11. S. M. & D. 4. 10. جان از تن من هر روزه آفرود ز شادی. 10. B. 7.

14. *M. wanting*. 15. *P.* میشود ن ; د . ن پندار ن 16. So in *M.*, *P.* & *D.* ; but *B.* & *P.* variant 7.1

18. So in B, but M. & P. مة , د. مة
19. T. 20. د. و. 21. T. 22. M. 23. So in B & P, but M. د. 24. T.

24. م. فلک

XV
B. (9); T. (5).

آن طره گوشه کلاهش بین آن عارض چون دو هفته ماهش بین
جان و دل فلق در پناهش بین رویش پناه زلف در دیدی
آن غنچه چون دو هفته ماهش بین در زیر رخ پر آفتاب^۱
رخشان پر ستاره خاک راهش بین از نور و فیاض عارض خویش^۳
خال و خط و نگار سیاهش بین از بهر سپید کردن رازم^۴
از سیم در آفتاب^۷ چاهش بین از مشک^۵ بر سر رسیدی
گرد دو رخ از پری^۹ سیاهش بین لبهاش پر مهره سلیمان^{۱۱}
در غنچه^{۱۰} دلال دستاهش بین در من [جمال] پایاهش^{۱۲}
در بزم شراب^{۱۳} یاداهش^{۱۴} بین گر ماه ندیده که می نوشت

* * * *

XVI
M. (4); B. (4); P. (4); D. (4).

تا گهر فلک بود^{۱۲} باد فلک غلام تو تا اثر جهان بود باد جهان بنام تو ۱۱۶۰
باد ستون آسمان دولت بر دهم تو^{۱۳} مصلحت جهانان هست دهم دولت
از پیر آن پر شش جهت شش عدد ست کرد بنام تو فرد کل^{۱۵} مرکبات را
شربت آب زندگی باد مذاق جام تو شعله آتش اجل^{۱۶} باد فروغ تیغ تو

* * * *

1. So in T.; but B. آن دو
2. So in T.; but B. را
3. So in B. (which alone contains this couplet); but obviously ^{۱۲}بیشتر
4. ^{۱۴}راز سپید کردن (to disclose a secret); no in B. & T.; but probably ^{۱۴}راز for ^{۱۴}راز سپید کردن and ^{۱۴}راز سپید کردن is "to make fortunate."
5. ^{۱۵}in. Treason
6. ^{۱۵}in. face.
7. ^{۱۵}in. face
8. ^{۱۵}in. dimple-pit.
9. So in T.; but B. سر
10. So in B. & T.; but obviously ^{۱۱}سیاهش in the down on the face. ^{۱۱}So in B. (which alone contains this couplet); but obviously ^{۱۱}سیاهش
12. D. تا که فلک بود فلک
13. "May thy eternal government be (stable) like a pillar of the sky."
14. So in B.; but M., P., & D. نام
15. D. فلک
16. D. بنام
17. The six letters of ^{۱۷}منوچهر
18. M. شعل
19. D. زحل

XVII

F. (1); *Farhang-i-Nāpūrī* (1) under 7.

ما راست جہات ستہ یک کام
ما راست بخار سجمہ یک فو¹

* * * * *

XVIII

Farhang-i-Raghibī (1); *Farhang-i-Nāpūrī* (1) under نام

گر ہشتہ نصیب بختگان است
ما سرفتہ ایم خام² در دہ³

* * * * *

XIX

B. (7); P. (7); M. (6).

شاہمہ شاہان را شاہی بہرمندی
بنیاد شہنشاہی حکم تو در افکندی
ہر جا کہ تو کوشیدی خصمان قوی دینی
ریخ ہمہ بہریدی تخم ہمہ ہر کندی
بس دشمن پرستان کز تیغ تو شہ بچان⁴
بس لشکر بی پایان کز ہم تو ہر گندی
نصرت ز تو پیداشد ملک از تو میناشد
الحق بتو زیبا شد شاہی و خداوندی
اصل تو بدایع را چون پرخ طلیح را
اجرام و طلایع را شاہی تو نہ⁷ فرزند
رخ آید و مسکینی کاری کہ تو نگزینی
کفر آرد و بیدینی چیزی کہ تو نپسندی⁹
چون طبع ترا آخر در طبع نشہ ظاہر
زین ربت و این خاطر شد حاصل¹⁰ فرسندی¹¹

* * * * *

XX

M. (3); P. (3); P. (3); D. (3).

شاہی کہ بدو ناز شاہی بچانداری¹³
خواہند بخور از دہی اجرام فلک یاری
فرزندہ منوچہر آن کش دہر بزد فرمان¹⁴
در صفت بیزمن در قصر نکو کاری
بدخواہ و را خویشی با غمت و¹⁵ درویشی
آغاز بداندیشی فرجام گرفتاری¹⁶

* * * * *

1. (palm of the hand); [7.]; "the six sides of the cube of the world are, to us, one step, (and) the seven seas are, to us, one palm of the hand."
2. خام (unripe wine); [7.]; یو نارس
3. "If mellowed wine is meant for mellowed people, we are super-mature give us unmellowed wine."
4. B. رحمان; P. variant رحمان (sic) for بچان (sic) 5. M. wanting. 6. "Rising stars." 7. So in P.; but M. ب. تو; B. تو نہ for نہ تو
8. B. چسبی (sic). 9. M. پسندی
10. Scan [-] for [-u] required by the metre [-u|u---||---u---].
11. "Since there did not appear in nature any limit to his nature, there resulted pleasure from his dignity and mentality (of wine)."
12. So in B. & D.; but M. & P. ب.
13. شاہی. چانداری, probably, So in all texts; but, probably,
14. B. variant فرود 15. P. wanting.
16. So in B. & P.; but M. & D. نکو کاری

XXI
M, B, P, & D.

عاجز شدن ای دوست ز ناز^۱ تو^۲ نب نیست کین قاعده ناز تو جنگست — نه بازی

* * *

XXII
M, B, P, & D.

ایم در انتظارم^۳ بی خواب^۴ و بی قرارم دیده برادرم گرین که تا کی آئی

* * * * *

رباعیات

I
M, B, P, & T.

بم^۵ دیش چه راز^۶ با که؟ با یار مرا پنهان ز که؟ از خصم — چه انظار مرا
و از چه؟ ز لب — بوسه بسیار مرا بزم از چه؟ ز دل — نبه آینه^۷ تیار مرا

* * * * *

II
M, B, P, T, D, and F. under تاب

با من^۸ به بخندید هوش آن در خوش آب بر خنده ز شرم دست را کرد نقاب
لعل^۹ لب^{۱۰} و ز پشت دست هر تاب^{۱۱} ری ثافت^{۱۲} به از بام بلورین^{۱۳} کی تاب

* * * * *

III
M, B, P, & D.

در ظلمت هجرت این بت^{۱۴} حب صفات گم کرده^{۱۵} راه^{۱۶} نیست امید نجات^{۱۷}
باش که به خضر ناگه اندر ظلمات ایست ز تو رزیم^{۱۸} کند آب حیات

* * * * *

IV
M, B, P, & D.

تا خاطر من دست^{۱۹} بهیچ از راست شناخت یکدم برادر مرکب^{۲۰} عمر نتاقت
ترسم که برین رخ^{۲۱} باقیم نواخت نا یافته^{۲۲} کام رفتن^{۲۳} بایه ساخت

* * * * *

1. B, & D. ناز 2. B. و 3. D. انتظارت 4. D. صبر 5. So in T.; others 6. B. ۶
7. F. (Br. Mus. Ms. Add 16,750) 8. F. عکس 9. (night). 10. F. بلورین 11. D. گم کردم 12. So in D.; others
wanting. 13. "(I am) the person who has lost the way and there is no hope of salvation." 14. D. wanting.

$\overline{V}$
M., B., P., & D.

طبع تو سرشته از خردمندیهاست
این نور بیمه کرمها و خردمندیهاست

دیدار تو اصل نیک پیوندیهاست
با بنده خود مفاقت کردی دشر

$\overline{VI}$
M., B., P., & D.

زن پسر که تما ملوک سوری بدید⁴
چون مرد خواب⁷ چراغ نوری بدید⁹

گر خصم تما ملوک غراری بدید⁶
هنگام زوال ملوک⁵ ایش از آنک

$\overline{VII}$
M., B., P., T., & D.

در دامن غم کشیده به پای امید¹⁰
تا آخر اگر چنین بود دین امید¹³

چون دست نصیر بسوای امید¹¹⁹⁰
در عشق نماند عقل را جای امید

$\overline{VIII}$
M., B., P., & D.

شب شازم و شبنم بیزود از روز¹⁵
من زارترم شب ز شب و روز از روز²¹

تا گشت زلفت روشنی آند/ از روز¹⁶
تو قوتتری مه ز مه¹⁹ سال از سال¹⁹

$\overline{IX}$
M., B., P., & D.

کردی تو جنا و من فرد پوشیدم²⁴
گوئی که به آتش آب میجویشم²⁶

کوشیدم²² در دزد تو نوشیدم²³
کتر شای²⁵ ارچه بیشتر کوشیدم

$\overline{X}$
M., B., P., T., & D.

فردی بش و ندیدم آرام از تو²⁷
آه! ار نکش²⁹ دزد من ایام از تو³⁰

در آرزوی یافتن کام از تو
بی وصل شدم بخیره بدنام از تو¹¹⁹⁷

1. D. کرهها و خردمندیهاست (sic) کرههای خردمندیهاست. 2. D. مفاقت (sic) نوختی. 3. So in M., B., & D.; but B. & P. بس. 4. If, after giving thee joy in thy kingdom, heaven should give pride to thy foe. 5. So in B., but P. زانک. 6. So in B. & P.; but M. درون. 7. B. بیمه. 8. the guttering of the lamp. 9. D. ندر. 10. T. کشیده ام. 11. "Better"; T. wanting. 12. D. روز. 13. P. ای. 14. D. ;. 15. P. بیزود. 16. B. ز. 17. "Since (after coming of age) thy face gathered light (i.e. became resplendent), with the light (thereof) the night became a day to me, and my nights exceeded the days (in brightness)." 18. B. me. for me. 19. B. از سال. 20. از شب. 21. B. از روز. 22. So in B.; but M. & P. در. 23. D. نوشیدم. 24. گر خواستم در تو در نوشیدم. 25. فرد پوشیدم. 26. D. آتش آب میجویشم. 27. D. نش. 28. B. بخیره. 29. So in all texts; but B. is bitter: "Oh, if Time should take my revenge from thee!" 30. So in B., D. & T.; but M., P., & D. دامن. P. variant: "دامن".

*Made and Printed by the Replika Process in Great Britain by
Percy Lund, Humphries & Co. Ltd.
3 Amen Corner, London, E.C.4
and at Bradford*